

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSAL BELLEK VE GÜNDELİK HAYATTA
EVLENMEME İLE EVLENEMEMENİN SOSYAL HİZMET
AÇISINDAN ANALİZİ**

Ayşen GÜNDÜZ

Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı

Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2024

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**TOPLUMSAL BELLEK VE GÜNDELİK HAYATTA
EVLENMEME İLE EVLENEMEMENİN SOSYAL HİZMET
AÇISINDAN ANALİZİ**

Ayşen GÜNDÜZ
Yüksek Lisans Tezi

Sosyal Hizmet Anabilim Dalı
Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı
Doç. Dr. Recep YILDIZ

Bandırma, 2024

BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ

SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Bu çalışma 06/02/2024 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Sosyal Hizmet Anabilim Dalı, Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün safhalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışması ile elde edilmemiş bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

(06/02/2024)

Ayşen GÜNDÜZ

TEŞEKKÜR

Öncelikle yüksek lisans eğitimim boyunca üzerimden desteklerini esirgemeyen, sadece akademik bilgi ve tecrübesiyle değil hayata dair öğretileriyle de yoluma ışık tutan sevgili danışman hocam Doç. Dr. Recep YILDIZ'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Yine desteklerini her zaman hissettiğim, ne zaman yardıma ihtiyaç duysam geri çevirmeden bilgilerini benimle paylaşan Doç. Dr. Fatih ALTUN hocama; teknik bilgi eksikliğimden dolayı tıkanıldığımda bana değerli zamanını ayırarak imdadıma yetişen Dr. Öğr. Üyesi Yasin ERDURAK'a, özellikle çalışmayı yürüttüğüm süre boyunca manevi desteğini asla unutamayacağım Prof. Dr. Hüseyin ESECELİ'ye teşekkürü bir borç bilirim.

Bu süreçte; yorgunluğumu gözlerimden anlayan, bakışlarıyla bile şifama vesile olan, her zaman yanımda olduklarını bilmekten onur duyduğum en değerlilerim annem Aysel BULUT, babam Kudret BULUT ve kardeşim Mehmet Arda BULUT'a; gerekli çalışma ortamını ve diğer her imkanı sağlayarak sürecimi kolaylaştırmak adına elinden geleni yapmaya, yorgunluğumu hafifletmeye çalışan ikinci annem Kıymet GÜNDÜZ'e ve bu süreçte kahrımı çeken, adını sayamadığım tüm dostlarıma, mesai arkadaşlarıma sonsuz teşekkürler.

Son ve asıl teşekkürüm; sadece yüksek lisans sürecimde değil hayatıma girdiği ilk andan itibaren elimi bir an bile bırakmayan ama özellikle bu süreçte bilgisayar başında geçirdiğim uykusuz geceler de dahil olmak üzere anbean yanımda olan, asıl cefayı benimle birlikte eksiksiz çeken, en güzel nimetim eşim Gökhan GÜNDÜZ'e...

Yüksek lisans tezimi; sevgili eşime ithaf ediyorum.

Ayşen GÜNDÜZ

Bandırma-06/02/2024

ÖZET

TOPLUMSAL BELLEK VE GÜNDELİK HAYATTA EVLENMEME İLE EVLENEMEMENİN SOSYAL HİZMET AÇISINDAN ANALİZİ

Bu araştırma, günümüzde artan boşanma oranlarının ötesine geçerek evlenememe durumunun toplumsal bir sorun alanı olarak ortaya çıkışını ele almaktadır. Ailenin yapı taşı olduğu yıllardır bilinen bir gerçeklik iken bu çalışma, evlenememe durumunun toplumun yapı taşlarını nasıl etkilediğini anlamaya ve bunu sosyal hizmet perspektifiyle analiz etme çabasıyla ortaya koyulmuştur. Araştırma, katılımcıların evlilik ve aile kavramlarına yönelik algılarını, evlenememe nedenlerini, evlilikten beklentilerini anlamaya odaklanmıştır. Elde edilen bulgular, evlilik ve aile müessesesi adına daha geniş perspektiflerle yeni çalışmalar yapabilmek amacıyla; aile kurumunun değişen dinamiklerini anlamak ve yeni bir toplumsal sorun olarak karşımıza çıkan evlenememe konusunda gerekli mesleki çalışmaları yürütmek isteyen uzmanlara yol gösterici olabilecektir. Aynı zamanda, evlenme tercihlerinin altında yatan motivasyonları anlamak, toplumun evlilik ve aile anlayışını daha geniş bir bakış açısıyla değerlendirmek için kullanılabilir. Çalışma, fenomenolojik desen ile nitel bir araştırma olarak gerçekleştirilmiş olup çalışmada görüşme/mülakat ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Çalışmanın evrenini herhangi bir evlilik yaşamamış 30 yaş ve üzerindeki, lise üzeri eğitim seviyesine sahip bekâr bireyler; çalışma grubunu ise Bandırma ilçesinde yaşayan 30 yaş ve üzerinde olan geçmişinde herhangi bir evlilik tecrübesi bulunmayan, lise üzeri eğitim seviyesine sahip 13 kişiden oluşan bekâr bireyler oluşturmaktadır. Çalışmadan elde edilen verilerin kodlanması için nitel veri analiz programı olan MAXQDA kullanılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Aile, Boşanma, Evlenememe, Sosyal Hizmet, Toplum

ABSTRACT

SOCIAL MEMORY AND THE ANALYSIS OF NON-MARRIAGE AND INABILITY OF GETTING MARRIED IN DAILY LIFE FROM THE PERSPECTIVE OF SOCIAL SERVICES

This research goes beyond today's increasing divorce rates and addresses the emergence of not being able to getting married as a social problem area. While it has been a known fact for years that the family is the foundation block of society, this study has been put forward in an effort to understand how the inability of getting married affects the foundation blocks of society and to analyze this from a social work perspective. The research focused on understanding the participants' perceptions of the concepts of marriage and family, their reasons for not getting married, and their expectations from marriage. The findings obtained are used in order to conduct new studies with broader perspectives on marriage and family; It may be a guide for experts who want to understand the changing dynamics of the family and carry out the necessary professional studies on the issue of inability to get married as an emerging new social problem. The study was conducted as a qualitative research with a phenomenological design and in the study observation and interview techniques were used. The population of the study consists of single individuals aged 30 and above who are not married and have an education level above high school; The study group consists of 13 single individuals living in Bandırma district, aged 30 and over, without any marriage experience in their past, and with an education level above high school. MAXQDA, a qualitative data analysis program, was used to code the data obtained from the study.

Key Words: Divorce, Family, Inability of Getting Married, Social Work, Society.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
TEZ ONAYI	
BEYAN	i
TEŞEKKÜR	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ	x
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ	xii
1. GİRİŞ	1
2. GENEL BİLGİLER	9
2.1. Sosyal Hizmette Sorun ve Çözüm Yönelik Yaklaşımlar	9
2.1.1. Evlenmemek/Evlenememek Bir Sorun mu?	9
2.1.2. Aileye Yönelik Sosyal Hizmet	9
2.1.2.1. Kavramsal olarak sosyal hizmet	10
2.1.2.2. Sosyal hizmette insan neden değerlidir?	12
2.1.2.3 Aile kurumu ve sosyal hizmet ilişkisi	13
2.1.3. Sosyal Hizmet Kuramlarında Aile ve Evlilik	18
2.2. Kadim Kùltürlerde Evlilik Uygulamaları	19
2.2.1. Sümerlerde Evlilik ve Aile İlişkileri	21
2.2.2. Eski Mısır’da Evlilik ve Aile İlişkileri	23
2.2.3. Antik Yunan’da Evlilik ve Aile İlişkileri	24

2.2.4. Eski Türklerde Evlilik ve Aile İlişkileri	25
2.3. Evlilik Türleri ve Evliliğin Dayanakları	27
3. GEREÇ VE YÖNTEM	33
3.1. Araştırmanın Problemi	33
3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi	34
3.3. Araştırmanın Soruları	34
3.4. Araştırmanın Çalışma Grubu	35
3.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci	35
3.6. Araştırma Veri Analizi	36
3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları	36
4. BULGULAR	37
4.1. Evlilik Algısı	38
4.1.1. Evlilik ve Bekarlığın Bireylerdeki Yansıması	38
4.1.1.1. Evlilik	38
4.1.1.2. Bekarlık	40
4.1.2. Yakın Çevrelerindeki Evlilik Oranlarına Dair Gözlemler	41
4.1.3. Evliliğin Dayanağı: Aşk ve Mantık	42
4.1.4. Aşkın Katili Evlilik mi Biz miyiz?	44
4.1.5. Evlilikte İdeal Yaş	46
4.1.6. Evlilik Bir Statü mü?	49
4.1.7. Evlilikte Kültürel Unsurların Rolü	50
4.1.7.1. Geleneklerin etkisi	50
4.1.7.2. Toplumsal baskı	51
4.1.7.3. Kök aile faktörü	53
4.1.8. Yalnızlık Endişesinin Evlilik Kararına Etkisi	53
4.1.9. Evlilik Ehliyeti	55

4.2. Aile Algısı	56
4.2.1. Evlilik ve Aile Arasında Bir Bağ ya da Bir Fark Var mı?	56
4.2.2. Ailenin Önemine Dair Görüşler	57
4.2.3. Kök Aile Önemli mi: Sadece Eşimizle mi Evleniyoruz?	59
4.3. Evlilik Yoluna Döşenmiş Engel Taşları	61
4.3.1. Gelecek Planlarında Evlilik	61
4.3.2. Evlen-e-meme Gerekçeleri	63
4.3.2.1. Doğru insanı bulamamış olmak	63
4.3.2.2. Özgürlüğün kısıtlanması endişesi	64
4.3.2.3. Boşanma endişesi	64
4.3.2.4. Maddi gerekçeler	65
4.3.2.5. Sorumluluk yükü	65
4.3.3. Algılardaki Evlenme Yaş Haddi	66
4.3.4. Evlilikten Beklentiler	67
4.3.5. Kişiyeye Yönelik Kriterler	69
4.3.5.1. Maddi kriterler	69
4.3.5.2. Manevi kriterler	73
4.3.6. Yakın Çevreden Etkilenme Durumu	74
4.3.7. Kişisel Düşüncelerin Çevreyi Etkileme Durumu	76
5. TARTIŞMA	78
5.1. Tematik Tartışma	80
5.2. Araştırma Soruları Kapsamında Tartışma	84
5.2.1. Kişilerin Evlen-e-memelerindeki Sebepler / Evlen-e-meme Olgu ve	
Algısına Yön Veren Faktörler Nelerdir?	84
5.2.2. Evlen-e-meyen Kişilerde Aile Algısı Nasıldır?	85
5.2.3. Kişilerin Evlilikten Beklentileri Nelerdir?	86

5.2.4. Toplum Baskısı Kişilerin Evlilik Planlarını ve Evlilik Algılarını Hangi Yönde Etkiliyor?	89
5.2.5. Eğitim Seviyesinin Kişilerin Evlen-e-memeleri Üzerinde Etkisi Var mıdır?	90
5.2.6. Evlen-e-meyen Kişilerin, Evlilik Algılarının Temelinde Aşk ve Mantığın Yeri Nedir?	91
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	93
7. KAYNAKLAR	98
8. EKLER	102
9. ÖZGEÇMİŞ	106

TABLÖLAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri	37
Tablo 4.2. Katılımcıların Meslekleri ve Meslek Kodları	37
Tablo 4.3. Evliliğin Dayanağına İlişkin Oluşturulan Kodların İstatistiği	43
Tablo 4.4. Kültürel Unsurların Etkisine Yönelik Görüşlerin Yoğunluğuna İlişkin İstatistik	50
Tablo 5.1. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızına İlişkin İstatistik(2001-2023)	78
Tablo 5.2. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızına İlişkin İstatistik(2001-2023)	78
Tablo 5.3. Bandırma İlçesi Özelinde Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızına İlişkin İstatistik (2014-2023)	79
Tablo 5.4 Bandırma İlçesi Özelinde Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızına İlişkin İstatistik (2014-2023)	79
Tablo 5.5. Yıllara Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı	82

ŞEKİLLER LİSTESİ

	Sayfa
Şekil 4.1. Katılımcıların Evliliğe Yönelik Algılarına İlişkin Frekans Dağılımı	38
Şekil 4.2. Katılımcıların Bekarlığa Yönelik Algılarına İlişkin Frekans Dağılımı	40
Şekil 4.3. Evlilik Oranları Hakkındaki Gözlemlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	41
Şekil 4.4. Evliliğin Aşka Zarar Verip Vermediğine Dair Kod-Alt kod- Bölümler Modeli	45
Şekil 4.5. İdeal Evlenme Yaşı Hakkındaki Düşüncelere Dair Kod-Alt kod- Bölümler Modeli	47
Şekil 4.6. Evliliğin Statü Olarak Görülüp Görülmediğine İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı	49
Şekil 4.7. Yalnız Kalma Endişesinin Evlilik Kararına Etkisine İlişkin Frekans Dağılımı	54
Şekil 4.8. Evlilik Ehliyeti Uygulamasına Yönelik Görüşlere İlişkin Frekans Dağılımı	55
Şekil 4.9. Evlilik ve Aile Arasındaki Bağa İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı	56
Şekil 4.10. Ailenin Değerine Yönelik Görüşlere İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı	58
Şekil 4.11. Kök Ailelerin Evlilik Kurumuna Etkisine İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı	60

Şekil 4.12. Gelecek Planlarında Evliliğin Yerine İlişkin Kod-Alt kod-Bölümler Modeli	61
Şekil 4.13. Evlenememe Gerekçelerine İlişkin Kod-Alt kod-Bölümler Modeli	63
Şekil 4.14. Algılardaki Evlenme Yaş Haddine İlişkin kod-Alt kod-Bölümler Modeli	66
Şekil 4.15. Katılımcıların Evlilikten Beklentilerine İlişkin Kod Bulutu	67
Şekil 4.16. Evlenilecek Kişide Aranılan Maddi Kriterlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli	69
Şekil 4.17. Evlenilecek Kişide Aranılan Manevi Kriterlere İlişkin Kod Bulutu	73
Şekil 4.18. Katılımcıların Çevrelerindeki Yaşam Olaylarından Etkilenme Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı	75
Şekil 4.19. Evliliğe Dair Görüş/Yaşantıların Çevreyi Etkileme Durumuna İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı	76

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

bkz.: Bakınız

M.Ö.: Milattan Önce

OECD: Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü

TDK: Türk Dil Kurumu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

vs.: Vesaire

1. GİRİŞ

Aile en bilinen tanımıyla toplumun yapı taşı, en küçük birimidir. Toplumlar ailelerin bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Aile olgusuna yalnızca bu tanım üzerinden bakmak bile onun ne kadar kritik bir değere sahip olduğunu göstermektedir. Nitekim toplumların dününü, bugününü ve yarınını belirleyen ana unsur ailedir. Nasıl ki bir marangoz yapacağı bir dolabın sağlam ve uzun ömürlü olması için kaliteli malzeme seçmeye çalışıyorsa toplumlar içinde aile öyledir. Aile ne kadar sağlıklı ve sağlam olursa toplumların gücü ve varlığı da o nispette ilelebet olacaktır. Nitekim sağlıklı aileler toplumlarda huzurun ve güvenliğin göstergesidir.

İnsan sosyal bir varlıktır. Doğduğu ilk andan itibaren yanında sevip koşulsuz güvenebileceği birisinin varlığına ihtiyaç duyar. Bu sebeptendir ki insanoğlu doğduğu anda annesinin kucağına verilir. Onun kucağında açar gözlerini ve ailesinin yanında güvenli bir şekilde yaşamını sürdürür. Bundan dolayıdır ki yalnızlık insan fitratına uyan bir kavram değildir. Birlikte yaşama duygusu ve sosyalleşme ihtiyacı yaradılış itibarıyla bir nevi insana yüklenmiş kodlardır. Türk toplumu içinde de bu durum yaygın bir kabule dayanır ki buna istinaden “Yalnızlık sadece Allah’a mahsustur.” atasözü yaygın olarak kullanılmaktadır. Neticede bu kodların etkisi ile de toplumun özü olan aileler oluşmaktadır. Aile, toplum içinde gelecekte varlığını sürdürecektir, bir diğer ifadeyle toplumun temsilcisi olacak bireyleri yetiştirmektedir. Bundan dolayıdır ki aile ne kadar sağlam olursa toplum da o denli sağlam olacaktır. Öyleyse ailenin topluma karşı bazı sorumluluklarının olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır. Bu sorumlulukların içinde dayanışma ve paylaşma duygusunun aile bireylerine kazandırılmasını ve toplumsal değerlerin nesiller arası aktarılmasını sağlamak önemli bir yer tutmaktadır. Nitekim aile içinde bireyler en başta sevgilerini paylaşmakta ve öncelikle birbirleriyle dayanışma içerisine girmektedir. Aile içinde bu duyguyu kazanan bireyler, toplum içinde de dayanışma, yardımlaşma ve paylaşma gibi temel ahlaki değerlere özen göstererek yaşamını sürdürmeye devam edecek ve kazandığı bu değerleri kendisinden sonraki nesillere de aktararak toplumsal düzeni sağlamada önemli bir rol üstlenmiş olacaktır. Ayrıca bireylerin ruh sağlıklarının iyi olması da toplumun genel psikolojisi için ayrıca önem arz etmektedir. Nitekim aile aracılığı ile; bireylere sıcak bir yuva verme, sevme-sevilme ihtiyacını karşılama,

kendine güven duygusunu geliştirme gibi psikolojik sağlamlık için ana etken olan ortam sağlanmakta, böylelikle ailenin toplumun genel psikolojik yapısı üzerinde de yadsınamaz etkisi olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Ailenin topluma karşı sorumlulukları hususuna daha geniş perspektiften bakmak için ailenin işlevleri konusuna değinmek daha sağlıklı olacaktır. Bu noktada Kır (2011) ailenin işlevlerini:

- *“Biyolojik İşlev*
 - *Cinsel GÜdüyü Doyurma veya Cinsel Arzuların Tatmini ve Neslin Devamını Sağlama İşlevi*
 - *Koruyuculuk İşlevi*
- *Psikolojik İşlev*
 - *Sıcak Yuva Oluşturma ve Duygusal Doyum Sağlama İşlevi*
 - *Sevgi İşlevi*
 - *Öz Saygıyı Geliştirme İşlevi*
- *Toplumsal İşlev*
 - *Güvenlik İşlevi*
 - *Sosyalleştirme İşlevi*
 - *Bağlılık İhtiyacını Doyurma İşlevi*
 - *Sosyal Statü Sağlama İşlevi*
 - *Toplumsal Denetim İşlevi*
 - *Eş Seçme ve Yuva Kurma İşlevi*
 - *Tanıdık Çevre Edindirme İşlevi*
 - *Huzurlu ve Güvenli Bir Hayat Sağlama İşlevi*
 - *Paylaşma İşlevi*
 - *Boş Zamanları Değerlendirme İşlevi*
 - *Siyasal İşlevi*
- *Eğitim İşlevi*
 - *Bir Üyesi Olan Bireyi Geliştirme İşlevi*
 - *Seçme ve Yöneltilme İşlevi*
- *Kültürel İşlev*
 - *Milli Kültürü Yaşatma ve Kuşaktan Kuşağa Aktarma İşlevi*
 - *Dini İşlev*
- *Ekonomik İşlev*
 - *İş Bulma, Meslek Sahibi Yapma İşlevi”*

olarak 6 ana başlık altında açıklamaktadır.

Güngör (1998: 206) ailenin temelinde insan yaşamının ve insanın yaşamı boyunca edindiği ahlaki değerlerin yer aldığını ifade etmektedir. Tanıma toplumsal değerlerin edinilmesi konusu da eklendiğinde ailenin topluma karşı sorumluluklarının bir diğer ifadeyle ailenin işlevlerinin bir özeti yapılmış, bu anlamda genel bir çerçeve çizilmiş olacaktır.

Yukarıda bahsi geçtiği üzere toplum için anlamı oldukça derin olan ailenin korunması konusu toplumları yöneten devletler tarafından da geçmişten günümüze önemsenmiştir. Nitekim bu amaçla aileyi koruma altına almaya çalışan yasalar oluşturulmuş ve aileyi desteklemek amacıyla çeşitli kurum/kuruluşlar ortaya çıkmıştır. Türkiye özelinde birkaç örnek vermek gerekirse;

- Anayasanın 20. maddesinde aile yaşamının mahremiyetinden ve bu mahremiyete müdahale edilemeyeceğinden bahsetmektedir (1982).
- Yine anayasanın “*ailenin korunması ve çocuk hakları*” kenar başlığı altında yer alan 41. Maddesinde “*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır. Devlet, ailenin huzur ve refahı ile özellikle ananın ve çocukların korunması ve aile planlamasının öğretimi ile uygulanmasını sağlamak için gerekli tedbirleri alır, teşkilatı kurar.*” ibaresi yer almaktadır (1982).
- 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu da toplum içinde dezavantajlı konumda olan ailelere ve diğer bireylere (engelli, çocuk, yaşlı vs.) yönelik hizmet veren kuruluşların sorumluluklarını belirlemeye yönelik hazırlanmıştır (1983).
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik ise fakirlik içinde olan ailelere, çocuklarının gelişimlerine destek olmak amacıyla verilecek sosyal ve ekonomik hizmetleri ile ilgili usul ve esasları belirlemek amacıyla yürürlüğe girmiştir (2015).
- 29 Haziran 2011 tarihinde ise aileyi korumak ve desteklemek amacıyla Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kurulmuştur.

Örneklerden de anlaşıldığı üzere aile, devlet tarafından gerek güvenliklerinin sağlanması hususunda gerekse sosyal ve ekonomik anlamda toplum içinde varlıklarını sürdürebilmesi için koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Bu alanda yer verilecek örnekler elbette ki yalnızca Türkiye özelinde değildir. Ailenin toplum ve

dolayısıyla toplumun geleceğine etkisinden hareketle dünya için de önemi sürekli gündemde olmuş nitekim diğer devletler de kendi mevzuatları içerisinde aileyi koruma altına alma amacıyla gerekli düzenlemeler yapmışlar, bu amaçla çeşitli kurumlar kurmuşlardır. Örneğin; 1953 yılında Amerika Birleşik Devletlerinde Sağlık, Eğitim ve Refah Bakanlığı kurulmuştur. Bahsi geçen kurum halihazırda -1973 yılında yapılan bir değişiklikten sonra- Sağlık ve İnsan Hizmetleri Bakanlığı adı ile faaliyet göstermeye devam etmektedir. Bakanlık bünyesinde sağlık hizmetlerinin yanı sıra; ekonomik desteğe ihtiyacı olan aileler için mali destek çalışmaları, anne ve bebeği desteklemek için çalışmalar, aile içi şiddet, çocuk istismarları ve uyuşturucu madde bağımlılığı gibi konularda çalışmalar yürütülmektedir (U.S. Department of Health & Human Services). Ancak konuya yönelik en kapsamlı örnek; Birleşmiş Milletlerin aile kurumuna yönelik toplumsal farkındalığın ve aileleri alakadar eden konularda kaynakların arttırılması amacıyla 9 Aralık 1989 yılında aldığı kararla 1994 yılını Uluslararası Aile Yılı (United Nations) ve 20 Eylül 1993 yılında aldığı kararla her yılın 15 Mayıs gününü Uluslararası Aile Günü (United Nations) ilan etmiş olması olacaktır. Ek olarak Birleşmiş Milletler tarafından 10 Aralık 1948’de kabul edilen bir bildiri olan İnsan Haklar Evrensel Beyannamesinde “*Aile, cemiyetin tabii ve temel unsurudur, cemiyet ve devlet tarafından korunmak hakkına haizdir.*” maddesi yer almaktadır. Burada ise yine ailenin önemi, korunması ve devletlere bu alanda sorumluluk verildiği görülmektedir.

Buraya kadar geline noktasından anlaşılabileceği üzere aile kültürel değerler neticesinde belli başlı birkaç topluluk tarafından önem verilen bir kurum olmanın çok ötesinde uluslararası alanda da toplumlar tarafından kabul görmüş ve sağlıklı bir şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanması adına yerel ve uluslararası boyutlarda tedbirler alınmaya çalışılmış bir değerdir.

İşlevlerinin ve öneminin ardından akla “ailenin nasıl oluştuğu” sorusu gelmektedir. Ancak bu noktada evlilik ve aile kavramlarının birbirleriyle karıştırılabilecek ve birbirlerinin yerine kullanılabilecek kavramlar olabileceği düşünüldüğünden öncelikle kavramların kelime anlamlarına ve fark ve benzerlikleri ile ortak noktalarına değinmek gerekli olacaktır. Aile, bir “grup ya da örgüt” iken evlilik ise karşıt cinslerden olan iki kişinin birlikte bir ömrü paylaşmak, çocuk yapmak ve onu büyütüp topluma bir birey olarak yetiştirmek amacıyla yaptıkları bir kontrattır (Kul, 2015). Nitekim Türk Dil Kurumu (TDK) aileyi “*evlilik ve kan*

bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” olarak tanımlamaktadır. Diğer bir tanım da ise aile *“kan, evlilik ve evlat edinme yoluyla ilişki hâlinde olan ve genellikle ortak bir mekânı paylaşan toplumsal birim”* olarak açıklanmaktadır (Bozkurt, 2007). Yapılan tanımlardan da görüldüğü üzere aile olabilme adına atılan ilk resmi adım bir kontrat yapmaktır ve bu kontrat ise diğer bir ifadeyle *evlenme* durumudur. Öyleyse bu noktada şu tanımlamayı yapmak yanlış olmayacaktır: Aile; insanın yalnız kalmama ihtiyacından doğan, sevgi alma ve sevgiyi paylaşma gereksiniminin karşılandığı, toplumsal, kültürel ve dini değerlerin aktarımlarının devamı konusunda rolü bulunan, bireyin toplumda var olmasına destek olan, sosyal, biyolojik ve psikolojik gereksinimlerin karşılanmasının amaçlandığı, evlenme yoluyla oluşturulan ve toplum içinde varlığını sürdüren en küçük sosyal grup, örgüt, birimdir. Ailenin evlilik gibi bir kontratla oluşturulması aileye resmi bir statü kazandırarak devlet tarafından tanınmasını sağlamakla beraber esas olarak özelde aile bireylerini genelde ise toplumun genelini koruma altına almayı amaçlamaktadır. Özelde evlilik, gerek kadının gerek erkeğin gerekse çocuğun haklarını gözetmektedir. Türkiye’de konu hakkında genel çerçeve Medeni Kanun ile çizilmiştir. Kanun; Kişiler Hukuku, Aile Hukuku, Miras Hukuku ve Eşya Hukuku olmak üzere 4 kitaptan oluşmaktadır. Aile üzerine ayrıca çalışılmış olması toplumsal anlamda aileye özel olarak değer verildiğinin hukuki bir kanıtı niteliğindedir. 185. Maddede evlilik birliğinin evlenme ile kurulacağından ve eşlerin ailenin mutluluğu için sorumlulukları olduğuna değinmekten; 192. Maddede eşler çalışacakları işler konusunda birbirlerinden izin almak zorunda değilken seçecekleri iş ve meslekte ailenin huzurunu ve birliğini ön planda tutmaları gerektiğinden bahsedilmektedir (Medeni Kanun, 2001). Ancak kanun ilk incelendiğinde evlilik ve aile birliğini desteklediği izlenimi oluşsa da kadın erkek eşitliği üzerine düzenlenmiş olması yani adalet yerine eşitliğin ön planda tutulması gerek kadın gerek erkek üzerinde bazı noktalarda eşitsizlik doğurabileceği ve bunun neticesinde aile birliğinin sarsılabileceği sonucunu çıkarmaktadır. Konuyu Akıncı; eşitlik ilkesi göz önünde tutularak aile reisliğinin kaldırılması ve mal rejimi başlıklarıyla aile üzerine etkisi bağlamında değerlendirmiş ve adalet olgusu üzerine vurgu yapmıştır (Akıncı, 2004). Ayrıca görünürde aile birliği esas alınmasına rağmen temelde bireysel çıkarların ön planda tutulduğu görülmekte, bu durumun ise evli çiftler arasında *biz olma* bilincinin zedelenerek bireyselliği daha fazla önemsemelerine ve ileri vadede aileden beklenen paylaşımların ve *biz olma*

duygusunun karşılanamamasına yol açacağına muhtemel olduğu kanaati oluşmaktadır. Ancak bu konuda evlilik ve aile kavramlarının, kutsallaştırılmak suretiyle bir kalıba konulmuş ve bu şekilde alışlagelmiş düşünce kalıplarından sıyrılarak üzerinde yeniden düşünülmesi gerektiği de farklı bir pencere ile karşımıza çıkmaktadır (Serozan, Başoğlu ve Kapancı, 2016: 557-558). Bu görüşe göre aile; *“insanlar arasında sevginin, saygının, hoşgörünün, paylaşmanın ve dayanışmanın yaşandığı bir “sosyal hücre” olarak algılanmalı ve böylece gerçekçi bir sosyal temele oturtulmalıdır”* (Serozan ve ark. 2016: 557). Ancak gerek Medeni Kanunda yukarıda bahsi geçen çelişkiler ve gerekse aile kavramı üzerine farklı değerler benimsenerek ortaya atılan savların ailenin sağlıklı bir şekilde var olması üzerine aileye ne derece yarar sağladığı/sağlayacağı ya da farkında olarak ya da olmayarak ne derece zarar verdiği/vereceği hususunun başlı başına bir araştırma konusu olduğu düşünüldüğünden çalışmada ayrıntılı olarak değinilmemiştir. Fakat görüşler ne olursa olsun ortak paydada buluşan tek bir şey vardır ki aile bulunduğu konum itibarıyla uzun yıllardır antropologlar, psikologlar, sosyologlar, tarihçiler, hukukçular ve sosyal hizmet uzmanlarından oluşan birçok bilim insanının tartışma ve çalışma konusu olmuş; aile üzerine geçmişi, bugünü ve geleceği, türleri ve işlevleri vb. konularda birçok araştırma yapılagelmiştir. Bu çalışmada ise; benzer amaçlarla yola çıkılmış ve günümüz Türkiye toplumunda aileye karşı oluşan bir ön yargının var olduğu savından harekete geçilmiştir. Bu amaçla çalışmada; bekar bireylere neden evlenmedikleri sorularak evlilik ve aile olmaya yönelik algıları tespit edilmeye çalışılmış; elde edilen sonuçlar sosyal hizmet bakış açısıyla değerlendirilmiştir.

Toplumsal bellek; bir toplumun tarihsel geçmişi, tecrübeleri, değerleri ve kültürel bileşenlerini anlama ve paylaşma şeklidir. Atik ve Erdoğan (2014: 2) belleği, kişilerin yaşadıkları ve yaşayacakları arasında bir köprü olarak tanımlamakta ayrıca belleğin yalnızca bireylerin anılarını depolamakla kalmadığını, aynı zamanda belleğin toplumların da geçmişte yaşadıkları önemli olayların ortak bir bellek etrafında şekillenmesine katkı sağladığını belirtmektedir. Bu bağlamda bakıldığında evlenememe gibi konular da toplumsal belleğin bir parçası olarak değerlendirilebilir. Bu konuların sosyal hizmet bakış açısı ile analizi, kişilerin toplumda yaşadığı ve yaşayabileceği deneyimleri ve aynı zamanda bu alandaki sorunları anlamayı içerir. İşte toplumsal bellek ve günlük hayatta evlenememe veya evlenmenin sosyal hizmet perspektifine göre olası bazı noktaları:

1. Toplumsal Normlar ve Baskılar: Toplumsal bellek içinde evlilik olgusu normlar, değerler ve geçmiş deneyimlerle şekillenir. Toplumun evlilikle ilgili beklentileri ve baskıları, evlenmek veya evlenmeme kararlarını değiştirebilir. Nitekim Türkiye toplumunda da bu durumun önemli yer tuttuğu öngörülmektedir. Öyle ki toplumsal baskı konusu hakkında henüz 2000’li yılların başında dahi kişilere ve evliliklere verdiği zarar bağlamında haberler yapılarak ülke gündemine getirildiği görülmektedir (Yeni Şafak, 2002). Çalışmada ise bu durumun günümüzdeki yansımalarına yer verilmeye çalışacaktır. Bu alanda sosyal hizmet, toplumsal normları ve baskıları anlayarak birey ve aile bağlamında zorlukları ve olası çözümleri ele alabilirler.
2. Aile ve Toplum Desteği: Evlenmeme veya evlenememe durumu, aile ve toplum destek sistemleriyle de ilgilidir. Kişi gerek aile gerekse arkadaş, komşu ve diğer toplumsal bağlantılarla iç içedir. Bu bağlantılar, yukarıda bahsedildiği üzere baskıdan ziyade bireylerin duygusal ve sosyal gereksinimlerine karşılık vererek, sürecin daha sağlıklı ilerlemesine destek sağlayabilirler.
3. Duygusal ve Psikolojik Etkiler: Evlenmeme veya evlenememe durumu, bireylerde duygusal ve psikolojik sorunlara neden olabilir. Toplumsal bellek, geçmişteki benzer durumları ortaya koyarak sağlıklı veri tabanı oluşturulmasını ve geleceğe dair çözüme yönelik yol haritası çizilmesini sağlayabilir. Sosyal hizmet profesyonelleri, duygusal destek sağlama ve kriz yönetimi açısından sürece destek olabilir.
4. İhtiyaç ve Hizmetlerin Uyumlaştırılması: Evlenmeme veya evlenememe durumları bireylerin ve ailelerin özel ihtiyaçlarını da yansıtılabilir. Örneğin; birey veya ailesi geçmişte pavyon yaşantısı olması sebebiyle toplumsal beklentilere uymamanın getirdiği bir etikete sahip olabilir, bireyler benzer süreçlerden geçen kişilerle görüşme ihtiyacı taşıyabilir ya da yaşadıkları süreci anlayıp yönetmelerini sağlayacak yeterli bilgiye sahip olamayabilirler. Sosyal hizmet, konuyu derinlemesine ve daha spesifik ele almak amacıyla bu ihtiyaçları anlayarak uygun hizmetleri sağlama konusunda birey ve ailelere yardımcı olabilir.

5. Toplumsal Dönüşüm ve Değişim: Toplumsal bellek esasen, evlenmeme veya evlenememe durumunun zaman içerisinde toplumdaki olumlu ya da olumsuz değişim ve dönüşümlerle nasıl ilişkilendiğini ve şekillendiğini de göstermektedir. Bu anlamda sosyal hizmet, bireylerin bilinçlenerek toplumsal değişimin farkına varmasında ve yeni durumlara karşı nasıl aksiyon alabilecekleri hususunda rehberlik yapmak için alanda önemli rol oynayabilir.

Özetle sosyal hizmet; evlenmeme ve evlenememe durumunun oluşturduğu ve gelecekte gebe kalabileceği olası sorunların çözümleri için toplumsal bellek ve bireylerin gündelik hayatlarından yararlanarak elde ettiği verilerle gerekli mesleki çalışmalarını yürütebilir. Çalışmadan elde edilen bulgulara göre konu derinlemesine değerlendirilecektir.

2. GENEL BİLGİLER

2.1. Sosyal Hizmette Sorun ve Çözüm Yönelik Yaklaşımlar

2.1.1. Evlenmemek/Evlenememek Bir Sorun mu?

Evlenmemek; kişinin evlenmeyi kendi tercihi ve özgür iradesiyle istememesi anlamına gelirken evlenememek ise kendisi istese dahi bazı şartlar veya sebepler dolayısıyla evlenme fiilinin gerçekleşmemesi anlamına gelmektedir. İki farklı eylemin neticesi “bekarlık” kapısına çıksa da adı geçen kavramların birbirinden uzak iki farklı durumu içinde barındırdığı ve kavramlar ne kadar farklı olursa olsun esasen sorundan ziyade sonucu karşıladığı görülmektedir. Konuyu biraz daha açmak gerekirse; evlenmemek yukarıda da belirtildiği üzere bir *tercihtir*, bu noktada asıl sorun bireylerin evlenmeme konusundaki tercihleri değil onları bu tercihe yönlendiren etkenler ile bu tercihin bireysel ve toplumsal manada ortaya çıkardığı sorunlardır. Aynı durum evlenememe konusu için de geçerlidir. Neticede iki durumun da sonu bekarlığa çıkmakta ancak bekarlığa iki farklı yoldan gidilmektedir. Konuyu metaforlaştırarak açıklamak gerekirse, burada sorun olarak değerlendirilmesi gereken nokta yol değil yolların kenarında bulunan dikenli çalılıklardır. Bu çalılıkların toplumsal kabuller, sosyal çevre, geçmiş yaşantılar, şahit olunan yaşam olayları gibi insan yaşamı ile bütünleşmiş faktörlerden oluştuğu düşünülmektedir. Daha önce de açıklandığı gibi evlilik kişilerin varoluşsal ihtiyacı olan sevme-sevilme, aile kurma, çocuk sahibi olma gibi ihtiyaçlarını karşılamaktayken aynı zamanda resmiyet kazanmasıyla toplumsal düzeni sağlama konusunda da oldukça önemlidir. Özetle; kişiyi evlenme konusunda olumsuz olarak etkileyen tüm faktörler asıl sorun olmakla birlikte bu faktörler sonucunda ortaya çıkan evlenmeme ya da evlenememe durumu dolaylı yoldan sorun haline gelmektedir.

2.1.2. Aileye Yönelik Sosyal Hizmet

Aile, yalnızca fiziksel olarak bir arada bulunan ve çiftlerin cinsel ihtiyaçlarını meşru yollarla karşıladığı bir kurum olmaktan ziyade aile üyelerinin birbirlerini duygusal anlamda da doyuma ulaştıran, kişilerin yalnızlığına şifa olabilen bir kurumdur. Bu kurumda evlilik yoluyla bir araya gelen bireyler aynı şehirde aynı kültürde yetişmeler dahi farklı aile değerleri ile yoğrularak bir araya gelirler ve yeni bir kimlik oluştururlar. Metaforik bir anlatımla evlilik su ile benzerlik göstermektedir. Öyle ki hidrojen ve oksijen de havada birbirinden bağımsız şekilde

bulunmaktayken birleştiklerinde canlı hayatı için eksikliği söz konusu dahi olamayacak bir maddeye dönüşürler: suya. Bu iki element birleştiklerinde tek başına taşıdıkları özelliklerden vazgeçmeleri, bir nevi fedakarlık etmesi gerekir (Tarhan, 2015: 29). Evlilikte böyledir. İki insan bir araya gelip aile kurmak istediğinde benimsediği bazı şeylerden feragat etmesi gerekecektir. Ancak kişiler ne kadar bu durumun farkında olurlarsa olsunlar evlilikte çatışmalar çıkabilmektedir. Bu noktada sosyal hizmet ailelerin kendi güçlerini kullanarak problem çözme kapasitelerini ve iyilik halleri arttırmak için gerekli mesleki çalışmaları yürütmek üzere rol üstlenmektedir. Konuyu derinleştirmeden önce sosyal hizmetin ne olduğu üzerine bilgi vermek doğru olacaktır.

2.1.2.1. Kavramsal olarak sosyal hizmet

Sosyal hizmeti tanımlama çabaları, meslek olarak varlığını göstermeye başladığından itibaren süregelen bir eylem olmuştur. Bu çabayla geçmişten günümüze akademik yazında sosyal hizmetin ne olduğu, amaçları, neye/kime hitap ettiği, yöntem ve teknikleri, sınırları gibi konularda birçok tanımın yapıldığı bilinmektedir. Sosyal hizmet sözlük anlamıyla *“Sanayi toplumunda özel gereksinim gruplarının bakım ve korunmalarının toplumun sorumluluğu ve görevi olduğu anlayışından hareketle kamusal, yarı kamusal ve gönüllü etkinliklerle bu tür nüfus gruplarının bakımlarını, korunmalarını iş edinen, insanların yardımsız çözemedikleri bireysel ve toplumsal sorunlarının çözümü için geliştirdikleri dizgeli, düzenli ve sürekli etkinliklere verilen ad”* (Tomanbay, 1999: 237) olarak karşımıza çıkmaktadır. Yıldırım ve Yıldırım (2008:5) ise sosyal hizmeti; sosyal adalet ilkesini temel alarak çizdiği yol haritasında güçlendirme yaklaşımının desteğiyle kişi, grup ve toplumları pasif halden aktif hale geçirmeyi hedefleyen, birilerine/bir şeylere bağımlı olmaktan ziyade etkin hale getirmeyi hedefleyen bir bilim ve meslek olarak tanımlamaktayken; sosyal devletin temel görevlerinden birisinin sosyal refahı sağlamak olduğuna ve sosyal hizmetin ise sosyal refah içerisinde kendisine yer edindiğine, bu bağlamda ise devlet kanalıyla vatandaşlara sunulan kamu hizmetleri olduğuna da vurgu yapmaktadır. Sosyal hizmeti *“çok becerikli bir meslek”* olarak niteleyen Zastrow (2013: 6) ise; sosyal hizmeti *“sosyal işlevselliği arttırmak, kapasiteyi yenilemek, güçlendirmek ve özlenen amaçlara uygun toplumsal koşulları yaratmak üzere bireylere, gruplara, ailelere ve topluluklara yardımı kapsayan mesleki bir çalışma”*

olarak tanımlamakta ve sosyal hizmeti bir bilim olmasının dışında meslek olarak tanımlamaktadır.

Ele alınan tüm tanımlar incelendiğinde sosyal hizmet için ortak bir tanımlamanın yapılmamış olduğu görülmektedir. Örneğin; kimi akademik yazınlarda sadece mesleki yönü ele alınmaktayken kimi yazınlarda ise bir bilim olduğu da vurgulanmaktadır. Çalışmada yer verilen ve verilmeyen tüm tanımlar değerlendirildiğinde sosyal hizmet için; daha iyi bir toplum hedefi olan, bu amaçla en temel noktada; sürekli değişim içinde olan toplumda varlığını sürdüren bireylerin, aile ve grupların iyilik hallerini arttırmayı kendisine gaye edinen, dolayısıyla söz konusu hedefe giderken toplumdaki insana ve insan haklarına değer vermeyi etik ilke olarak benimseyen, bireylerin karşılaştıkları sorunlarla baş etme becerilerini geliştirmeyi ve sorunların self determinasyon ilkesi ile çözülmesinin sağlanması, kendisine has yöntem ve teknikleri olan, birey/aile/grup/toplulukların ihtiyaç duydukları kaynaklara ulaşmalarının sağlanması ve mesleğin icrasında dil, din, ırk, cinsiyet vb. hiçbir ayrım yapmaksızın bireyler arası eşitliğin sağlanması yani sosyal adaletin sağlanması amacı bulunan bir olgu, bilim ve disiplin olduğu söylenebilecektir.

Sosyal hizmeti paydaş olabileceği diğer meslek gruplarından ayıran nokta ise ne yalnızca kişilere ne de yalnızca toplumsal sorunlara yoğunlaşmasıdır. Sosyal hizmet; bireyi çevresel dinamikleriyle birlikte değerlendiren, bireyden topluma varana kadar fonksiyonelliği sağlamak üzere odağını oluşturan bir meslektir (Duyan, 2003: 10).

Sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcılarına ve bunun için en az lisans düzeyinde eğitim almış kişilere ise sosyal çalışmacı unvanı verilmektedir. Sosyal çalışmacıların, mesleklerini icra ederken sahip olmaları gereken bazı rolleri vardır. Bunlar; *“bağlantı kurucu, savunucu, öğretici/egitici, danışman, vaka yöneticisi, iş yükü yöneticisi, personel geliştiricisi, yönetici, sosyal değişme ajanı, profesyonellik”* rolleridir (Zengin ve Çalış, 2017). Sosyal hizmet odağının en temelinde insan bulunmaktadır. Öyleyse öncelikle, insanın sosyal hizmette neden değerli olduğu sorusunu cevaplandırmak yerinde olacaktır.

2.1.2.2. Sosyal hizmette insan neden değerlidir?

Geçmişten günümüze insan adına birçok özellik dile getirilmiş olsa da (inanç, akıl, vicdan, analiz etme, yorumlama, sentezleme gibi) konumuz itibariyle değerlendirildiğinde asıl ayırt edici özelliğin insanın sosyal bir varlık olduğu gerçeğidir. Sosyalleşme insanın doğasının bir gereğidir. Öyle ki yaratılışından itibaren hiçbir insanın yalnız olmadığı bilinmektedir. Nitekim ilk insanlar olarak Adem ve Havva da yalnız olarak yaratılmamış çift olarak dünyaya getirilmişlerdir. Bu anlamda insan daha dünyaya geldiği ilk andan itibaren sosyalleşme adına ilk adımı atmış olmaktadır. Sahip olunan aile ise, sosyal edinimlerin ilk şekillendiği bir kurum olmaktadır. İnsan, daha doğar doğmaz annesi ile ünsiyet kurmakta, bu ise sosyalleşmenin ilk adımını oluşturmaktadır. Bununla birlikte insan sosyalleşmesini sürdürerek kendi kimliğini oluşturmakta, bu süreçte içinde bulunulan aile kadar, sosyal çevre ve toplum yapısı da etkili olmaktadır.

Bahsi geçtiği üzere insan kimlik oluşturma sürecinde ve sonrasında çevresi ile sürekli etkileşim içinde olmaktadır. Bu etkileşim sadece bireyin çevresi ile kendisi arasında sınırlı kalmamakta içinde bulunduğu toplumun siyasi ve ekonomik yapısı ile kültürel ve ahlaki yapısı da insanın kimlik oluşturmalarının, sosyalleşmesinin bir parçası olmaktadır. İnsan yaşamı boyunca bu yapılarla karşılıklı etkileşim içindedir. İnsanın sosyal bir varlık olması ile bahsi geçen söz konusu etkileşimlerin insan üzerinde olumlu veya olumsuz bazı etkileri görülmektedir. Örnek olarak içinde bulunulan kültürün etkileri düşünüldüğünde bir roman vatandaşı ele almak yanlış olmayacaktır. Romanların kendilerine has değerlerinin ve yaşam tarzlarının olduğu bilinmektedir. Ancak bu yaşam tarzı onların erken yaşlarda suça karışmalarına, kız çocuklarının küçük yaşlarda evlenmelerine, kavga kültürünün benimsenmesine, legal olmayan işler yapmalarına ve çocuklarının ihmale ve hatta istismara açık hale gelmelerine sebep olabilmektedir. Ya da ekonomik durumu iyi olan bir ailede yetişen bir genç eğitimini çok iyi okullarda tamamlayıp, istihdam konusunda sıkıntı yaşamayan, toplumun sunduğu nimetlere kolaylıkla erişebilen bir birey olabilir. Çalışma konusu özelinde örnek vermek gerekirse de; bireylerin yetiştikleri ailenin veya toplumun değerleri, kültürel özellikleri, gelenek ve görenekleri kişileri evlenme konusunda teşvik etmeye ya da aksi şekilde evliliğe karşı mesafeli olmaya itebilir. Hatta öyle ki evlenen bireylerin aile hayatlarının sağlıklı veya sağlıklısız devam etmesi/evliliklerinin sonlanması noktasında birincil rol oynayabilir. Bu örnekler

üzerinden bakıldığında insanın sosyal varlık olması gereğince içine doğduğu aile ile kültür yapısı, ekonomik ve sosyal yapı gibi etmenlerden hayatı boyunca etkilenmekte olduğu sonucunu çıkarmak yanlış olmayacaktır.

Yıldırım ve Yıldırım (2008: 8); insanın değerli olduğundan, insanların karşılıklı diyalogları ve bir şekilde birbirlerine temas etmeleri sebebiyle gerek bireysel gerek ailesel gerekse toplumsal sorunların doğacağından ve bu sorunların ortadan kaldırılması ya da etkisinin en aza indirilmesi ile bireylerin yaşam kalitelerinin arttırılması için bazı şeylerin uygulanması gerektiğinden bahseder. Bu bahisle, esasen sosyal hizmetin temel felsefesinin ortaya konduğu ve sosyal hizmette insanın neden odak noktasında olduğunun özetlendiği görünmektedir.

Netice olarak; daha iyi bir toplum için, toplum içinde yaşayan bireylerin her alanda kendi kendilerine yetebilir hale gelmeleri yani iyilik hallerinin arttırılması önem kazanmaktadır. Sosyal hizmet ise, yaşanabilir daha iyi bir toplum için; toplumda gerek bireylerden gerekse birey dışı faktörlerden kaynaklı olarak bireyi toplumdaki dışlamaya açık olan, dolayısıyla toplumda sosyal adaletin sağlanamaması sebebiyle eşit şartlardan yararlanamayan bireylerin -mecazi anlamda söylemek gerekirse- toplumdaki diğer bireylere yetişmesini sağlamak amacıyla mücadeleyi esas almaktadır. Aynı zaman bireyi ve daha geniş kapsamda toplumu uzun vadede olumsuz etkileyebilecek sorunların öngörülmesi ile bu sorunların ortadan kaldırması ya da etkisinin en aza indirilmesi amacıyla gerekli koruyucu ve önleyici tedbirleri almaktadır. Amaç sosyal adaleti ve insanlar arası eşitliği sağlamak, daha iyi bir toplum için faaliyet göstermektir. Bunun yolu da insana değer vermekten, onun biricik olduğunu kabul etmekten ve diğer herkese de insanın değerini, insan haklarını ve insanlar arası eşitlik anlayışını aşılaktan geçmektedir. İnsan değerlidir çünkü bir toplumu hatta dünyayı değiştirebilecek olan insandır, önemli olan insanın keşfedilmemiş yanlarını ortaya çıkarmak, insanları ihtiyaç duydukları kaynaklarla buluşturmak, bilinç ve farkındalık düzeylerini geliştirmeyi sağlamak ve kendilerine yetebilirliklerini arttırmaktır. Sosyal hizmet -bilim ve meslek olarak- bu bilinçle insanı odağına almış, ona değer vermiş, bu değeri mesleki etik olarak benimsemiştir.

2.1.2.3 Aile kurumu ve sosyal hizmet ilişkisi

En genel ve bilindik tanımıyla aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Tanımda metaforik bir anlatımla ifade edilen yapı taşının gerçek manası ise “*binanın ağırlığını*

eken temel taş” (TDK) demektir. Tanımdan da görüldüğü üzere aileler toplumlar için hayati öneme sahip bulunuyor. Öyleyse şu sonucu çıkarmak yanlış olmayacaktır: Toplumların güçlü olması ve bu gle varlıklarını devam ettirebilmeleri için en temelde ailelerin güçlü ve sağlıklı olması gerekmektedir. Konu hakkında devletlerin aileleri korumak ve güçlendirmek adına aldığı tedbirler ile yasal düzenlemelerine giriş başlığı altında yer verildiği için burada yeniden yer verilmeyecektir.

Sosyal hizmet ise insanı odağına alarak ve insanla ilgili tüm alanlarda bilimsel ve mesleki çalışmalar yürüterek toplumların refah seviyelerini arttırmayı hedeflemektedir. Bu anlamda özelden genele; bireyler, aileler ve toplumlar sosyal hizmetin çalışma alanını oluşturmaktadır. alışmalarını yürütürken benimsediği ana ilkelerden birisi ise bireyin çevresindeki dinamiklerden bağımsız düşünülemeyecek olmasıdır. Bu noktada bireyi öncelikle içinde yetiştiği ve değerleriyle beslendiği ailesinden bağımsız düşünmek mümkün olamayacağı için aile kurumu da en az bireyler kadar sosyal hizmetin merkezinde bulunmaktadır. Duyan (2010: 263) hayatta mücadele edilmek zorunda kalınan sıkıntıların çoğunun içinde doğup büyüdüğümüz aileden etkilendiğini ve birimizde ortaya çıkan değişimin tüm aileyi etkilediğini, bu sebeple sosyal hizmetin temel alanlarından olduğunu ifade etmektedir. Dolayısıyla sosyal hizmet, aileyi ilgilendiren tüm sorunların (rneğin; doğum, ölüm, parçalanmış aile, koruyucu ailelik, evlat edinme, ocuk yetiştirme, ocuk/yaşlı/engelli ihmal ve istismarı, erken yaşta ve zorla evlilikler, enstest ilişki, şiddet, yoksulluk, adölesan gebelikler, suça yönelme/sürüklenme, iletişim sorunları vb.) zm noktasında problemi tespit ettikten sonra çözüme odaklanarak gerekli mesleki çalışmaları yürütmeyi hedeflemektedir. Bu süreçte ailelerin güçlü yanlarından destek alarak işlevselliklerini arttırmak ve bu şekilde değişim sürecini başlatmak önem arz etmektedir. Ailelere yönelik yürütülen sosyal hizmet uygulamaları üç başlıkta değerlendirilebilir:

- a) Aile Danışmanlığı
- b) Aile Eğitimi/Eğitici alışmalar
- c) Savunuculuk (amur Duyan, 2018).

2.1.2.3.1. Aile danışmanlığı

İnsanoğlu, doğumla başlayıp ölümle sonlanan yaşamı boyunca belli başlı yaşam döngülerinden geçmektedir. Duvall, bu durumu Aile Yaşam Döngüsü olarak isimlendirmiş ve evlilikle başlayan gelişim dönemlerini başlarda 4 evreye ayırmışken ilerleyen süreçte 8 evreye ayırarak kategorileştirmiştir. Aile yaşam döngüsü aslında ailenin gelişimsel sürecini ifade etmektedir. Evlilikle başlayan döngünün her döneminde yerine getirilmesi gereken görevleri bulunmaktadır. Aile bu evreleri sağlıklı bir şekilde atlatıp içinde bulunduğu dönemde gelişimini tamamlarsa bir sonraki sürece geçecektir. Duvall, aile yaşam döngüsünü şu şekilde kategorileştirmiştir:

1. Evlenme: Mutlu bir evlilik ilişkisi oluşturma, ebeveyn olmaya hazırlık
2. Çocuklu Çiftler: Eş olma rolüne ebeveynlik rolü eklenmiştir. Burada aileye yeni katılan bebeğe uyum süreci devreye girmektedir.
3. Okul Çağında Çocuğu Olmayan Aileler: Bu evrede ebeveynlerin kendi özel yaşam alanları çocuk veya çocuklarda dolayı sınırlanmaya başlamıştır. Ayrıca çocuğun içinde bulunduğu yeni gelişim sürecine uyum sağlama içine girilmiştir.
4. Okul Çağında Çocuğu Olan Aileler: Çocukların eğitim süreçleri ile öğretmenleri ve yine çocuğu eğitim çağında olan diğer ailelere uyum sağlama evresidir.
5. Ergen Çocuğu Olan Aileler: Ergenlik süreci ile özgürlük duyguları gelişen, daha dışa dönük yaşamaya başlayan ancak bu esnada yaş almaya devam eden ebeveynlerin uyum sürecini nitelemektedir.
6. Yetişkin Çocuğu Olan Aileler/Çocukların Evden Ayrılış Süreci: Çocukların yetişkinliğe girdiği, bir şekilde çalışmaya başlayarak, evliliğe hazırlanarak ya da evlenerek evden uzaklaşmaya başladığı, çiftlerin artık yeniden baş başa kalmaya başladıkları ve dahi artık büyük anne/büyük baba rollerine sahip olabildikleri evreyi açıklamaktadır.
7. Orta Yaşa Ulaşan Ebeveynler: Bu evrede çiftler yeniden baş başa kaldıkları, ilişkilerinin yeniden kurulduğu ve emeklilik süreçlerine hazırlık aşamasıdır.

8. Yaşlanan Çiftler: Ölüme kadar olan süreci betimlemektedir. Bu evrede iş hayatı sonlanmıştır ve emeklilik sürecine uyum devreye girmiştir. Eş kayıpları yaşanabilir, bu sebeple yalnız yaşamaya alışma, yalnız yaşama sebebiyle evin kapatılması, yaşlılığa bağlı hastalıklar vs. görülebilir.

Süreç içerisinde bu alanda çalışmalar yürüten birçok bilim insanı Duvall'ın yaşam döngüsü modelini uyarlamışsa da sonuç değişmemiştir: Aileler yaşamları boyunca hayatlarına eklenen ya da hayatlarından çıkan her kritik değişimle yeni bir döngüye girmektedir. Ve her döngünün kendi içinde görevleri bulunmaktadır: Ebeveyn olma sorumluluğunu yeni getirme gibi. Ancak görevlerin yerine getirilemediği durumlarda aile içinde krizler yaşanmakta ve bu krizlerin sağlıklı bir şekilde çözülememesi durumunda aile üyeleri bu durumdan çeşitli şekillerde zarar görmektedir. Aile danışmanlığı ise sorumluluklarını bir şekilde yerine getir-e-meyen ve bu sebeple kriz yaşayan ailelere bilimsel temelli yaklaşım sorunların çözülmesine yardımcı olmayı ifade etmektedir.

Sosyal hizmet ise aileyi odak noktasında tutması ve sağlıklı aile yapılarının var olması için uğraş gösteren bir meslek olması sebebiyle mesleğin bir gereği olarak ailelere danışmanlık hizmeti vermektedir. Yukarıda bahsi geçen evrelere ek olarak günümüzde henüz evlilik yapmamış ancak evlilik düşüncesi olan bireylere, evlilik hazırlığında olan çiftlere de yine sağlıklı evlilikler kurulabilmesi adına evlilik öncesi danışmanlık hizmeti verilmektedir. Bu anlamda gerek aile danışmanlığı gerekse evlilik öncesi danışmanlık hizmeti, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüklerince ihtiyaç duyan tüm vatandaşlara ücretsiz olarak sağlanmaktadır.

2.1.2.3.2. Aile eğitimleri/eğitici çalışmalar

Sosyal hizmet uygulamalarında sorun ortaya çıktıktan sonra soruna müdahaleyi içeren bir durum söz konusu değildir. Aksine ortaya çıkabilecek olası sorunları önceden öngörerek karşılaşılabilecek risklere karşı gerekli koruyucu ve önleyici tedbirleri almak soruna müdahaleden çok daha önemlidir. Eğitici faaliyetler ise koruyucu ve önleyici uygulamalar konusunda bu sebeple kritik bir konuma sahiptir. Nitekim eğitimlerle/eğitici faaliyetlerle; aile sistemi içerisinde herhangi bir tıkanıklık olmasa dahi olası bir kriz anında aile üyelerinin yanlış olan iletişim

kalıplarını düzeltmek, çatışma çözme becerilerini geliştirmek ve birbirlerine karşı yükümlülüklerini yerine getirebilmeleri amaçlanmaktadır.

Aile danışmanlığı başlığı altında da ayrıca değinildiği üzere aileler yaşamları boyunca belli başlı evrelerden geçmekte ve bu evrelerde her aile bireyinin yerine getirmesi gereken bazı görevleri bulunmaktadır. Bu sebeple aile eğitimlerinde ya da eğitim amacıyla yapılan mesleki çalışmalarda ailelerin hangi yaşam döngüsünde bulundukları göz önüne alınmak durumundadır. Öyle ki aileler, ileriki yaşam döngülerinde karşılaşılabilecekleri olası durumlar hakkında da bilgilendirilmeli ve yaşanabilecek olaylara karşı farkındalık kazanmaları sağlanmalıdır. Ancak bunun için mesleki çalışmanın verimliliğini arttıracak olmasından dolayı, düzenlenecek eğitimlerde ya da eğitici çalışmalarda aynı yaşam döngüsünde bulunan ailelerin aynı gruplarda olmasına özen göstermek gerekecektir (Anadolu Üniversitesi, 2016: 85). Halihazırda kamu hizmeti olarak aile eğitimleri ile eğitici faaliyetler, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı bünyesinde bakanlığın müfredatı kapsamında, Bakanlık aracılığı ile eğitimlerini tamamlamış Aile Eğitimi Programı Eğiticisi tarafından yürütülmektedir.

2.1.2.3.3. Savunuculuk

Sosyal çalışmacıların müracaatçılarına yönelik savunuculuk rolü bulunmaktadır. Bu role sahip olan bir sosyal çalışmacıdan müracaatçılarının haklarını her ortam ve durumda sonuna kadar savunmaları beklenir. Bu bir bireye ya da aileye yönelik olabileceği gibi daha genelde aile kurumunun korunmasına yönelik de olabilir. Kaldı ki bu çalışmada vaka bazlı değerlendirme yapılmadığı için sosyal hizmet mesleğinin genel çerçevede aile kurumuna yönelik savunuculuk çalışmalarına değinilecektir.

En temelde toplumda insani ihtiyaçların karşılanması ile sağlıklı bireyler yetişmesine vesile olan aile, toplumda genel huzur ortamının ve toplumsal düzenin sağlanması sebebiyle kritik öneme sahiptir. Sağlıklı bir ailede; iletişim güçlüdür, paylaşım vardır, sevgi ve saygı ortamı hakimdir, aile üyeleri çatışma ve kriz anlarını nasıl yönetmesi gerektiğini ya da böyle bir anda kimden/nereden destek alabileceklerini bilir, soruna değil çözüme odaklanılır ve ortak amaç ailenin huzuru ve bekasıdır. Sağlıklı ve güçlü aile yapısında olan ailelerin sayısı çoğaldıkça toplum içinde sorunlar da azalacak ve refah sayısı artacaktır. Sosyal hizmet mesleği de bu

noktadan hareketle aile kurumunun güçlendirilmesi için gerekli savunuculuk faaliyetleri yürütmektedir. Bu faaliyetler; konu hakkında farkındalık artırıcı içerikler hazırlayarak üst yöneticilerin odağına aileyi almaya çalışmaktan, kamuoyu oluşturmaya kadar farklı şekillerde gerçekleştirilebilir. İdari amir ya da üst yöneticilerden beklenen aksiyon alınmadığı takdirde ısrarla başvuruda bulunmak, farkındalıklarını arttıracak çalışmalarda ısrarcı davranmakta yine aileye yönelik savunuculuk çalışmaları içerisinde sayılabilir.

2.1.3. Sosyal Hizmet Kuramlarında Aile ve Evlilik

Sosyal hizmetin temel çalışma konularından birisi olan aile ve dolayısıyla evlilik ilişkileri, bunun doğal bir sonucu olarak sosyal hizmet kuramlarında da yerini almıştır. Kuramlar, sosyal ilişkileri incelemekte ve ailenin toplumdan nasıl etkilendiğini anlayabilmek ve sorunu çözmek adına kullanılabilecek çeşitli yöntemlere değinmektedir. Kuramlar; ailenin içi iletişim, aile ve çocuğun gelişimi, aile dinamikleri ve evliliklerdeki sorunların ele alınması konusunda stratejiler sunmaktadır.

Sistem yaklaşımı, aileyi bir sistem olarak ele almaktadır. Ailede ortaya çıkan değişimlere, bu değişimlerin ailenin diğer üyelerini nasıl etkilediğine ve aile içi dinamiklerin nasıl olduğuna odaklanmaktadır. Yaklaşım; aile içi iletişime, çatışmaları çözmeye ve çözüm ve gelişim için işbirliği kurulmasına yönelik stratejiler sunmaktadır. *Ekosistem yaklaşımı*, aileyi onu etkileyen etmenlerde birlikte yani toplumun bir parçası olarak ele almaktadır. Ailelerin sosyal ve ekonomik çevresi, yaşanılan toplum değerleri ve normlar ile bir şekilde etkileşim içinde olduklarını göstermektedir. Ailenin iç dinamiklerini değerlendirebilmek ve ailenin sağlıklı bir aile yapısına ulaşmasını sağlamak için ailenin yaşadığı toplumun toplumsal, ekonomik ve kültürler değerleri göz önüne alınmalıdır. Aile ile çevresi arasında sağlıklı iletişimi oluşturabilmek için kullanılmaktadır. *Çözüm odaklı yaklaşım*; bu yaklaşımda ailelerin yaşadıkları sorunlara değil bu sorunların çözümüne, ailelerde olumlu anlamda değişim oluşturmaya odaklanılır. Çözüm odaklı yaklaşımda ailelerin güçlü özellikleri ön plandadır ve asıl vurgulanan konu güçlü yönleridir. Hedeflenen değişimler, bu güçlü yönler ön plana çıkarılarak kişinin kendi hayatlarının kahramanı olduğu kabulü içerisinde gerçekleşir.

Çözümüne yönelik yaklaşımları da şöylece ifade edebiliriz: güçlendirme yaklaşımı, krize müdahale yaklaşımı, çözüm odaklı yaklaşım. *Güçlendirme yaklaşımı*; bu yaklaşımda aile üyelerinin kendi iç dinamikleri çerçevesinde güçlü yönlerini fark etmeleri ve bu güçlü tarafları kullanarak sorunlarını çözmeleri hedeflenmektedir. Esasen ailelerin var olan potansiyellerini keşfetmesi ve kullanması konusunda destek verilmektedir. *Krize müdahale yaklaşımı*; bu yaklaşım ailelerin anlık gerçekleşen kriz durumlarına müdahaleyi amaçlamaktadır. Kriz anında aileye, kaynaklara erişim ve pratik çözüm hususunda destek olunabilmektedir. *Çözüm odaklı yaklaşım* ise; ailelerin sorunlarına odaklanmaktansa çözüme odaklanmayı öncelemektedir. Bu yaklaşımda güçlendirme yaklaşımından da destek alındığı görülmektedir. Şöyle ki burada da aile üyelerinin güçlü yönleri vurgulanmakta ve bu güçlü yönler üzerine inşa edilen çözümlerle olumlu anlamda değişimler hedeflenir. Ailenin dayanıklılığının arttırılmasına yönelik çalışmaları içeren yaklaşımda, ailelerin sadece mevcut sorunlarını çözmesi değil aynı zamanda gelecekte karşılaşılabilecekleri sorunlara karşı da başa çıkma becerilerini geliştirme hedeflenmektedir.

2.2. Kadim Kültürlerde Evlilik Uygulamaları

İnsanoğlu yürüdüğü hayat yolunda, yaradılışı itibariyle yanında derdini, sevincini kısaca yaşamın kendisine sunduğu iyi ya da kötü her şeyi duygusal olarak paylaşacağı bir yol arkadaşının olmasına ihtiyaç duyar. Yalnızlık fitrat gereği insana uymayan bir olgudur. Bu sebeptendir ki evlilik de ilk insandan itibaren yaşamda yerini almış bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle Yahudi ve İslami kaynaklarda ilk insan olarak kabul edilen Hz. Adem ve Hz. Havva'dan ilahi irade sonucunda oluşturulmuş ilk evli çift olarak bahsedildiği görülmektedir (Eşmeli, 2017: 61; Palabıyık ve Dindi, 2021: 77).

Yukarıda da sözü edildiği üzere Hz. Adem ile Hz. Havva'nın evliliklerinin "ilahi irade neticesinde" (Eşmeli, 2017: 61) olduğu bilgisi ilahi kaynaklarda karşımıza çıkmaktadır. İlk evlilik sonrasında ise her seferinde biri kız, biri erkek olarak doğum yapan Hz. Havva'nın bir batında doğan oğlu ile diğer batında doğan kızının evlenmesi ile nüfusun çoğaldığından bahsedilmektedir (Gördük, 2018: 76). Dolayısıyla evlilik tarihinin insanlık tarihi kadar eski bir mazisinin olduğu ve aynı zamanda evliliklerin birincil amacının da neslin çoğalması olduğu çıkarımlarında bulunmak yanlış olmayacaktır.

Buraya kadar geline nokta bilimsel olarak herhangi bir yazılı metne dayalı olmayan, yalnızca dini kaynaklardan elde edilen bilgilerden yararlanılmış ve ilk insan olarak kabul edilen Hz. Adem ile Hz. Havva'nın evliliği ile bu evlilik vasıtasıyla çoğalmaya başlayan insan neslinden başlayarak ilk evlilik uygulamalarına değinilmeye çalışılmıştır. Ancak neslin çoğalmasının sonucunda insan ilişkileri de zaman içerisinde değişime uğramıştır. Nitekim ilerleyen süreçte insan nesli çoğalmaya devam etmiş bunun sonucu olarak farklı topluluklar ve hatta medeniyetler kurulmuş ve diğer her şeyde olduğu gibi insan ilişkileri de değişime maruz kalmıştır. Böyle güçlü değişimlerin yaşandığı süreçte kuşkusuz evlilik kurumu da değişime maruz kalmıştır. Nitekim yukarıda da bahsedildiği üzere önce insan nesli çoğalana kadar çaprazlama yöntemle yapılan evlilikler bir süre sonra yerini uzak akrabalar arasında yapılan evliliklere bırakmış ve tarihsel süreçte evlilik uygulamaları sosyal, kültürel, dini ve ekonomik faktörlere bağlı olarak değişime uğrayarak günümüzdeki formlarına gelmiştir. Bu aşamadan sonra tarihsel süreçte elde edilen belgeler ışığında bilimsel olarak kanıtlanmış evlilik uygulamalarına da değinilerek insanlık tarihi boyunca evliliklerin konumu ve evliliğe verilen değere genel bir çerçeve çizilmeye çalışılacaktır.

Tarihin başlama noktası, din ve uluslara göre farklılık göstermektedir. Nitekim özellikle semavi dinlere ait kaynaklarda tarih ilk insan olarak kabul edilen Adem'in yaratılmasıyla başlamaktayken (Biçer, 2018: 122) "bilimsel olarak" -farklı görüşler olmakla birlikte- genel kabulle, yazının icadı ve tarih kayıtlarının tutulmaya başlandığı M.Ö. 4. bin yıl civarına kadar uzandığı görüşü hakimdir. Tarihsel süreçte en eski evlilik belgesinin ise Mezopotamya'da bulunan, M.Ö. 5. yüzyılda Aramice yazılan Yahudilerden kalma bir papirüs olduğu bilinmektedir (Asena Akdemir, 2006: 124).

Bu başlıkta, geçmişten günümüze evlenme ve aile kurmanın toplumlarca ne kadar değer gördüğünü anlayabilmek adına, tarihsel süreçte farklı toplumların evlilik uygulamalarının, aile yapılarının ve aile ilişkilerinin nasıl olduğuna yer verilmeye çalışılacaktır. Bu anlamda tarihte yazıyı bulan ilk topluluk olarak kabul edilen pek çok kaynakta tarihin onlarla birlikte başladığına değinilmesinden ötürü, öncelikle Sümer toplumunda evlilik uygulamaları ve aile yapısından örneklerle yer verilecek olup sonrasında ise Antik Medeniyetlerin diğer unsurlarından olan Eski Mısır ve Antik Yunan ile Türklerin evlilik anlayışlarını görmek adına Eski Türk

Toplumlarında evlilik ve aile ilişkileri ile ilgili yaşam örneklerine de değinilecek ailenin toplumlardaki yeri ve konumu değerlendirilmeye çalışılacaktır.

2.2.1. Sümerlerde Evlilik ve Aile İlişkileri

Sümerler, Milattan önce 5000’li yıllarda tarih sahnesine çıkan Irak’ın güneyinde Mezopotamya olarak bilinen bölgede yaşamış tarihin en eski medeniyetlerin biridir. Birçok ilke adını yazdırmasının yanında yazıyı da bulduğu bilinen ve bu sebeple yazılı tarihin onlarla başladığı kabul edilen Sümerler, yaşam biçimlerini kil tabletlere yazmak suretiyle geleceğe aktaran bir topluluk olarak tarihe geçmiştir. Bu kil tabletlerden en bilineni ise Sümerlere ait olan ve halihazırda tespit edilen ilk yazılı destan olan Gilgameş Destanıdır (Yilter, 2017: 31). Destanlar yazıldıkları toplumun yönetim biçimlerinden yaşantıları, kültürleri ve günlük alışkanlıklarına kadar pek çok özelliği hakkında bilgilere yer vermektedir. Bu sebeple Sümer toplumunun sosyal yaşantısı, evlilik ve aile hayatı hakkında Gilgameş Destanı’ndan yararlanmanın doğru olacağı düşünülmektedir. Destan incelendiğinde;

- Kral Gilgameş’in ülkeyi yönetmesi ve her imkana sahip olmasına karşılık arkadaşı Enkidu’nun hayatına girmeden önce yalnızlık çektiği, bu yalnızlığın Gilgameş’i çok mutsuz ettiği,
- Gilgameş’in gördüğü rüyaları annesine yorumlattığı,
- Avcının Enkidu’yu ilk kez görmesi ile yaşadığı korkunun neticesinde babasının yanına gittiği ve babasının oğlunun korkusundan dolayı endişelendiği, bunun neticesinde oğlunun şahit olduğu olayı babasına anlattığı,
- Avcının, Enkidu’nun Gilgameş’e arkadaş olması için babası ile fikir birliği sağlaması üzerine Enkidu’nun insanlaştırılması amacıyla geçen konuşmaları (geçen konuşmalarda bu konuda onlara çocukların dünyaya gelmelerinden itibaren çocukları eğiten annelerin yapabileceği, bu sebeple bir kadına ihtiyaç duyulduğu, konuşmayı, yemeyi, içmeyi, sevmeyi, gülmeyi hep kadınların öğrettiğinden bahsedilmektedir),
- Konuşmaların üzerine Enkidu’nun insanlaştırılması için baş rahibe tarafından göz kamaştırıcı bir güzellikte olduğu tasvir edilen, iyi çalıp söyleyen bir

rahibenin özellikle görevlendirilmesi ve neticede Enkidu'nun insan olmaya dair ne varsa her şeyi bu kadından öğrendiği,

- Gilgameş'in canavar Huvava'yı öldürmek için giderken yanında gelecek olan gençleri arkalarında anne, baba, eş ve çocuk gibi ağılayacak kimseleri olmayanlar arasından seçmesi ve yola çıkmadan annesinin önerilerini dinlemek isteyerek son noktada ondan dua talebinde bulunduğu ettiği görülmektedir (Çığ, 2020).

Destanda bahsi geçen olaylarda evlilik ve aile ilişkilerine dair kayda değer veriler olduğu görülmektedir. Örneğin; Gilgameş'in yalnızlığı yoğun bir şekilde yaşaması yalnızlığın insan fitratına uygun bir durum olmadığı, kişinin hangi durumda olursa olsun maddi zenginliklerin yanında manevi anlamda paylaşımında bulunacak birilerine ihtiyaç duyduğu gerçeğini akla getirmektedir. Avcının korkularını babasıyla paylaşması; bir problemle karşılaşıldığında konunun güvenlik ihtiyacının da karşılandığı aile bireyleri ile paylaşıldığı, aile bireylerinin birbirlerine gerekli desteği sağladıkları, bu anlamda aile içi paylaşım değer verildiği anlaşılmaktadır. Avcının babasının, çocukların yetişmeleri konusunda kadına yüklenen roller ile insanları hayata hazırlayan her aşamada kadınların ana sorumluluk sahibi olduklarını belirtmesi ile kadının annelik vasfına da atıfta bulunmuştur. Ayrıca Enkidu'nun insanlaştırılmasını fiziksel olarak ayrıca güzelliğe sahip bir kadının sağlaması fikrinin ortaya atılması ikili ilişkilerin kurulmasında dış görünüme de önem verildiği, birlikteliklerin kurulmasında dış güzelliğin de kriter olarak değerlendirilebildiği anlaşılmaktadır. Ayrıca, Gilgameş'in canavar Huvava'yı öldürmek için giderken yanında gelecek olan gençleri arkalarında ağlayacak bir ailesi olmayan gençler arasından seçmeye özen göstermesiyle kendisinin de yola çıkmadan akıl almak ve kendisine dua etmesini istemek için annesine ziyarette bulunması aile bağlarına değer verildiğini, aile büyüklerinin hem tecrübelerinden hem de manevi desteğinden yararlandığını göstermektedir. Son olarak tanrıça İnanna'nın Gilgameş'e evlilik teklifinde bulunduğu, kendisiyle evlenmek için Gilgameş'e türlü vaadlerde bulunduğu; bu durum ise zorla evliliklerin olmadığını, kişilerin özgürce eş seçebildiklerini, gayri resmi ilişkilerdense tanrı olarak anılsa dahi evlilik birliği talebinde bulunulduğunu göstermektedir. Çalışmada, Gilgameş Destanı doğrudan tezin konusunu oluşturmadığı için birkaç madde üzerinden değerlendirme yapılmıştır. Özel olarak irdelendiğinde aile ve evlilik ilişkilerine ve ailenin bireysel

ve toplumsal işlevlerine varana kadar kayda değer bilgilere ulaşılabilecektir. Bu noktada daha ayrıntılı bilgi vermesi sebebiyle; Kaya ve Şafak (2020)'ın "Gilgamesh Destanı'ndan Hareketle Sümer Kentini Okumak" isimli makalesi yol gösterici olmaktadır. Şu halde dahi Sümerler'de evliliklerin belli bir tanımlamasının olduğu, ailede kadın ve erkeğe görevler verilerek bazı işlevleri yerine getirmesinin ön görüldüğü ve ailenin sosyal ve psikolojik işlevini yerine getirmiş olduğu anlaşılmaktadır.

Sümer toplumunda evlilikler nişanlanma ile başlamaktaydı. Evlilikler yapılırken bir evlilik sözleşmesi imzalanmakta ve olası durumlarda maddi konuların çözümü için en baştan önlem alınmaktaydı. Ataerkil bir yapıya sahip olan toplumda, erkek çalışıp evin geçimini sağlamaktan sorunluysen kadın çocukların bakımı ve evin işlerinden sorumluydu. Kadın belli şartlarda evden dışarı çıkabilmekte ve yine bazı işlerde çalışabilmekteydi. Toplum genelinde tek eşlilik esas olmakla birlikte üst sınıflarda çok eşliliğe de rastlanıyordu. Aldatmanın kadın için de erkek için de yaptırımları bulunmaktaydı. Dini değerler evlilik ve aile yaşamı üzerinde etkiliydi. Genel manada bakıldığında ailenin toplum içinde merkezi bir unsur olduğu, toplumun en küçük birimi olarak aileye kendine özgü bir değer atfedildiği anlaşılmaktadır. Bu noktada Sümerler kendi değerleri ve yaşam tarzları çerçevesinde aileyi güvence altına almaya çalışmışlardır. Ailenin bazı bireysel ve toplumsal işlevleri yerine getirdiği ve esasen bakıldığında günümüzdeki ataerkil toplumlar tarafından kabul gören aile ilişkilerinden çok da farklı olmayan bir tablonun olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

2.2.2. Eski Mısır'da Evlilik ve Aile İlişkileri

Antik Mısır, Kuzey Afrika'da milattan önce 30 yılına kadar yaklaşık 3000 yıl varlığını sürdüren köklü uygarlıklardan birisidir. Bu kadar uzun süre tarihte kendisine yer edinen topluluk, aile yaşamına da önem vermiş ve ailenin oluşum sürecinden mal varlığı edinme, boşanma ve nafaka sürecine kadar birçok konuyu yazılı olarak kanunlaştırmıştır. Bu anlamda evliliğin ve ailenin oluşumunun sınırlarını çizen ve yazılı kural haline getiren bir medeniyet olma özelliğine sahiptir (Mark, 2023). Toplumun kültürel ve sosyal yapısına göre zaman içerisinde farklı uygulamalar benimsenmiş olsa da Eski Mısır'da aile olmaya özel önem verildiğini, evlilik kurumuna kutsallık atfedildiğini, kız isteme gibi günümüzde de devam eden geleneklerin olduğunu, evliliğin söz verildikten sonra hemen gerçekleşmediğini

(nişanlılık dönemlerinin olması), evlendikten sonra boşanma olması durumunda taraflar için belli yaptırımlar olduğunu, evlilik kurumunun devamını sağlamak ve tarafların ileride doğabilecek mağduriyetlerini önlemek amacıyla şahitler huzurunda evlilik sözleşmeleri yapıldığını, genelde varlıklı kesim ile kraliyet ailesinde çok eşli evlilikler görülmekteyken halk arasında tek eşli evliliklerin gerçekleşmiş olduğunu, kadın ve erkeğin aile içindeki rol dağılımlarına varana kadar evliliğe dair düzenlenmelerin yapılmış olduğunu görmekteyiz (Babila, 2016). Çok eşli evlilikler ise daha çok kraliyet ailesi içerisinde görülmüş ve bu evlilikler erkek çocuğa sahip olunmasının önemi göz önüne alınarak ve çok eşliliğin erkek çocuk için garanti olacağı düşünülerek yapılmıştır.

Eski Mısır'da evlilikler sosyal statüyü arttırmak, siyasi bağları güçlendirmek ve en önemlisi çocuk sahibi olmak gibi amaçlarla gerçekleştiriliyordu. Aileler çoğunlukla geniş aile tanımına uymaktaydı. Gerek toplumsal konularda gerekse aile hayatında kadına özel önem veriliyordu. Evlilik birlikteliğinde üçüncü şahıs ile olan ilişkiler hoş karşılanmıyordu dolayısıyla sadakat aile üyeleri için önemli bir değerdii Aynı zamanda dini değerler de evliliklerin oluşması ve sürdürülmesi konusunda etkileyici bir unsurdu (Özbakır, 2022: 13).

Eski Mısır'da ensest evliliklerin de olduğu görülmekteydi (Güzel, 2021). Birinci ve ikinci derecede kan bağı olan yani yasal olarak da evlenmelerine müsaade edilmeyen aile üyeleri arasındaki rızaya dayalı ya da rıza gözetilmeksizin sürdürülen ve herhangi bir yolla gerçekleşen cinsel fiil anlamına gelen ensest ilişkiler (Doğu, 2013) gerek Antik Mısır öncesinde gerekse günümüzde genel görüşle kara bir leke olarak değerlendirilmekteyken Eski Mısır Kraliyeti, kanlarına başka kanların karışmasını önlemek amacıyla yerleşmiş tabuyu kırarak ensest evliliklere yönelmişlerdir.

2.2.3. Antik Yunan'da Evlilik ve Aile İlişkileri

Milattan önce tarih sahnesinde yerini alan ve ilk çağın önemli bir parçasını oluşturan Antik Yunan döneminde aile, günümüzde de bilinen şekliyle çekirdek aileden oluşmakta ve toplum içindeki en küçük topluluk olarak nitelenmekteydi. Evlilik ve aile ilişkileri belli başlı normlar çerçevesinde şekilleniyordu.

Bazı dönemlerde farklı gerekçelerle homoseksüel ilişkilerle karşılaşılsa da evliliklerin yaygın olarak heteroseksüel evlilikler olduğu görülmekteydi (Bulut,

2019: 81). Toplumun çoğunluğu tarafından benimsenen evlilik türü tek eşli evliliklerdi. Kadınlar erken yaşlarda -ergenlik dönemlerinin başları- evlenmekteyken erkekler daha büyük yaşlarda evlenmekteydi (Wells, 2021). Evlilikler çoğunlukla ailelerin ekonomik, sosyal ve politik güçlerini arttırmak amacıyla mantığa dayalı yapılmaktaydı (Kaya, 2023: 29). Yani evlilik birliğinin sağlanmasında aşk, sevgi muhabbet gibi kavramların ön planda olmadığı, evliliklerin mantığa ve çıkara dayalı yapıldığı görülmekteydi.

Antik Yunan toplumunda aile yapısının ataerkil bir zeminde olduğu bilinmektedir (Kaya, 2023: 28). Kadınlar, toplum içinde ikinci sınıf vatandaş hükmündeydi, dolayısıyla Eski Mısır'da görüldüğü gibi Antik Yunan toplumunda da kadına değer verilen bir portre ile karşılaşılmamakta, zayıf-güçsüz bir varlık olarak tanımlanmaktaydı (Karaaslan, 2014: 161). Evlenme yaşı kadınlarda ergenlik dönemlerinin başları gibi daha erken dönemlere denk gelmekteyken erkekler daha büyük yaşlarda evlenmekteydi (Wells, 2021). Aile içinde sorumluluk verilen kadın; çoğunlukla çocuk yetiştirmek, köleleri varsa eğer onları denetlemek gibi ev işlerinde rol üstelenmekteydi (Ondokuz Mayıs Üniversitesi).

Kadınların evden çıkmaları dahi belli kurallara bağlanmışken erkekler için evlilik dışı ilişkiler görmezden gelinen konular olmakta, kadının zinası ise doğrudan boşanma sebebi olarak görülmekteydi. Boşanma, toplum tarafından hoş karşılanmasa da nadir olarak görülmekteydi. Genellikle erkek tarafından gerçekleşen boşanma sık olmasa da olsa kadın tarafından da gerçekleşebiliyordu (Kia, 2015: 8).

Antik Yunan'da evlilik ve aile ilişkilerinin diğer toplumlarla kıyaslandığında karmaşık bir yapıda olduğu görülmektedir. Aileye, aile içi ilişkilerin ve psikolojik iyi halin geliştirilmesine sağladığı yarardan çok ekonomik, siyasi ve politik çerçeveden bakılması ona gereken “manevi” değer verilmesinin önüne geçmiştir. Ancak hangi gerekçeyle olursa olsun Eski Yunan toplumunun, kendi yaşam tarzları ve bakış açıları bağlamında aileye belli bir önem verdiğini ve evlilik ve aile ilişkilerini belli kurallara bağladıkları anlaşılmaktadır.

2.2.4. Eski Türklerde Evlilik ve Aile İlişkileri

Eski Türklerde evlilik ve aile ilişkileri, göçebe ve yarı göçebe yaşam biçimine sahip olmaları sebebiyle mevcut yaşam tarzlarına ve toplum düzenlerine göre şekillenmiştir. Dolayısıyla farklı coğrafyalarda yaşayan farklı Türk boyları arasında evlilik

ve aile ilişkileri açısından farklı gelenekler ve uygulamalar bulunmaktaydı. Eski Türk toplumlarının evlilik ve aile ilişkileri üzerine ayrıntılı bilgi edinebilmek için kuşkusuz farklı Türk boylarının yaşadığı dönem ve coğrafyalara göre derinlemesine incelemek gerekecektir. Ancak çalışmanın konusunu doğrudan tarihsel bağlamda evlilik uygulamaları oluşturmadığı için ortak özellikler üzerinde durularak genel bir çerçeve çizilmeye çalışılmıştır.

Eski Türk toplumlarında en temelde, ailenin toplumun en önemli parçalarından biri olduğu söylenebilir. Evliliklerin toplum içinde birliği sağladığı düşünülmektedirken devletin ebediyeti için de değerliydi. Bundan dolayı olduğu tahmin edilmektedir ki evlilikler ekseriyetle siyasi sebeplerle gerçekleşmekteydi (Mandaloğlu, 2022: 483).

Evlilikler yalnızca bireylerin arasında gerçekleşen ve sorumluluğu yalnızca evlenen bireyleri kapsayan bir uygulama değildi. Nitekim yapılan evlilikler ne kadar güçlüyse ordunun da o kadar güçlü olacağına inanılıyordu. Bu sebeple toplumun kıymetli bir parçası olarak görülüyor ve değer veriliyordu (Mandaloğlu, 2022: 484). Evliliğe bu derece önem atfeden Türkler, düğünlerini de genellikle büyük kutlamalar eşliğinde, danslar, geleneksel oyunlar, şarkılar at yarışları ve güreş gibi eğlence içerisinde gerçekleştirdi (Palancı, 2017:51).

Boşanmalar da evlilikler gibi toplum tarafından kabul gören kurallar çerçevesinde görülebiliyordu. Belli toplumsal normlara uyması halinde normal karşılanmakta ve yine kurallara uygun şekilde boşanmalar gerçekleşebilmekteydi (Mandaloğlu, 2016: 146-147)

Eski Türk toplumlarında aile bireyleri değerliydi ve özellikle yaşlılar, aile içinde saygın bireyler olarak kabul görmekte ve gençlere rehberlik edecek tecrübeli kişiler olarak toplumda yer edinmekteydi (Sarıkavak, 2017: 282).

Eski Türk toplumlarında İslamiyet'i kabul etmeden önce Şamanizm ve animistik inançları hakimdi. Yaşamın birçok yerinde kendisini hissettiren inanç konusu evliliğin oluşumu ve sürdürülmesi konusunda da toplumu şekillendiren unsurlardan biriydi.

2.3. Evlilik Türleri ve Evliliğin Dayanakları

Tarihsel süreçte bakıldığında evliliklerle ilgili, genel geçer bir evlilik biçimi ya da aile türü tanımı yapılamadığı görülmektedir. Çünkü toplumlar kendi değer ve kültürleri içerisinde evlilikleri ve aileyi yapılandırmışlardır. Dolayısıyla evlilikler, toplumlara ve kültürlere göre farklı şekillerde ve farklı sürelerde gerçekleşmiştir. İnsanoğlu var oldukça ve evlenme olgusu varlığını sürdürmeye devam ettiği sürece de farklı şekillerde evlilik türleri görülmeye devam edecektir. Evlilik türleri çeşitli araştırmacılar tarafından farklı gruplar halinde sınıflandırılarak çalışma alanı olarak ortaya atılmıştır. En bilinen sınıflandırma; eşin seçildiği gruba göre, eş sayısına göre ve oturlan yere göre yapılan evliliklerin olduğu sınıflandırmadır.

a) Eşin seçildiği gruba göre yapılan evlilikler

- Egzogami: Kişinin bağlı olduğu/bulunduğu topluluktan değil, başka bir toplulukta bulunan biriyle yaptığı evliliğidir. Bu tür evlilikler toplumlar arası etkileşimi sağlamada rol üstlenmiştir.
- Endogami: Aynı topluluğa bağlı kişilerin birbirleriyle yaptığı evliliklerdir. Daha çok ekonomik sebeplerle yapıldığı (mirasın bölünmesini önlemek gibi) görülmektedir.

b) Eş sayısına göre yapılan evlilikler

- Monogami: Özetle tek eşliliğidir. Bir kadın veya bir erkeğin yalnızca bir kişi ile yaptığı evliliğidir. Günümüzde en yaygın görülen evlilik biçimidir.
- Poligami: Özetle çok eşliliğidir. Bir erkek veya bir kadının aynı anda birden fazla kişiyle evli olması anlamına gelmektedir. Kendi içinde iki farklı türü bulunmaktadır:
 - Polijini: Bir erkeğin aynı anda birden fazla kadınla yaptığı evlilik olarak bilinmektedir. Türkiye’de kuma evliliği olarak bilinen evlilik biçimi esasen polijini evliliklerdir ve özellikle doğu ve güneydoğu bölgelerinde hala yaygın olarak görülmektedir.
 - Poliandri: Bir kadının aynı anda birden fazla erkekle yaptığı evlilik olarak tanımlanmaktadır. Az rastlanan bir evlilik biçimidir. Günümüzde Güney Amerika ve Hindistan’da bulunan bazı küçük topluluklarda görülmektedir.

c) Oturlan/yerleşilen yere göre yapılan evlilikler

- Matriokal: Erkeğin, karısının ailesi ile birlikte yaşamasına denilmektedir. Türkiye’de iç güveyi evlilik olarak da bilinmektedir.
- Patriokal: Kadının, kocasının ailesiyle birlikte yaşamasıdır. Yakın tarihe kadar Türkiye’de yaygın olarak görülmekte iken modernleşme ile birlikte bu durum değişime uğramaya başlamıştır.
- Neolokal: Özetle çekirdek aile olarak tanımlanabilir. Eşlerin, kök ailelerinden ayrılarak kendilerine ayrı bir düzen kurmasıdır. En yaygın görülen evlilik biçimidir.
- Bilokal: Evlendikten sonra yerleşim yeri için genellikle bir kural bulunmaz. Şartlara ve duruma göre kadının veya erkeğin ailesinin yanında kalınabilmektedir. Genellikle göçebe toplumlarda yaygın olarak görülmektedir.

Bunların dışında levirat ve sororat türünde evlilikler de görülmektedir. Bunlar:

- Levirat (kayın evliliği): Kocasını ölen kadının, eşinin erkek kardeşi ile yani kayını ile evlenmesidir. Bu evliliklerin daha çok çocukların bakımını gerçekleştirmek, kadını ailesinin yanına göndermeden aile bütünlüğünü korumayı sağlamak amacı ve çocuklara en iyi amcanın bakabileceği düşüncesiyle aile büyükleri tarafından alınan kararlar neticesinde yapıldığı görülmektedir.
- Sororat (baldız evliliği): Levirata benzer şekilde ve çoğunlukla aynı amaçlarla karısı olan erkeğin, eşinin kız kardeşi yani baldızı ile evlenmesidir.

Türkiye özelinde evlenme şekillerine bakıldığında ise tüm ayrıntılarıyla irdelenerek ortaya koyulmuş 33 evlilik biçimi olduğu görülmektedir. Her toplumda kendi dinamiklerine göre farklı sınıflandırma ve tanımlamaların yapılabildiğini görebilmek amacıyla bu evlilik türlerine özetle değinmek yararlı olacaktır. Bunlar; evlilik sürecinin akraba ya da eş-dost aracılığı ile başlatıldığı **görücü usulü evlenme**, ailelerin onayı olmadığı için ya da kız tarafının süreci zora sokması gibi gerekçelerle **kız kaçırma** yoluyla yapılan evlilik, kızın ailesinin kızlarını vermek için belli miktar mal varlığı istemesiyle yapılan **başlık parası karşılığında** yapılan evlilik, ailelerin onay vermemesi ya da yoksulluk gibi sebeplerle evlenemeyen çiftlerden gelinin bohçasını hazırlayarak erkeğin evine gitmesi yoluyla yapılan **oturak alma evlilik**,

kızın baş örtüsünü kaçıran erkek sebebiyle kızın iffetinin zarar gördüğü düşünülerek erkekle kızın evlendirilmesi yoluyla yapılan **baş örtüsü kaçırma yoluyla evlilik**, ilişkileri iyi olan aile veya arkadaşların bebekleri henüz beşikteyken çocuklarını birbirlerini evlendirmek için söz vermeleri yoluyla gerçekleşen **beşik kertme evliliği**, dul kalan kadın veya erkeğin önceki evliliklerinden olan çocukları da yanlarına alarak yine dul bir erkekle evlenmesi yoluyla yapılan **taygeldi evlilik**, çocuğu olmadığı ya da erkek çocuk doğuramadığı için eşine ikinci bir kadını eş olarak bulma ve böylelikle evdeki yerini garantileyerek yapılan **kuma getirme evliliği**, başlık parası ödememek için karşılıklı kız ve oğullarını birbirine vermek suretiyle yapılan **berdel evliliği**, evlenmek için gereken imkanlara sahip olmayan iki erkek arkadaşın kız kardeşlerini birbirlerine verip onlarla ilişkiye girerek aileye getirmeleri yoluyla yapılan **kepir evliliği**, ölen kardeşin eşinin bekar kardeşler evlendirilmesi ya da bekar kardeşe ikinci eş yapılması yoluyla **ölen kardeşin karısıyla yapılan evlilik**, eşi ölen erkeğin eşinin kız kardeşiyle yaptığı **baldızla evlilik**, erkeğin evlenerek karısının ailesinin yanına yerleşmesi yoluyla yapılan **içgüveyi evlilik**, ailesini kaybetmiş bir kişinin akrabalarından birisiyle evlendirilmesi yoluyla yapılan **yetim evliliği**, yakın akrabalar arasında ekonomik ve sosyal sebepler temelinde yapılan **yakın akraba evliliği**, kızın ve erkeğin birbirlerinin hassas noktalarını bularak onunla birlikte olması sonucunda yapılan **oldu bitti evlilik**, yaşı küçük kızların bir bedel karşılığında evlendirilmesi sonucunda yapılan **para karşılığı evlenme**, bir tarafca öldürülen kişinin kanına karşılık karşı tarafa kız verilerek yapılan **kan parası karşılığı evlenme**, kan davası sebebiyle ailelerin intikam sebebiyle birbirlerinden kız kaçırma yoluyla gerçekleşen **öç alma karşılığı evlenme**, her ne kadar hukuki olarak yasak olsa da bazı kesimlerde özellikle erkek çocuk sahibi olabilmek adına iki ve üzeri kadınla yapılan **çok eşli evlilikler**, eşi vefat etmiş bireylerden kadına –veraset resmiyette bölünmesin diye- ekonomik kazanç sağlayan şeyler üzerinden yardımcı olunarak yaşlı olan adamın bakımıyla ilgilenmek üzere dini nikahla yapılan **anlaşmalı evlilik**, dul ve emekli olan erkeklerin maaşlarından tanıdıklarından birisinin yararlanması ya da erkeklerin ülke dışında çalışmak istemesi sebebiyle anlaşmalı olarak o ülkenin vatandaşı bir kadınla evlenmesi yoluyla yapılan **hileli evlilik**, üzerinde düşünmeden ve birbirlerini tanımadan çok kısa sürede yapılan **rastlantı evlilik**, herhangi bir basın-yayın organına kendini tanıtmak ve istediği özellikleri belirtmek suretiyle yapılan **ilan yoluyla evlilik**, aynı ortamda olup birbirini tanıyan kişilerin ailelerinin evlilik için bir araya getirmesi ile yapılan

tercihli evlilik, ülke dışında çalışan kişilerin orada tanışarak yabancı kadınlarla yaptığı **yabancı ile evlilik**, farklı mezheplere sahip olan kişilerin yaptığı **farklı mezhep evliliği**, ekonomik düzeyi yüksek kişilerin her türlü ihtiyacı karşılanan başka bir kadınla yaşadığı ilişki olarak nitelenen **metres edinme evliliği**, belli bir zaman içerisinde geçerli olacağı konusunda anlaşarak yapılan **muta evliliği**, dış ülkeye damat olarak gitme olarak tanımlanan dış güveyi evlilik, eşlerinden ayrılmış ya da eşleri vefat etmiş kadın ve erkeğin veya hiç evlenmiş kişinin dul olan karşı cinsle yaptığı **dul evliliği**, birbirlerini bir süre tanıyıp severek evlenmeye karar vermiş çiftler tarafından yapılan **tanışıp anlaşarak evlenme**, reyting kazanma amacıyla televizyonlar vasıta kılınarak yapılan **televizyon evliliği** Türkiye’de görülmüş/görülmekte olan evlilik türleridir (Sezen, 2005).

Evlilikler, tarih boyunca bazı normlar doğrultusunda birçok farklı şekilde ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla toplumların iç dinamiklerine göre belirlenen kurallar çerçevesinde gerçekleşen evlilikler yine bu kurallar çerçevesinde sürdürülmüştür. Aksi halde oluşan birliktelikler gerek toplumsal olarak gerekse hukuki olarak kabul görmemişlerdir. Evliliklerin oluş ve sürdürülüş şekilleri toplumdan topluma değişim gösterse de her toplum evliliğe ve aile kurumuna değer katmak için belirli beklentileri ve kuralları içeren çeşitli birçok evlilik türüne tanıklık etmiştir. Her evlilik türü ise içinde bulunduğu toplum bağlamında belirli anlamlar taşımakta ve bu evliliklerin amacını ve aile dinamiklerini biçimlendirmektedir. Farklı evlilik türleri; toplumların sahip olduğu değerlerinin ve sosyal normlarının da göstergesi, evlilik ve aile üzerine sahip oldukları değerlerin aynasıdır. Bu anlamda evlilik kurumu değerlendirilirken içinde bulunulan toplumun sosyal, kültürel ve ekonomik dinamikleri göz önünde tutulmalıdır.

Kişileri evliliğe yönlendiren çeşitli etmenler olmaktadır. Evliliğe dayanak oluşturan bu etmenler farklı kültürlere, farklı toplumlara göre değişkenlik göstermektedir. Tarihsel süreçte incelendiğinde ise yine yaşanan toplumun ekonomik, dini, hukuksal ve duygusal özelliklerinden etkilenecek şekilde şekillenmektedir. Bu başlıkta genel hatlarıyla tarih sahnesinde yer almış toplumlarda evliliğe dayanak oluşturmuş etmenlere değinilmeye çalışılacaktır.

1. Toplumsal Kabul ve Normlar: Toplumların sahip olduğu değerler ve kurallar evliliğin temel dayanaklarından birisi olmuştur. Çoğu kúltürde evliliklerin, kişilerin ve ailelerin toplumsal statüsünü ifade ettiği anlaşılmaktadır.
2. Ekonomik Gerekçeler: Evliliklerin yapılma gerekçelerinden birisi de ekonomik olarak zenginleşmeyi sağlamaktadır. Ailelerin, çocuklarının evlilikleriyle mal varlıklarını/mülkiyetlerini birleştirerek zenginleşme amacı güttükleri görölmektedir.
3. Aile ve Soy Devamı: Üreme arzusu ve nesillerin devamının sağlanması isteği kişileri evliliğe yönlendiren bir diğer etmendir. Böylelikle aile korunacak ve kendi soylarından devam eden bir nesil oluşacaktır. Bu konu önemlidir öyle ki birçok toplumda soyun erkekten devam ettiği düşüncesinden hareketle evliliklerde erkek çocuğa önem verildiği, erkek çocuk olması ihtimalini arttırmak için birden çok kadınla (poligomi) evliliklerin yapıldığı görölmektedir.
4. Dini Gerekçeler: Kimi toplumlarda dini inançlar ve ritüellerin evliliğe dayanak oluşturduğu görölmektedir. Sahip olunan inanca göre evliliğe atfedilen mana (örneğin evliliğin bereket getireceği inancı) kişileri evliliğe yönlendirmiştir.
5. Yasal Hak ve Sorumluluklar: Yasal olarak yapılan evlilikler, toplumsal olarak düzeni sağlamasının yanında birlikteliklerin de düzenli ve güvence altında olmasını sağlamaktadır. Evlilikler, farklı şekillerde farklı toplumsal normlarla gerçekteşmiş olsa da yaşanan toplumların kendi değerlerine göre hukuki olarak bir şekilde koruma altına alınmaya çalışılmıştır. Bu da yasal bir taahhüt karşısında kendisini ve evliliğini güvence altına almaya kişiler için evliliğe bir dayanak oluşturmıştır.
6. Sevgi Bağı/Duygusal Bağ: Günümüzde evliliklerin belki de en temel dayanaklarından birinin romantik sevgi ve duygusal bağ kurma ihtiyacı olduğu düşünölse de geçmiş toplumlara bakıldığında bu durumun ana dayanaklardan biri olmadığı görölmektedir. Fakat Eski Mısır gibi bazı toplumlarda da duygusal bağ kurma ihtiyacı ile severek evlenmeler de görölmemiş değildir.

Sıralanan bu altı madde ile tarihsel süreç içerisinde genel çerçeve çizilmeye çalışılmıştır. Elbette ki evliliğe dayanak olan etmenler her topluma göre değişiklik

göstermiş ve evliliğe atfedilen anlama, kişilerin tercihlerine, kültürel değerlere ve toplumsal normlara göre şekil almıştır.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

3.1. Araştırmanın Problemi

Aile, en bilinen tanımıyla toplumun yapı taşı, en küçük birimidir. Öyle ki bir toplumun nicelik ve niteliğini belirleyen asıl unsur ailedir. Toplumların gelişimi ailenin işlevine bağlıdır. Ancak aile için dün, bugün ve yarının belirleyici unsuru olması yönünde tanımlamalar yapılagelirken (Gökçe, 2017) aile kurumunun yıkıma uğradığı, boşanmaların arttığı gibi gerçekler de geçen on yıllardır gerek akademik yazında gerek toplumsal hayatta gerekse medyada sık sık adından söz ettirmektedir. Nitekim (Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM)’nin yapmış olduğu “Sebepler ve Sonuçlarıyla Türkiye’de Boşanma Sorunu” adlı çalışmada boşanmanın bir olgu olmaktan çıkarak 2009 yılından itibaren yeni bir sorun haline gelmeye başladığına vurgu yapılmıştır (2018). TÜİK’in söz konusu sorun alanı ile ilgili verileri incelendiğinde de benzer sonuçlara ulaşıldığı; 2018 yılında 1,75 olan kaba boşanma hızının 2019 yılında %1,88’e, 2023 yılında ise bu oranın 2,01’e yükseldiği görülmektedir (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024). Öyle ki aile üzerine yapılan araştırmalara genel manada bakıldığında “boşanma” adına birçok çalışmanın literatürde yer edindiği dikkat çekmektedir.

Ancak hâlihazırda odaklanılması gereken konu, yeni bir toplumsal sorun alanının doğuyor oluşudur. Nitekim söz konusu bu yeni sorun alanı, bireylerin boşanmasını dahi söz konusu haline getirmeyen -tez çalışmasının da konusunu oluşturan evlenmeme/evlenmek istememe ya da evlenememe sorunsalıdır. Belirtilmeli ki içinde bulunulan modern çağ ile birlikte bireyselleşme önem kazanmıştır. Modernleşme ile birey, geleneksellikten sıyrılmaya ve bir “birey” olarak yaşamına devam etmeye başlamıştır. Bireyselleşmenin doğurduğu sonuçlardan birisi olarak boşanma olgusu karşımıza çıkmaktayken (Çapçioğlu, 2018) bunun bir sonucu olarak evliliğe karşı ön yargılı olma ya da özgürlüğünü engellemeyecek bir eş bulma çabasıdan dolayı evlen-e-meme durumları ile de sıkça karşılaşılır olmuştur. Bu noktadan hareketle boşanmaların, yerini evliliklerin hiç başlamıyor oluşuna bırakması araştırmanın problemini oluşturmaktadır.

3.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Tezin amacı; toplumsal bir sorun olan boşanmanın yerini günümüz dünyasında evlenmeme veya evlenememe sorunsalının almaya başladığını bilimsel verilerle ortaya koymaktır. Nitekim alan yazında özellikle boşanmada yaşanan artışlar, boşanma sebepleri gibi temel vurgunun “boşanma” olduğu birçok araştırmaya yer verildiği ancak evlilik oranlarındaki düşüşe yeterince değinilmediği, günümüzün belki de en önemli sorunları arasında yer alabilme yolunda hızla ilerleyen evlen-e-meme konusunda yeterli çalışma yapılmadığı görülmüştür.

Söz konusu bağlamda çalışma ile amaçlanan; politika üreticilerinin ve aile ile çalışan meslek gruplarının, ilgili konu üzerinde çalışan akademisyenlerin dikkatini yeni bir toplumsal sorun olma yolunda ilerleyen evlenmeme/evlenememe konusuna dikkat çekmektir. Nitekim toplumun yapısını aile oluşturmaktayken halihazırda kişilerin aile kurmak yerine çoğunlukla evlilik dışı ilişkilere yöneldiği ve bununla birlikte toplumun peşi sıra birçok soruna daha gebe kaldığı düşünülmektedir. Çalışmayla konu hakkında gerekli farkındalığın kazandırılması ve bireylerin evlilik üzerindeki ön yargılarının önüne geçilmesi amaçlanmaktadır. Çalışma ile; biyolojik, ekonomik, koruyuculuk, psikolojik, güven, sevgi, eğitim ve toplumsal denetim gibi kilit noktada faaliyet gösteren aile kurumunun sürdürülebilirliğinin sağlanması hedeflenmiş ve çalışmaya “mutlu aile, mutlu toplum” ilkesi ile yola çıkılmıştır. Nitekim sosyal hizmet bilim ve mesleği için de ailenin konumu ayrıcalıklıdır. Öyle ki sağlıklı bir aile, sağlıklı bir toplum demektir. Aile, üyeleri sayesinde toplumu bir şekilde etkilemektedir. Ancak aile yapısındaki bozulmalar ya da hiç var olmayan aileler, kişilerin bireyselleşmeleri, “ben”cilik anlayışı toplumda huzur, güvenlik gibi aile tarafından doğal olarak sunulan birçok imkânın yerine getirilememesine sebep olmakta bu da toplumun sağlıklı şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanması adına risk oluşturmaktadır.

3.3. Araştırmanın Soruları

Evlen-e-meme konusunda çalışmalarda eksiklik olduğu ve bu çalışmanın da bu eksikliğin giderilmesinde atılacak adımlardan biri olacak olmasından hareketle aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır.

- Kişilerin evlen-e-memelerindeki sebepler nelerdir?
- Evlenmeyen ve evlenemeyen kişilerde aile algısı nasıldır?

- Kişilerin evlilikten beklentileri nelerdir?
- Eğitim seviyesinin kişilerin evlen-e-memeleri üzerinde etkisi var mıdır?
- Toplum baskısı kişilerin evlilik planlarını ve evlilik algılarını hangi yönde etkiliyor?
- Evlen-e-meyen kişilerin, evlilik algılarının temelinde aşk ve mantığın yeri nedir?
- Evlen-e-meme sebeplerinin tespiti neticesinde sosyal hizmet bağlamında evliliklere yönelik ön yargıların giderilmesi ve sağlıklı evliliklerin artırılması veya sürdürülebilirliği için neler yapılabilir?

3.4. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın kapsamını, Bandırma ilçesinde yaşayan istemediği için evlenmemiş ve evlenmek istediği halde evlenememiş bireyler oluşturmaktadır. Çalışmada, evrenin geneline ulaşamayacağı için araştırma belli bir çalışma grubu ile sınırlıdır. Çalışmanın evrenini herhangi bir evlilik yaşamamış 30 yaş ve üzerindeki bekâr bireyler; çalışma grubunu ise Bandırma ilçesinde yaşayan 30 yaş ve üzerinde olan geçmişinde herhangi bir evlilik tecrübesi bulunmayan 13 kişiden oluşan bekâr bireyler oluşturmaktadır.

3.5. Veri Toplama Araçları ve Süreci

Araştırmada evlen-e-meme gerekçelerini tam anlamıyla belirlemek adına derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme kendi içerisinde yapılandırılmış, yapılandırılmamış ve yarı yapılandırılmış görüşmeler şeklinde üç türe ayrılmaktadır (Karasar, 2016). Derinlemesine görüşme, az sayıda insanla görüşülerek katılımcıların deneyimleri, görüşleri, düşünceleri, inançları hakkında detaylı bilgi elde etmeyi amaçlayan bir teknik olduğundan dolayı bu araştırmada tercih edilmiştir (Şavran, 2012: 87). Bu araştırmada da katılımcıların evlen-e-memeye ilişkin deneyim ve algıları konusundaki görüşlerinin alınması ve detaylı bir bilgi edinilmesi amaçlandığından yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılarak katılımcılardan veri toplanmıştır.

Araştırmada kullanılan mülakat formu, evlen-e-memenin nedenleri ve sonuçlarını irdelemek için araştırmacı tarafından oluşturulmuş bir formdur. Yarı yapılandırılmış olarak hazırlanan mülakat formunda katılımcıların evlen-e-memesini

etkileyen bireysel, çevresel ve toplumsal durumların evlen-e-meme ile ilişkisini irdelemeye yönelik sorulara yer verilmiştir.

Araştırmada ayrıca katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek gibi sorulara yer verilmiştir. Araştırma tez önerisi ve etik kurul onayı alındıktan sonra mülakat aşaması ile devam etmiştir. Mülakat uygulama süreci; 2022 yılı Şubat ayında başlamış ve 2022 yılı Ağustos ayında sonlanmıştır. Her bir görüşme takribi 30 ile 45 dakika arasında sürmüştür, katılımcılara Kartopu Örneklem tekniğiyle ulaşılmıştır.

3.6. Araştırma Veri Analizi

Araştırmada veriler, bulguları düzenlenmiş ve yorumlanmış bir şekilde sunmanın amaçlandığı betimsel analizle analiz edilmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2021). Fenomenolojik desen ile nitel bir araştırma olarak planlanan tezde, görüşme/mülakat ve gözlem teknikleri kullanılmıştır. Toplamda 13 katılımcı ile görüşülen araştırmada veriler yazıya dökülerek analize hazır hale getirilmiştir. Çalışmadan elde edilen verilerin kodlanması için nitel veri analiz programı olan MAXQDA kullanılmıştır.

3.7. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın sınırlılıkları, araştırmayı gerçekleştirirken araştırmacının karşısına çıkan engellerden oluşmaktadır. Bu araştırmanın sınırlılıklarından ilki araştırmanın nitel bir çalışma olması nedeniyle araştırmanın sonuçlarının tüm bölgelere genellenememesidir. İkincisi araştırmacının karşısına çıkan çevresel kaynaklardır. Üçüncüsü sosyal bilimlere özgü sınırlılıklardır. Dördüncü, katılımcıların eğitim seviyesinin lise ve üstü olarak sınırlandırılmış olmasıdır. Beşincisi ise görüşme sürelerinin sınırlı olmasıdır. Nitekim çalışmaya başlarken hayatın içinden ve üzerinde konuşulması rahat bir konu olduğu düşünülse de çoğu katılımcının evlenememe konusunu mahrem konu olarak gördüğü ve konuşmakta çekince yaşadığı, bu sebeple konuyu irdelemekte tedirgin oldukları gözlemlenmiştir. Kartopu örneklem tekniğiyle diğer katılımcılara ulaşıldığından birçoğu “hatır için geldiğini yoksa çalışmaya katılmak istemediğini” belirterek görüşmeye gelmişlerdir. Kaldı ki konu hakkında konuşmak istemeyerek çalışmaya katılmayı kesin bir dille reddeden kayda değer kişi olmuştur. Dolayısıyla görüşmeler 30 ile 45 dakika sınırlı kalmıştır. Fakat yapılan mülakatlar sonucunda elde edilen verilerin çalışma adına gerekli doyum noktasına ulaştığı kanaati kaimdir.

4. BULGULAR

Araştırmada toplam 13 katılımcı bulunmaktadır. Katılımcıların 8'ini erkekler, 5'ini ise kadınlar oluşturmaktadır. Çalışmaya katılan bireylere cinsiyetlerine göre rumuz verilmiş olup; erkek (E) ve kadın (K) şeklinde kodlanmıştır. Çeşitli meslek gruplarından oluşan katılımcıların 7 tanesi yalnız/tek başına yaşamaktayken 6 tanesi ailesiyle yaşamaktadır. Katılımcıların hepsinin geçmişte yaşadığı en az bir ilişki tecrübesi bulunmaktadır. Katılımcıların yaşları 30 ile 54 arasında değişmektedir.

Tablo 4.1. Katılımcıların Sosyo-demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Yaşadığı Yer	Eğitim	Meslek Kodu	Aşka Dair Tecrübesi	Kiminle Yaşadığı
E1	E	38	Bandırma	Lisans	Öİ	Var	Ailesiyle
E2	E	35	Bandırma	Lisans	S	Var	Yalnız
E3	E	34	Bandırma	Lisans	J	Var	Ailesiyle
E4	E	35	Bandırma	Doktora	A	Var	Yalnız
E5	E	40	Bandırma	Ön lisans	E	Var	Ailesiyle
E6	E	30	Bandırma	Ön lisans	SM	Var	Ailesiyle
E7	E	36	Bandırma	Lisans	İ	Var	Ailesiyle
E8	E	54	Bandırma	Doktora	A	Var	Yalnız
K1	K	52	Bandırma	Ön lisans	M	Var	Ailesiyle
K2	K	32	Bandırma	Lisans	SG	Var	Yalnız
K3	K	33	Bandırma	Lisans	PD	Var	Yalnız
K4	K	37	Bandırma	Doktora	A	Var	Yalnız
K5	K	33	Bandırma	Doktora	A	Yok	Yalnız

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Tablo 4.2. Katılımcıların Meslekleri ve Meslek Kodları

MESLEK	MESLEK KODU	MESLEK	MESLEK KODU
Özel Sektörde İdareci	Öİ	Serbest Meslek	SM
Sağlık Memuru	S	İşçi	İ
Jandarma	J	Memur	M
Akademisyen	A	Sosyolog	SG
Esnaf	E	Psikolojik Danışman	PD

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

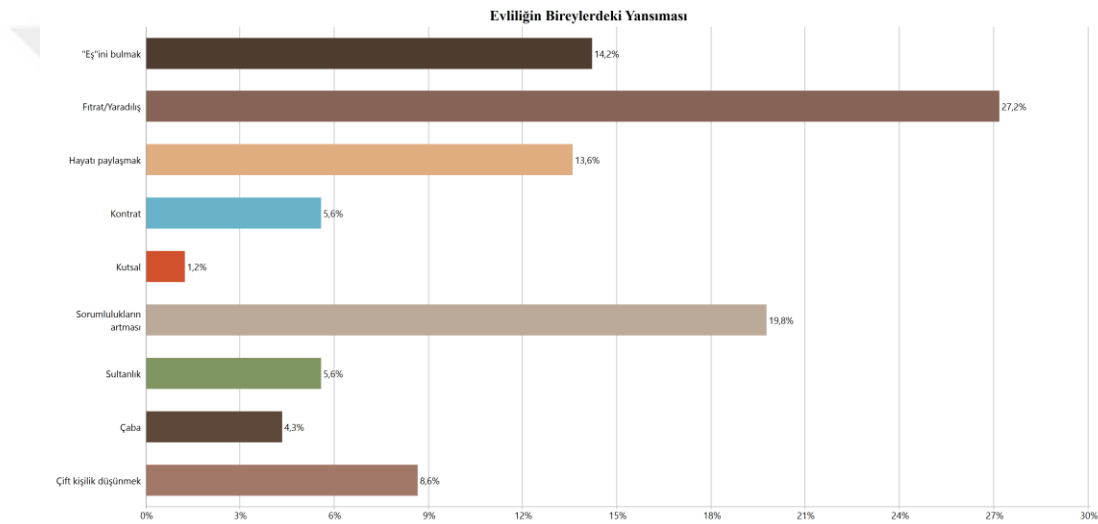
4.1. Evlilik Algısı

Bu bölümde katılımcıların evlilik ve bekarlık üzerine görüşleri, evliliğin dayanağı, aşkın katili, evlilik için ideal yaş, evlilikte kültürel unsurların rolü, evlilik yolunda yalnızlığın itici gücü ile evlilik ehliyeti uygulaması temaları işlenecektir. Elde edilen veriler alt kodlara ayrılmış olup tablo ve şekiller ile aktarılmıştır.

4.1.1. Evlilik ve Bekarlığın Bireylerdeki Yansıması

Bu bölümde katılımcıların bekarlık ve evlilik olgularına dair görüşlerine yer verilmiştir.

4.1.1.1. Evlilik

Şekil 4.1. Katılımcıların Evliliğe Yönelik Algılarına İlişkin Frekans Dağılımı

Katılımcılardan evliliği kısaca ifade etmeleri istenmiş ve alınan cevaplara binaen oluşturulan kod frekanslarına Şekil 4.1.'de yer verilmiştir. Alınan cevapların frekans sıklığına göre "fıtrat/yaradılış", "sorumlulukların artması", "eşini bulmak", "hayatı paylaşmak", "çift kişilik düşünmek", "kontrat", "sultanlık", "çaba" ve "kutsal" olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Katılımcıların evliliğe dair paylaşımları şu şekildedir:

"Çiftlerin birbirine uyum sağlayabilmesi ve benzer hobilere, ilgi alanlarına sahip olması." (K3)

"Aile, duygusal bağlarla kurulan ve iyi kötü tüm zamanlarda birlikte olmayı beraberinde getiren bir şey." (E4)

“Evlilik bence sadece çocuğun yasal açıdan topluma kabulünü sağlayan bir şey. Çocuğun meşruluğunu sağlayan bir şey.” (K2)

“(…) tam olabilmek ve bütünleşebilmek için hayatımın o eksik kalan parçasını bulmak yani birine güvenmek ve biri tarafından güvenilir olmak” (K5)

“(…) Saygının olmadığı yerde o ailenin sürebileceğini düşünmediğim için sevgi ve saygı diyebilirim.” (K3)

“(…) Yaradılışının ve fitratının gereğini yerine getirme çabası ve bunu başarma becerisidir.” (E1)

“Yüksek derecede sorumluluk derim. Bekarken bir adım atacağın zaman tek başına düşünüyorsun, daha özgürsün ama evli olduğunda eşini ya da varsa çocuğunu da düşünüp adım atmak zorunda kalıyorsun.” (E3)

“Benim için sadakat galiba. Çünkü evlilikte aldatmak dışında her şeyi tolere edebileceğimi düşünüyorum ama o benimle ilgili bir durum olmadığı için sanırım tolere edemem. Buna benzer olarak dürüstlük. Bir de sevginin ve saygının olmadığı yerde o ailenin sürebileceğini düşünmediğim için sevgi ve saygı diyebilirim.” (K3)

“Evlilik iki farklı kişinin birlikte yaşayacağını belgelediği, aynı evde yaşamaya karar verdiği ve bunun da devlet ve toplum tarafından onaylandığı bir durum.” (E4)

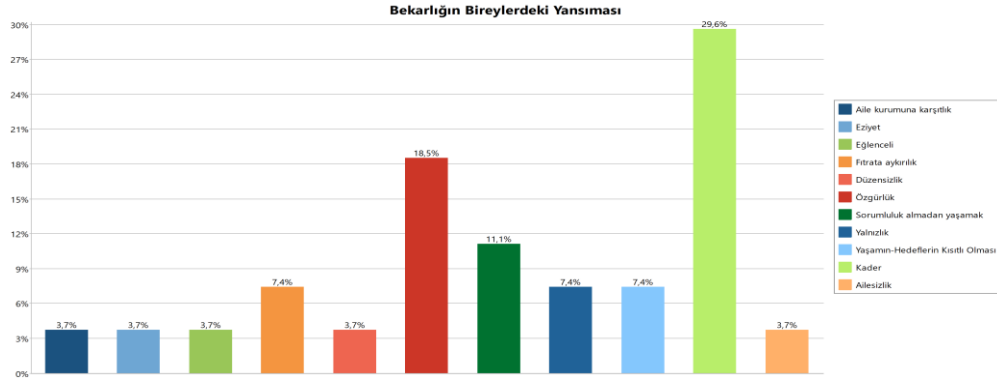
“Öncelikle kader ve nasip, buna çok inanan bir insanım.” (K5)

“(…) Güven, huzur, mutluluğu sağlayacak şekilde gerçekleşmiş olması gerekiyor. (...)” (K5)

“(…) Evlilik olduğunda bir düzen oluyor çünkü, toplum içerisinde de bu düzen hakim oluyor.” (E4)

“Bu insanların birbirine duyduğu saygı, sevgi, muhabbetle alakalı bir şey. Yani birbirini idare etmeyle alakalı bir şey. İki tarafın da elini taşın altına koyması gereken bir şey.” (E7)

4.1.1.2. Bekarlık

Şekil 4.2. Katılımcıların Bekarlığa Yönelik Algılarına İlişkin Frekans Dağılımı

İlk soruya benzer olarak bu kez de katılımcılardan bekarlığı kısaca ifade etmeleri istenmiş ve alınan cevaplar neticesinde oluşturulan kod frekanslarına Şekil 4.2.'de yer verilmiştir. Şekilden de anlaşılabacağı üzere katılımcıların bekarlığı sıklığına göre sırayla; “kader”, “özgürlük”, “sorumluluk almadan yaşamak”, “ fıtrata aykırılık”, “yalnızlık”, “aile kurumuna karşıtlık”, “yaşamın/hedeflerin kısıtlı olması”, “düzensizlik”, “eziyet”, “eğlenceli” ve “ailesizlik” bağlamında değerlendirdiği görülmektedir.

“Bekarlık bence ailesizlik. Eğer bireyin tercihi ise de bence aile karşıtlığıdır. Eğer kişinin tercihi değilse çeşitli sebeplerden dolayı ise bu da kaderdir. Çünkü kasten evlenmeyi düşünmeyen kişi fıtratına aykırı davranmayı tercih etmiştir.” (E1)

“Özgürlük tabii ki. Canımın istediğini istediğim zaman yapabiliyor olmak çok güzel bir şey ya da birisine karşı bir sorumluluğunun olmaması, sadece kendinden sorumlu olmak bence çok güzel bir his.” (K3)

“Yalnızlık. Her ne kadar dışarıya çıkıp arkadaşlarınızla buluşsanız da sonuçta eve döndüğünüzde yalnızsınız.” (K2)

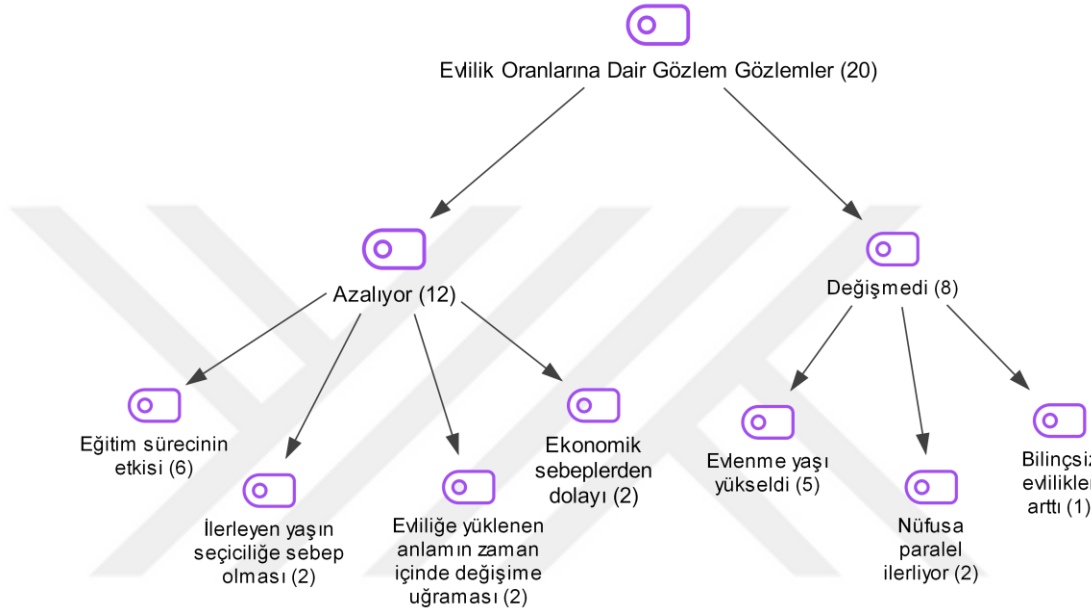
“Bekarlığı kibrite benzetebilirim. Kibrit tek başına bir işe yaramaz. Bekarlık da böyle tek başına hiçbir şey yapamazsın.” (E6)

“Düzensizlik. Yalnız olduğunuzda hayatı daha anlık yaşıyorsunuz, bir düzeniniz olmuyor.” (E4)

“Bekarlık aslında 50 yaşına kadar eğlenceli, fakat 50 yaşından sonra eziyet.” (K1)

4.1.2. Yakın Çevrelerindeki Evlilik Oranlarına Dair Gözlemler

Bu bölümde katılımcıların evlilik oranlarına dair kendi düşünce ve gözlemlerine yer verilmiştir. Mülakatların başında özellikle bu soruyu sormanın tercih edilmesinin sebebi katılımcıların yakın çevresinde de bulunan evli ve bekarlara ilişkin veri alabilmek ve bu durumun katılımcının evliliğe yönelik düşünce yapısını nasıl etkilediğini anlayabilmektedir.

Şekil 4.3. Evlilik Oranları Hakkındaki Gözlemlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt Kod Modeli

Şekil 4.3.'te görüldüğü üzere evlilik oranlarının attığına dair bir gözlem bulunmamaktadır. 5 katılımcı evliliğe dair oranların değişmediğini gözlemlediğini, 2 katılımcı oranların değişmediğini fakat evliliğe yüklenen anlamın zaman içerisinde değişmesi ve eğitim süreci gibi etkenlerden dolayı evlenme yaşının yükseldiğini, 6 katılımcı ise şekilde görülen eğitim, ekonomi gibi sebeplerden dolayı evlilik oranlarının azaldığını gözlemlediklerini ifade etmiştir. Oranların değişmediğini ifade eden bazı katılımcıların -şekilde verilen sıraya göre soldan sağa- bazı gözlemlerine ilişkin görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Evlilik oranlarının arttığını düşünmüyorum. Sadece evlenme yaşının yükseldiğini düşünüyorum. Eskiden evlilik yaşı 20’lerdeyken şimdilerde 30’lu yaşların ortalarına geldi. İnsanlar eğitimlerini tamamlayıp iş bulup anca kendini toparlayabiliyorlar. (...) Bu kendi çevremde gözlemlediğim bir şey en

başta. Eğitim seviyesi bu konuda çok etkili. Eğitim seviyesi yükseldikçe evlenme yaşı da yükseliyor ister istemez.” (K2)

“Nüfusun artmasına bağlı olarak bir değişme olmuyor diye düşünüyorum. Doğru insanı bulduğunda yuva kurma isteği oluyor insanda.” (E3)

“Bence evlilik oranları düşmüyor aksine bilinçsiz evlilikler artıyor. Bu yüzden de çok boşanmalar gerçekleşiyor.” (K1)

Evlilik oranlarının düştüğünü belirten bazı katılımcıların gözlemlerine dair görüşlerine ise -şekilde verilen sırayla- aşağıda verilmiştir:

“Gün geçtikçe azaldığını düşünüyorum. (...) Çok fazla arkadaşım var. Bekar ve kendi ayakları üzerinde duran. (...) Gün geçtikçe, eğitim seviyesi yükseldikçe evlilik oranlarının azaldığını düşünüyorum.” (K5)

“(…) İnsanların yaşları ilerledikçe kriterleri daha da arttığı için evlenmenin daha da zorlaştığını düşünüyorum. o yüzden Evet evlilik oranları Bence düşüyor.” (K3)

“Eskiden evlilikler boşanma üzerine değil de o evliliği yürütme üzerine olurdu şimdi bir şey olursa boşanırım zihniyeti hakim. Evliliğe yüklenilen anlam değişti. Bu noktadan bakınca evlilik oranlarının düştüğünü söylemek yanlış olmaz. Çünkü diğer taraftan bakınca şöyle de bir konu var. Hali vakti yerinde olanlar çok da o düzenlerini bozmak istemiyorlar. O yüzden evliliğe mesafeli yaklaşabiliyorlar.” (E5)

“Tamamen ekonomik sebeplerden dolayı insanların evliliğe karşı önyargılı olduklarını ve hatta evlenmediklerini düşünüyorum.” (E6)

4.1.3. Evliliğin Dayanağı: Aşk ve Mantık

Bu bölümde, evliliğin dayanağı aşk mı yoksa mantık mı sorusuna cevap aranarak katılımcıların ideal bir evliliğin temellerinin hangisiyle atılması gerektiğine yönelik düşüncelerine yer verilmiştir.

Tablo 4.3. Evliliğin Dayanağına İlişkin Oluşturulan Kodların İstatistiği

Kod Sistemi	Kadın	Erkek
Evliliğin Dayanağı: Aşk mı, Mantık mı?		
İkisi de	■	■
Mantıktır	■	■
Aşktır	■	■

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

Katılımcılara evliliğin dayanağı hakkındaki görüşlerini ve kendilerinin de ne tür bir evlilik yapmak istediklerini anlayabilmek amacıyla “Aşk evliliği mi yoksa mantık evliliği mi ömürlük ve mutlu birliktelikler için gerekli?” sorusu yöneltilmiştir. Alınan cevaplara göre aşk ve mantık evliliği arasında çeşitlilik olduğu görülmektedir. Kadın katılımcıların çoğu aşk ve mantığın bir arada olduğu evlilikleri yoğun olarak tercih ediyor gibi görünse de yalnızca mantık evliliği cevabını verenlerin sayısı da az değildir. Diğer yandan erkekler katılımcıların arasında aşk evliliğinin yoğun olarak tercih edildiği ve aşk evliliği yapılırsa evlilik kurumunun daha sağlam temellere oturtulabileceği düşüncesinin yaygın olduğu görülmektedir.

Aşk evliliği yapmanın gerekliliğini ifade eden bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“(...) yarenlik, gönüldaşlık, gönülden gönüle muhabbet olmalı. Evlilik böyle olunca, taraflar birbirine katlanmayı becerebilince mantıksızlığı görmez, aşkı bitirmez.” (E1)

“Bence aşk evliliği. Mantık evliliğinin çok uzun devam edeceğini sanmıyorum. İnsanın içinde belli bir sevgi olmadığı için bir zaman sonra karşı tarafın yaptığı şeyler batmaya başlayacak. Bir noktadan sonra iyi yaptığı şeyler bile kötü değerlendirilecek. Sıkacak yani işin özü.” (E3)

Mantık evliliği yapmanın gerekliliğini ifade eden bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Mantık evliliği bence. Ben gençken de aşkı düşünmemiştim o zaman da mantık evliliği olsun derdim. Aşk evliliklerinde evlenirsiniz ama aile olmayı beceremeyebilirsiniz. Hayat boyu aşk sürmez çünkü. Hayat boyu aşk insanı zaten sıkar.” (K1)

“Bence mantık evliliği evliliklerin ömürlük olmasında etkili. Çünkü aşık olunca insan olumsuz şeyleri görmüyor. Aşık olmayabilirsin ama ben bu insanla mutlu olurum diyerek evlenebilirsin. Aşk çok başka bir şey çünkü.”
(K2)

Sağlıklı ve ömürlük evlilikler için aşk ve mantığın da olmasının gerekliliğini ifade eden bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

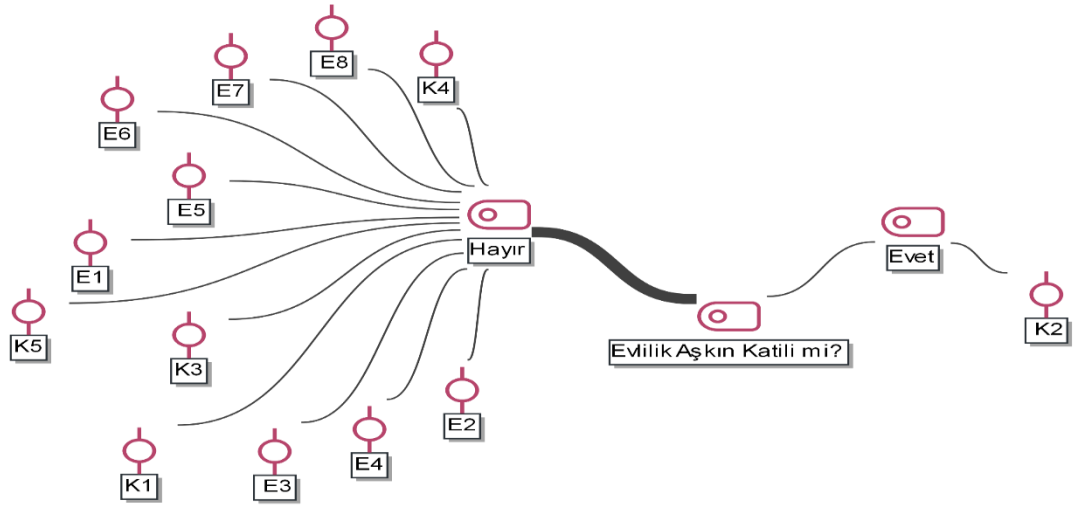
“Bence bu sadece aşkla olabilecek bir şey de değil, sadece mantıkla olabilecek bir şey de değil. Bir kere mantığın olmadığı hiçbir yerde başarı arayamayız. Mesela çok seviyorsun ama maddi gücün yok. O zaman ailenin ihtiyaçlarını nasıl karşılayabilirsin? Ama hisler de önemli. Hiçbir şekilde kendine yakın hissetmediğin bir insanla bir aile kuramazsın bence. O yüzden his de mantık da birlikte olmalı.” (K4)

“Her ikisine de katılmıyorum ayrı ayrı. Mantığınız ne kadar ağır basarsa bassın bir şey hissetmediğiniz bir insana dokunamazsınız. Çok sevdiğiniz kişi de eğer absürtse, çevrenize ve size yakışmıyorsa ondan sıkılacaksınız. Öyle olunca da mantığın içerisindeki aşk ya da bir sevgi kırıntısı olmalı diyor insan.” (K5)

“Mantık olmalı ama arada muhabbet de olmalı yani gittiğim zaman evde beni bekleyen biri olmalı. Karşılıklı bakışman da lazım yani. Ruh ikizliğinin tutması lazım.” (E5)

4.1.4. Aşkın Katili Evlilik mi Biz miyiz?

Bu başlıkta, katılımcıların evlilik algılarında evliliğin aşka zarar verip vermediğine dair düşüncelerini anlamak amacıyla “Evlilik aşkı öldürür mü?” sorusuna verdikleri cevaplar yer almaktadır.

Şekil 4.4. Evliliğin Aşka Zarar Verip Vermediğine Dair Kod-Alt kod-Bölümler Modeli

Şekil 4.4.'te bir kadın katılımcı (K2) dışında diğer tüm katılımcıların evliliğin aşka zarar vermediğine yönelik görüş beyan ettiği görülmektedir. Aşkın evlilikten dolayı zarar görmediğini belirtilen katılımcılar ise esasen zararın doğrudan evlilikten yana olmadığını, asıl zararı kişilerin verdiği ya da aşkın nihayetinde geçici bir duygu olmasından kaynaklı ilişkilerin zarar görebildiği ifade edilmektedir. Bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Aslında evliliğin aşkı daha da canlandırması lazım ama günümüzde taraflar bunu beceremiyorlar. Aslında biz onu ortaya koyduğumuz karakterle öldürüyoruz. Evlilik değil biz öldürüyoruz yani aşkı.” (K1)

“Aslında o aşk yerini sevgiye, bağlılığa bıraktığı zaman dönüşür ama bizim sıkıntımız evliliklerde onun dönüşmemesi. O yüzden aşkı öldüren şey evlilik değil, bizim o aşkı sevgiye ve bağlılığa dönüştüremememiz.” (K3)

“Bence aşk diye nitelendirdiğimiz şeye ne anlam yüklediğimiz önemli. Benim ailemde ve çevremde uzun yıllardır evli kalıp çok iyi arkadaş olan insanlar var. (...) ben iyi diyalog kurabilen, belki o yoğun duygu gittikten sonra arkadaş olabilen evliliklerin başarılı olabildiğini düşünüyorum. O yüzden bu söze katılmıyorum.” (K4)

“Aşkın kişileri ilk başta birbirine yakınlaştıran itici bir güç olarak görüyorum. Ondan bir süre sonra etkisini kaybediyor. Evlenmeden önce de

evlilikten sonra da aşk ölür o yüzden. Burada suç evlilikte değil duygunun kalıcı bir özellikte olmaması.” (E4)

“Evlilik aşkı illa zedeler ama öldürmez. İlk zamanlar herkes birbirine tatlı, şirin, makyajlı gözükür ama bir zaman sonra herkes kendi tabiatına döner. Bunun önüne geçmek için çiftlerin birbirlerine toleranslı olması, sevgiyi taze tutmak için çalışması lazım.” (E5)

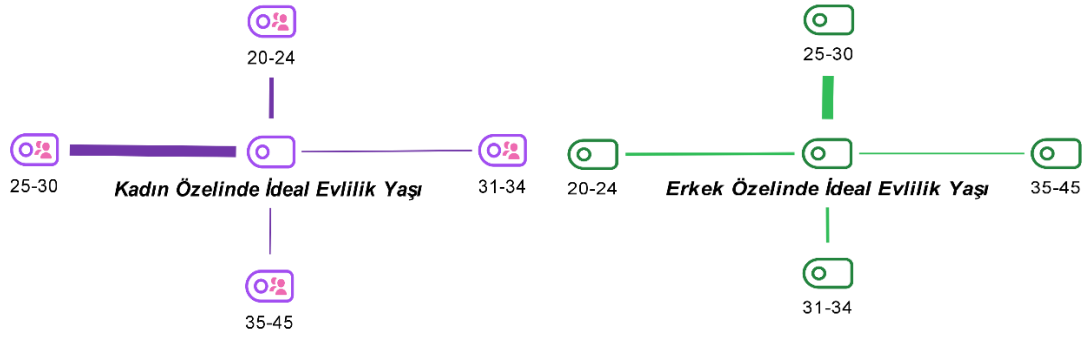
Evliliğin aşka zarar verdiğini ilişkin görüş bildiren katılımcının aktarımı ise şu şekildedir:

“Genelde evet evliliğin aşkı öldürdüğünü söyleyebilirim. 50 yıl evli olup hala birbirine aşık olan çiftler gördüm ama genel olarak çevremde hep çekişmeli ve problemlili evlilikler var. O yüzden aşkın devam ettiğini düşünmüyorum.” (K2)

Nitekim katılımcılar çoğunlukla aşka zararı evliliğin değil bizatihi bireylerin verdiğini ifade etmişlerdir. Bu sebeple evliliğin çaba gerektirdiğini, eğer kişiler bu durumun farkında olabilirlerse aşk duygusunu sevgi, muhabbet, yarenlik gibi duygulara dönüştürerek evlilik birliğinin uzun ömürlü olmasının sağlanabileceğini belirtmişlerdir. (K2) rumuzlu katılımcı ise her ne kadar evliliğin aşkı öldürdüğünü beyan etse de uzun süreli ve aşk duygusuyla devam eden evliliklere de şahit olduğunu ifade etmiştir.

4.1.5. Evlilikte İdeal Yaş

Bu başlıkta katılımcılara ideal evlilik yaşının kaç olması gerektiği hakkında ne düşündükleri sorulmuştur. Cinsiyetlere göre ortak cevap veren katılımcılar olsa da kadın ve erkek özelinde ayrı ayrı yanıtlar da verilmiştir. Bu sebeple 2 ayrı grupta kodlama yapılmış olup oluşturulan kodlar ile alt kodları cinsiyetlere göre Şekil 4.5.’te Kod-Alt kod-Bölümler Modeliyle verilmiştir.

Şekil 4.5. İdeal Evlenme Yaşı Hakkındaki Düşüncelere Dair Kod-Alt kod-Bölümler Modeli

Modelde okların kalınlık derecesi işaret ettiği kodların yoğunluğunu/frekansını göstermektedir. Katılımcıların verdikleri yanıtlar 4 farklı yaş aralığına göre kodlanmıştır. Bu bağlamda model incelendiğinde kadınlar için ideal evlilik yaşına ilişkin en çok 25-30 yaş, sonrasında ise 20-24 yaş aralığında cevaplar verildiği görülmektedir. Genel manada bakıldığında 20-30 yaş arasının kadınlar için ideal evlilik yaşı olarak değerlendirildiği anlaşılmaktadır. Erkekler için verilen ideal evlilik yaşına ilişkin yanıtlar da kadınlarda olduğu gibi 4 farklı yaş aralığına göre kodlanmıştır. Erkekler de kadınlarda olduğu gibi en çok 25-30 yaş aralığına kodlama yapılmıştır. Fakat kadınlarda 20-24 yaş arasında da kayda değer bir yoğunluk görülmekteyken erkekler için asıl ağırlığı 25-30 yaş grubu taşımaktadır. Kadınlara göre genel itibariyle daha büyük yaş skalasında yoğunlaşmış olmasına rağmen erkeklerde de çoğunlukla ideal evlilik yaşının 20-30 yaş arasında değerlendirildiği görülmektedir.

Mülakatlar esnasında yapılan gözlemler neticesinde katılımcıların ideal yaş konusunda genel cevaplar vermekte zorluk yaşadığı kanaati oluşmuştur. Nitekim katılımcılar, evlilik için çoğunlukla kişiden kişiye değişebilen bir yaş kriterinin olacağını, evlenmek için kişinin olgunlaştığı ve kendisini bilmeye başladığı yaşı en uygun yaş olacağını, bunun için kişiye özel değerlendirilmesi gereken bir konu olduğunu ifade etmişlerdir. Fakat günün sonunda bahsi geçen kriterleri de göz önüne alarak ortalama cevaplar vermişlerdir. Şekil 4.5.'te görüldüğü üzere alınan cevaplar gruplara ayrılarak kodlanmıştır. Bazı katılımcıların bu konudaki görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bence ideal bir evlilik yaşı yok. Az önce dediğim gibi eğitim durumuna göre de değişebilir yaş konusu, farklı faktörler de etkileyebilir kişinin evlenme

durumunu. (...) Yine de illa bir şey söylemem gerekirse en erken 23-24 yaşlarında evlenilmeli diyebilirim.” (K2)

“25’li yaşlar bence. Çünkü evliliğin gençlik işi olduğunu düşünüyorum.” (K1)

“Okul bittikten sonra en azından 27-28’in görülmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu süreye kadar insanların ekonomik özgürlüklerini kazanmaları ve kendilerini keşfetmeleri gerektiğini düşünüyorum. Çünkü çevremden daha erken yaşta evlenip de evlilikleri ile alakalı ‘yine aynı kişiyle evlenirdim ama birkaç yıl daha kendimi keşfetmem iyi olurdu’ dediklerini duyduğum oldu. (K4)

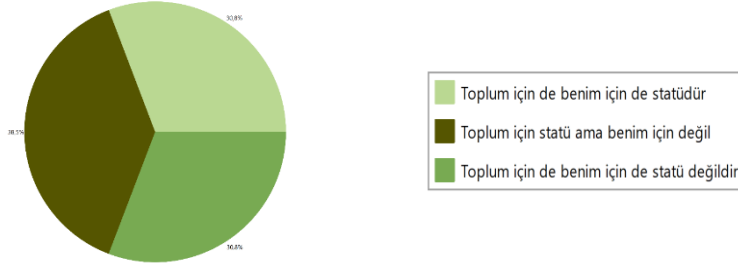
“Erkek için 28-35 yaş arası diyebilirim. Kadınlar için de 24-30 yaş arası diyebilirim. Erkeklerin daha geç olgunlaştığını düşünüyorum. Onun dışında eğitimi tamamlama, askere gitme ve işini kurma gibi dönemler de bitmiş oluyor. Kadınlar için de onların erken olgunlaşması ve doğurganlık yaşları da göz önüne alınırsa ideal olan 24-30. Toplumsal algı da biraz böyle. Bir de kadınların yaşları ilerledikçe evliliğe daha soğuk baktıklarını gözlemliyorum.” (E4)

“Şu anki aklım olsa 20 yaşında evlenirdim. 20-25 arası diyebilirim o yüzden. Şöyle ki genç çağların, her şeye deli dolu atılma, her şeyi yapma isteğinin oluyor. Hem de eşinle belli şeyleri beraber yaşama, beraber görme durumu güzel. Çünkü 30 yaşından sonra insan artık belli şeyleri yaşamış bitirmiş oluyor ve ben ne kadar beraber yaşanırsa evliliğin ömrünün de o kadar uzun olacağını düşünüyorum. Bence bağlılığı arttırır uzun birliktelikler. 35 yaşından sonra olursa da mantığa dönüyor, iki tarafın da menfaatleri doğrultusunda oluyor.” (E7)

“Ben en ideal yaşın 35-40 olduğunu düşünüyorum. Çünkü artık olgunlaşıyorsun, olaylara daha mantıklı yaklaşabiliyorsun, karşı tarafı daha iyi analiz edebiliyorsun, çocuksu yönlerin gidiyor, daha iyi baba daha iyi anne olabilirsin çünkü artık hayatı öğrenmiş, yaşamını düzenlemiş oluyorsun, kafanda soru işareti kalmıyor.” (E8)

4.1.6. Evlilik Bir Statü mü?

Bu başlıkta katılımcıların; evliliği toplumsal statü, evli kişileri de toplum içinde statü sahibi/statüsü artmış biri gibi değerlendirilmesi hakkındaki düşüncelerine yer verilmiştir. Aşağıdaki şekilde alınan cevaplara istinaden oluşturan alt kodların frekans dağılımlarını gösterilmektedir.

Şekil 4.6. Evliliğin Statü Olarak Görülüp Görülmediğine İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı

Katılımcıların %30,8'inin evliliği hem toplumsal düzeyde hem de bireysel manada bir statü olarak değerlendirmede, kendilerinin de bu durumu önemsemediği görülmektedir. Diğer %30,8'lik kısım ise evliliği gerek toplumsal gerekse bireysel olarak bir statü olarak görmektedir. Bu katılımcılar, evliliği toplumsal kabul ve bir değer ölçüsü olarak algılamaktadır. Bunların yanında %38,5'lik son grup ise toplum içinde evliliğin statü olarak kabul edildiğini düşünmekte fakat kendileri statü olarak değerlendirmemekte ve bu durumu önemsememektedir. Bazı katılımcıların görüşleri sırasıyla şu şekildedir:

“Çok bir şey fark etmiyor yani. Eskiden evet olabilirdi ama şimdiki nesil için öyle bir şey yok bence herhangi bir başarı olarak görülüyor.” (E2)

“Evlendiğin zaman hayatın, kişiliğin değişiyor tabii ki. Farklı bir boyuta geçiyorsun. Toplumda da farklı bir yerin, önceliğin oluyor. Evli adamla bekar adamı kimse yan yana koymaz. Bekar adamla alaycı konuşabilirsin ama evli adamla konuşamazsın. Toplumda da, iş yerinde de, her yerde yeri farklıdır, saygı görür.” (E6)

“(…) bunu da genelde kadınlar yapıyorlar. Evlendikleri zaman sınıf atladıklarını ve bir şeyi başardıklarını düşünüyorlar. Başarmış da oluyorlar. Güzel bir evlilikleri varsa sağlıklı bir aile kurabilmişlerse bu bir başarıdır

yani. Ama ben bunu bir toplumsal statü olarak görmüyorum. Evlilik benim için doğal bir şey.” (K1)

“Toplumumuz için evet öyle görülüyor. Hatta bunu sosyal medyada daha çok daha net görebiliriz. İnsanlar evlenmemiş kişileri başarısız olarak addediyorlar. Kendilerinin +1 önde olduklarını düşünüyorlar. Ama kendi açımdan bakarsan asla öyle değil. Çünkü insanın hayattaki başarısı çok başka şeylerle ölçülebilir.” (K3)

4.1.7. Evlilikte Kültürel Unsurların Rolü

Katılımcılarla yapılan görüşmelerde evliliklerin üzerinde kültürel unsurların etkili olup olmadığına dair değerlendirme yapılmaya çalışılmıştır. Buna göre alınan görüşler gelenekler, toplumsal baskı ve kök aile faktörünün etkisi olarak 3 ayrı başlıkla kodlanmış ve kişilerin etkilenip etkilenmeme durumlarına göre alt kodlara ayrılmıştır. Elde edilen verilere ilişkin kodların istatistikleri Tablo 4.4.’te sunulmuştur.

Tablo 4.4. Kültürel Unsurların Etkisine Yönelik Görüşlerin Yoğunluğuna İlişkin İstatistik

Kod Sistemi	Kadın	Erkek
Evlilikte Kültürel Unsurların Rolü		
Geleneklerin Etkisi		
Olumsuz etkiliyor		
Olumlu Etkiliyor		
Etkisi Olduğunu Düşünmüyorum		
Toplumsal Baskı		
Var		
Etkilemiyor		
Olumsuz etkiliyor		
Olumlu etkiliyor		
Yok		
Kök Aile Faktörü		
Olumlu Etkiliyor		
Olumsuz Etkiliyor		

Kaynak: Yazar tarafından oluşturulmuştur.

4.1.7.1. Geleneklerin etkisi

Çalışmaya katkıda bulunan katılımcılardan geleneklerin etkisi olduğunu düşünmeyen katılımcılar sadece erkeklerden oluşmakta olup yoğunluğu en düşük kod olarak karşımıza çıkmaktadır. Olumlu ve olumsuz etkileme durumu ise çeşitlilik göstermektedir. Konuya ilişkin bazı katılımcıların görüşleri şekilde gösterilen kod sırasına göre aşağıdaki gibidir:

“Kesinlikle olumsuz bir etkisi var. Çeyiz yüzünden, bir televizyon ya da altın yüzünden kavga çıktığını ve ayrılıkların olduğunu çok duyuyoruz. Örf ve adet kisvesi altında karşı tarafı büyük sorumlulukların altında bırakmanın bir anlamı yok bence. İnsanlar bunların getireceği yükten çekindikleri için evlenmeye karşı mesafeli olabiliyorlar.” (K2)

“Sade bir nikahla evlenmenin hem kendinizi hem de karşı tarafı yormamak adına önemli olduğunu düşünüyorum. Olgunluk sanırım burada devreye giriyor. Ben çok ananelerine bağlı bir insanım ama bunların ne çiftleri ne de aileleri yormaması gerektiğine inanıyorum. İnsanları bunalttığını ve yordüğünü düşünüyorum. Evlilik birliğine pozitif değil de tam tersini negatif yönde etki ettiğini düşünüyorum.” (K5)

*“Ben evliliği zorlaştırdığını düşünüyorum tabii ki. Ama bunun da **bilinçli** yapıldığını düşünüyorum. Çünkü konuyu ne kadar büyütürsen ayrılması da o kadar zorlaşır. O kadar masraf etmişsiniz mesela, aileler emek harcamış. Dolayısıyla bitirmeye karar verirken bunlar hep aklınızın bir yerinde oluyor. Anlık kızgınlıkla fevri kararlar almayı engelliyor diye düşünüyorum. Konu basitleşince yoldan geçen biriyle tanışıp nikah salonuna gidip nikah kıyıp evlenebilirsin fakat ayrılma kararını da çok basit bir şekilde alırsın.” (E4)*

“Yani artık yeni düzende insanlar bunlara eskisi gibi bağlı değiller. İnsanlara baskı yapılmadığı takdirde gelenek göreneklerin evlilikte kötü bir şey olduğuna inanmıyorum.” (K4)

4.1.7.2. Toplumsal baskı

Katılımcıların cevapları yoğun olarak toplumsal baskının var olduğu şeklinde kodlanmıştır. Buradan evlilik konusunda toplum baskının olduğuna dair görüşlerin yoğun olarak ifade edildiği sonucu çıkmaktadır. Bu kodun altında ise bu baskıdan etkilenmedikleri, olumsuz etkilendikleri ve olumlu etkilendiklerine dair alt kodlar oluşturulmuştur. Kadın katılımcıların yanıtları evlenme üzerine baskı olduğu fakat etkilenmedikleri kodu üzerinde yoğunlaşsa da erkekler katılımcıların yanıtları olumsuz etkiliyor kodu altında yoğunlaşmıştır. Toplumsal baskının olduğuna fakat bu durumun kendilerini etkilemediğine ilişkin görüş beyan eden bazı katılımcıların konu hakkındaki aktarımları aşağıdaki gibidir:

“Gerçekleşmesi konusunda % 90 oranında var. Mesela, benim annem babam öyle baskı yapan insanlar değiller ama onların dışında akraba yönünden baskı konusunda sıkıntım var. Ben istiyormuşum da olmuyormuş gibi davranıyorlar. Halbuki benim öyle bir niyetim yok ama insanlar yavaş yavaş belli aşamalardan geçmemiz gerektiğini düşünüyorlar galiba. Yine de bu durum beni etkilemiyor. (...) Daha çok sözel baskı görüyorum birini bulma konusunu çok yapmıyorlar.” (K3)

“Bence bizim toplumumuzda evliliklerin gerçekleşmesinde toplum baskısının önemli bir yeri var. Çünkü insanlar bekar bireylere karşı evlendirmeyi teşvik edici şekilde ısrarda bulunuyorlar hatta birisini bulmaya kadar ileriye gidebiliyor konu. Kişi bireysel olarak baskı görmüyor olsa da evliliklerin toplum içinde bir başarı olarak görülmesi dahi üzerinde ister istemez bir baskı oluşturuyor. (...) Tabi bu beni ne kadar etkiliyor tartışılır. (...)” (K4)

Toplumsal baskının olduğunu ve bu durumun kendisini olumsuz etkilediğine ilişkin görüş bildiren katılımcının düşünceleri şu şekildedir:

“Her gün, her saat, her saniye ailemden, arkadaşlarımdan ve iş çevremden baskı görüyorum. Daha çok sözel baskılarla karşılaşıyorum. Evlenmediğim ve evlilikle ilgili kriterlerimle alakalı şakayla laf sokmalar vs. olabiliyor ve ben bundan gerçekten çok sıkıldım. Beni üzüyor artık. Çünkü bu bir insanın elinde olan bir şey değil.” (K5)

“Gerçekleşmesinde kesinlikle var. Yani sürekli soruluyor ve bekleniyor olması bir baskı bence. Bana da daha çok akraba ve aile tarafından baskı oluşturuluyor. Beklediklerini belirtmeleri bile sizde bir baskı oluşturuyor. Toplum içinde de mesela bekar arkadaşlarınız evlendiyse siz bekar olarak her ortama giremiyorsunuz. Evlilerin görüşmesi gibi durumlar olabiliyor ya da gidiliyorsa bile herkes eşyle gidiyor ve siz tek gidiyorsunuz. Bu durum beni yoğun olarak etkisi altına almasa da baskıyı hissetmek hoş gelmiyor.” (E4)

Toplumsal baskının olduğunu fakat bu baskının olumlu etkilediğini beyan eden katılımcının görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Bizim toplumumuzda kişilerin evlenmesi konusunda böyle bir baskının olduğunu düşünüyorum. Bu da ilk aileden başlar, arkadaşlarla devam eder. Ama bence bu evliliğe teşvik etmek için olumlu bir yaklaşım. Çünkü ister istemez evliliği düşünmeye başlıyor insan, evlenmem gerekiyor artık yaşıma geldi falan diyor.” (E1)

4.1.7.3. Kök aile faktörü

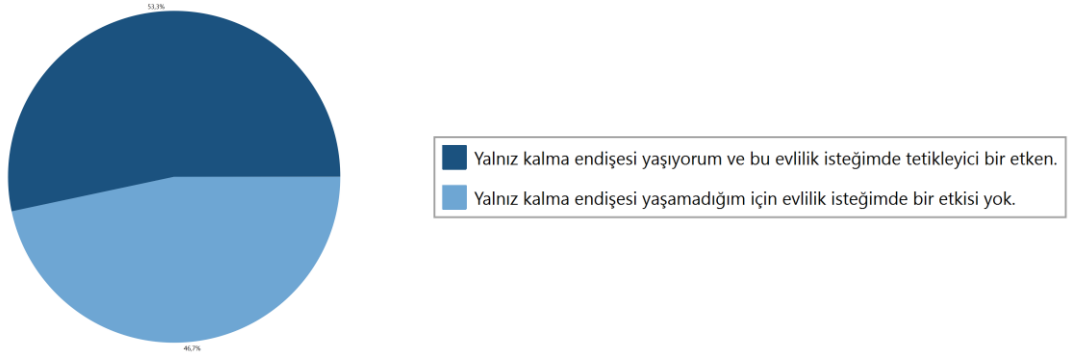
Tablo incelendiğinde tüm cevapların kök ailenin evlilik sürecinde olumsuz etkisine yönelik kodun altında toplandığı görülmektedir. Kadın katılımcıların da erkek katılımcıların da kök ailenin olumsuz etkisi üzerine yoğunlaştığı anlaşılmaktadır.

“Bence olumsuz etkiliyor. Özellikle söz, nişan, kına gecesi, düğün alışverişi vs. gibi. evlilik alışverişlerinde. Çünkü ailelerle en net bir araya gelinen zaman dilimi o zaman. Anne babalar daha çok tanınmaya başlandığı için biraz zor geçiyor bence. Aynı şekilde evliliğin sürdürülmesi konusunda da etkili. Şöyle ki belki çiftler kendi başlarına kalsalar sorun çok fazla yaşamazlar ama işin içine anne babalar girdiği zaman kendileri istemeseler bile onların istedikleri şeyleri yapmak zorunda kalabiliyorlar.” (K3)

“Benim hayatımda zorluyor çoğunlukla. Mesela bir köyden ya da başka bir yerden evlenmek istediğin zaman onlar kendilerinin dışında başka birini istemeyebiliyorlar, geleneksel olarak uyuşmayan şeyler olabiliyor ya da anne babalar illaki bizim taraftan olsun deyip seni kısıtlayabiliyorlar. Sen o bulunduğun coğrafyada kalbine göre birini bulamadığın zaman bu durum seni zorlayabiliyor. Ben de öyle şeyler yaşadım. (...) Evlendikten sonra da etkili. Mesela ailelerin yapısı uyuşmayabiliyor, anlaşmıyorlar vs. Bu durum da çiftlere olumsuz yansıyor tabi.” (E5)

4.1.8. Yalnızlık endişesinin evlilik kararına etkisi

Bu başlıkta yalnızlık endişesinin kişileri evliliğe iten bir güç olup olmadığına dair katılımcı düşüncelerine yer verilecektir.

Şekil 4.7. Yalnız Kalma Endişesinin Evlilik Kararına Etkisine İlişkin Frekans Dağılımı

Şekil incelendiğinde; yalnızlık duygusunun %46,7 oranında evlilik kararını etkilemediğine dair kodlanmış veri olduğu görülmektedirken, %53,3 oranında kişileri evliliğe iten bir sebep olduğuna dair veri kodlandığı görülmektedir. Bu noktada yoğunluğun yalnızlık endişesinin kişileri evlilik konusunda teşvik edici bir faktör olduğuna ilişkin olduğu anlaşılmaktadır. Yalnızlık duygusunun tetikleyici bir etken olmadığını düşünen bazı katılımcıların aktarımları aşağıdadır:

“Ben yalnız yaşlanacağım korkusundan neden öyle bir kumara gireyim? Hiç sevmediğim biriyle ya da evlenmiş olmak için evleneyim? Ben o zaman her gün öleceğim. (...) Yaş ilerlemeye başladıktan sonra birine ihtiyaç duyma gereksinimi olduğunu düşünüyor insanlar. Ama entellektüellik düzeyi yükseldikçe yalnızlık korkusu azalıyor. Çünkü yapacak her zaman bir şeyin oluyor. Mesela ben aylarca kimseyi aramam.” (E8)

“Benim için geçerli değil ama Şüphesiz olanlar vardır ki çevremde bu şekilde evlilik yapan arkadaşlarım oldu.” (K5)

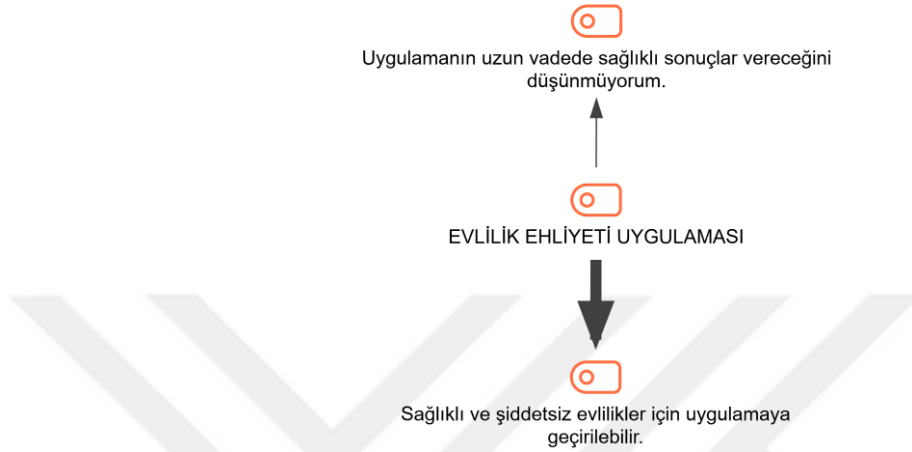
Yalnızlığın evlilik konusunda tetikleyici bir faktör olduğunu ifade eden bazı katılımcıların düşünceleri ise şu şekildedir:

“Ben mesela gündüz olunca ne güzel evlenmeyeceğim, hayatımı yaşayacağım diyorum ama gece olunca korkuyorum sanki evlenince iyi mi olur diye düşünüyorum. O yüzden benim hayatımda da etkili yalnızlık.” (K1)

“(…) O bende de var mesela. İleride tek kalacaksın, çocuğun olmayacak, bütün yaşlıların evlenmiş olacak, çoluk çocukları olacak ama sen bir odanın içerisinde tek başına kalmış olacaksın. Çok korkunç bir şey yani. Elden ayaktan düşeceksin kim bakacak?” (E6)

4.1.9. Evlilik Ehliyeti

Bu bölümde evlilik öncesinde müstakbel çiftlere evlilik, evlilikte iletişim ve öfke kontrolü konuları üzerine eğitim/seminer düzenlenerek kişilerin yeterliliklerini arttırma ve bilinçli evlilikler yapabilmelerine yardımcı olabilmek amacıyla uygulanabilecek Evlilik Ehliyeti Uygulaması hakkındaki görüşlerine yer verilmiştir.

Şekil 4.8. Evlilik Ehliyeti Uygulamasına Yönelik Görüşlere İlişkin Frekans Dağılımı

Şekil 4.8.'de katılımcıların görüşlerine yönelik oluşturulan kodların frekans dağılımları gösterilmektedir -şekilde gösterilen okların kalınlığı frekans sıklığı ile doğru orantılıdır-. Buna göre evlilik ehliyeti uygulamasına yönelik olumlu görüş bildirilen kod frekansı ise %71,4 iken olumsuz görüş bildirilen kod frekansı %28,6'dır. Evlilik ehliyetinin olması gerektiğini düşünen bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Muhakkak olmalı. Evlilik aslında çocuk üretim merkezi. Sağlıklı bir toplum içinde sağlıklı çocuklar yetiştirmek gerekiyor. Bu sağlıklı çocuğun yetişmesi için de sağlıklı ebeveynlerin olması gerekir. Ebeveynlerin en azından belli bir eğitim alması, kısa da olsa bir eğitimden geçmesi sağlıklı bir toplumun da temelini oluşturacaktır.” (K2)

“Kesinlikle katılıyorum. Özellikle erkeklerin eğitilmesi lazım. Yani arabayı ya da bir cihazı bile kullanırken ehliyet alıyorsak bir insanı yönetirken ya da bir insan tarafından yönlendirilirken en azından asgari düzeyde bilgiye sahip olmak gerekir.” (K5)

“Aslında böyle şeyleri çok gereksiz buluyorum, seminermiş bilmem neymiş bunlara karşıyım ama evlilikle ilgili konularda insanlar şartlandırılıyor. Yani

gönüllü evlilik çok az, bilinçli seçim az. Çoğu insan toplumsal şartlardan şekilleniyor. Bu şekilde evlilik zorunlu olarak görülüyor. İnsanların gerçek duygularının farkında olması için gerekli.” (E8)

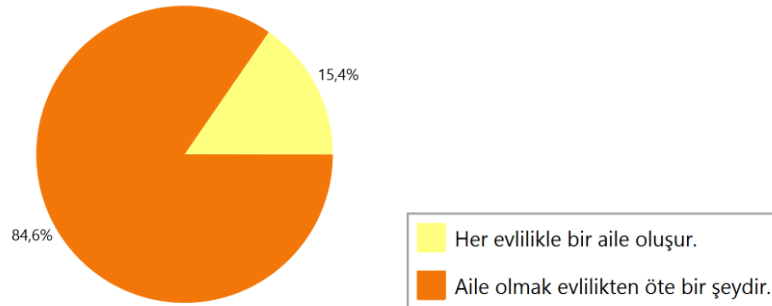
Olumsuz görüş bildiren katılımcılar; kişiler evlenmeden önce eğitimden geçseler dahi kazanımlarını evliliklerinde uygulamayacaklarını, bu sebeple nitelikli olmayacağını düşündüklerini beyan etmişlerdir. 1 katılımcı ise uygulamaya geçirilebileceğini fakat gönüllülük esasıyla yapılmasının daha verimli olacağını düşündüğünü belirtmiştir. Geline nokta katılımcılar, Evlilik Ehliyeti Uygulamasının etkinliğine yönelik yoğun olarak olumlu görüş bildirmişlerdir.

4.2. Aile Algısı

Bu bölümde evlilik ve aile olgularının farklı kavramlara karşılık geldiği savından hareketle bu durumun toplumsal bellek ve gündelik yaşamda katılımcılar için neyi ifade ettiği anlaşılmaya çalışılmıştır. Böylelikle evlilik ve aileye yönelik algıları daha net değerlendirilebilecektir.

4.2.1. Evlilik ve Aile Arasında Bir Bağ ya da Bir Fark Var mı?

Katılımcılara evlilik ve aile kavramları arasında bir fark olup olmadığı sorulmuş ve evlilik ile aile arasında nasıl bağ kurdukları anlaşılmaya çalışılmıştır.

Şekil 4.9. Evlilik ve Aile Arasındaki Bağla İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı

Alınan cevapların %15,4'ünün evlilik ve aile kavramlarının aynı anlama geldiği, katılımcıların ikisini birbirinden ayırt etmedikleri üzerine kodlandığı görülürken %84,6'sının evlilik ve aile kavramlarının birbirlerinden farklı olduğuna yönelik kodlandığı anlaşılmaktadır. Katılımcılar evliliği yoğun olarak aile olma yolundaki ilk basamak, aile kurmak için bir kontrat gibi tanımlarken aileyi “evlilikten çok daha ileri” şeklinde açıklamışlardır. Verdikleri cevaba göre katılımcıların bazı ifadeleri aşağıdaki gibidir:

“Bizde evlilik ailedir ki dünyanın her yerinde böyledir bu. Zaten evli olduğun zaman artık ailesindir. (...) ben evli olacağım ama aile olmayacağım diye bir kavram yok yani bizim toplumda.” (E8)

“Aslında evlilik ve aile olma birbirinden farklı kavramlar. Mesela insanlar evleniyorlar fakat aile olamayabiliyorlar. İki farklı insan birbirini anlayamadıktan sonra, çocuklarının yanında kavga ettikten sonra ya da bir şiddet falan olduktan sonra aile olunmuş olmuyor. Evlilik gerçekleşmiş ama aile kurulamamış oluyor.” (K1)

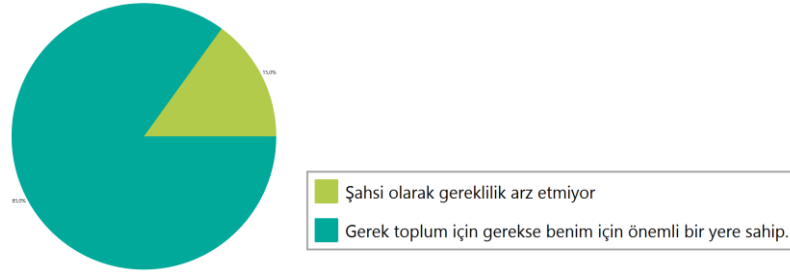
“Bence aynı şey değiller. Her aile bir evlilik sonucu olur ama her evlilik sonucunda bir aile olmaz. Aile, üyelerinin birbirlerine sevgi ve saygı duyduğu ve birbirlerini anlayışla karşıladığı bir yerdir. Bazı evlilikler var, sadece toplumsal görevlerini yerine getirmek için bir araya gelmişler. Belki de ailelerinin istemesiyle, zorlamasıyla. Onlara bir aile diyemiyorum.” (K3)

“Bence farklı şeyleri ifade ediyor. Aslında evlilik ailenin çekirdeği gibi. Önce evlenirsiniz, bu evlendiğiniz insanla işler yolunda gidiyorsa aile olmaya karar verebilirsiniz. Çekirdek çevreyi büyütebilirsiniz mesela çocuklarınız olur, onun ailesine dahil olursunuz, o sizin ailenize dahil olur vs. O yüzden evlilik aile olma yoluna giden en önemli, büyük merdiven basamağı gibi.” (K5)

Evliliğin, nihayetinde aile olma durumunu da karşıladığı için kavramlar arasında fark olmadığı yani aynı anlamlara karşılık geldiğine yönelik %23 oranında kodlama yapılmıştır. Bunun yanında %77 oranında en yoğun kodlama; evliliğin yasal bir sözleşme olduğu fakat evlenmeden de aile olunabileceği ile tam aksine aile olmak için evlilik kontratının olmasının gerektiği, dolayısıyla evliliğin aile olmak için ilk düğme olduğunu belirten düşüncelerle aile ile evlilik arasında fark olduğuna dair yapılmıştır. Katılımcılar yoğun olarak evlilik ve aile arasında bir fark olduğunu fakat bu farkın aralarındaki bağ ile ilgili olduğuna dair görüş bildirmişlerdir.

4.2.2. Ailenin Önemine Dair Görüşler

Bu başlıkta katılımcıların aile kurumuna verdikleri öneme yönelik görüşlerine yer verilecektir. Elde edilen veriler katılımcıların evlilik ve aile kuruma karşı önyargılı olup olmadıklarına yönelik değerlendirilecektir.

Şekil: 4.10. Ailenin Değerine Yönelik Görüşlere İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı

Katılımcılar soruya cevap verirken aileyi bireysel ve toplumsal yönleriyle değerlendirmişlerdir. Bireysel değerlendirerek verilen cevapların %15'i aile kurumunun “çok da gerekli olmadığına” ilişkin şahsi hayatlarında gereklilik arz etmediğine yönelik kodlanırken, %85'i aile kurumunun gerek bireysel gerekse toplumsal açıdan önemli olduğuna ilişkin kodlanmıştır. %15 oranında kodlama yapılan bazı aktarımlar şu şekildedir:

“Toplumsal düzeni sağlamak için, yani soyun sopun nerden geldiği, mülkiyetin devri gibi konular için önemli. Çünkü toplumların kontrolü kolaylaşıyor yani. Eğer kimin nerede, ne olduğu belli değilse, rastgele herkes bir yerlerdeyse toplumu kontrol etmen mümkün değil. (...) ama benim için kutsal mıdır çok da kutsal değildir. Ama olması gereken bir şey mi? Evet, sosyolog olarak düşündüğüm zaman kesinlikle olması gereken bir şey.” (E8)

“Bence çok gerek yok, şart değil yani. Çünkü iki insan evlenmeden de birlikte yaşayabilir. Önemli olan o bağı kurmak. Evlilik bence sadece çocuğun yasal açıdan topluma kabulünü sağlayan, toplum içinde düzeni sağlayan bir şey. Çocuğun meşruluğunu sağlayan bir şey. Toplumsal açıdan bakınca gereksizdir de diyemem.” (K2)

%85 oranında kodlama yapılan bazı aktarımlara ise aşağıda ver verilmiştir:

“Bence bir bireyin var olmasında aile çok önemli. Yani ailenin ona çizdiği vizyonla kişi bence kendini tamamlıyor. Ailesinin eğitim durumu ne olursa olsun kalıtsal olarak bir takım şeyler ona aktarılıyor. Yani eğer bu ailede erken evleniliyorsa veyahut da o ailede üniversite eğitimi önemseniyorsa, bayanların kendi ekonomik özgürlüğü önemseniyorsa çocuk her ne kadar aldığı eğitimle kendini olduğu ortamdaki farklılaştırırsa da kalıtsal olarak ailesine bağlı olduğunu düşünüyorum. O yüzden bir bireyin kendini

tanımlamasında ve sosyal bir birey olmasında aile rolünün çok önemli olduğunu düşünüyorum kesinlikle.” (K4)

“Çok önemli, çok önemli. En önemli şey bence. Zaten bence evlenmeyen kişilerin de evlenmemelerindeki en önemli sebep bu. Çünkü düzgün ve sağlam bir evlilik yapmak istiyorlar. Yaşamış oldukları aileyi beğenmiyorlar, belki de kafalarındaki ideal evliliği arıyorlar. (...) Özellikle Türkiye gibi aile yapısına bağlı toplumların ayakta durmasının sebebi bence aile..” (K5)

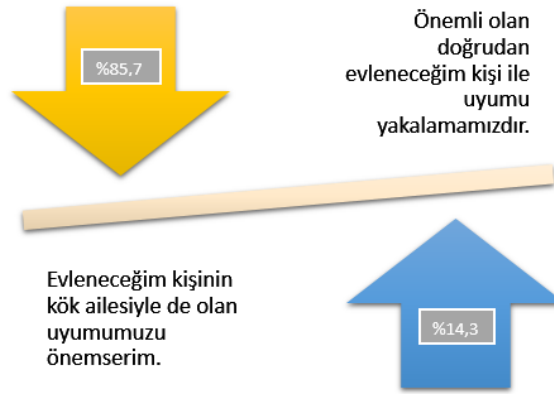
“(...) evliliklerin devam etmesi örf ve adetlerin aktarılması açısından önemli bir yere sahip.” (E3)

“Sağlıklı bir toplum için evliliğin daha makul bir seçenek olduğunu düşünüyorum. (...) Tabi insanlar evlenmeden de aynı evde yaşayabilir ve çocuk sahibi olabilir ama bunun bağlayıcılığı çok olmadığı için kopmalar ve ayrışmalar daha fazla olabilir. Evlilik biraz daha ciddi ve bağlayıcılığı olan bir durum. O yüzden hem ilişki bağlamında hem çocuk yetiştirmede hem de toplumsal bağlamda düzeni de beraberinde getiriyor.” (E4)

Bireysel manada aileye yönelik “çok gerekli olduğunu düşünmüyorum, çok da önemli değil” diyerek görüş bildiren katılımcıların dahi toplumsal bağlamda değerlendirme yaptığında aile kurumunun gerekli ve önemli olduğuna yönelik düşüncelerini aktardıkları görülmektedir. Bu noktadan bakıldığında tüm katılımcılar ailenin toplumsal olarak gerekli bir kurum olduğu hususunda hemfikirdir. Katılımcılar tarafından, evlilik yoluyla kurulan ailelerin; çocuk, miras gibi konularda meşruluğu sağlaması, değerlerin aktarıldığı bir kurum olması, evliliklerin bağlayıcı ve sorumluluk yükleyici yapısından dolayı çocuk yetiştirmede önemli bir yere sahip olması, sağlıklı ailelerin sağlıklı toplumları oluşturacağı düşüncesinden hareketle - özellikle toplum nezdinde- kıymete değer bir yere sahip olduğu ifade edilmiştir.

4.2.3. Kök Aile Önemli mi: Sadece Eşimizle mi Evleniyoruz?

Bu başlıkta katılımcıların; evlenecekleri kişilerin aile özelliklerine dikkat edip etmedikleri, kök aile faktörünün evliliklere etkisi hakkında ne düşündükleri ve buna yönelik önyargılarının olup olmadığı ile bu durumun evlilik kararlarına etkisi anlaşılmaya çalışmıştır.

Şekil 4.11. Kök Ailelerin Evlilik Kuruma Etkisine İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı

Frekans dağılımlarına bakıldığında alınan cevapların %14,3'ünün, evlenecekleri kişilerin kök ailelerine önem vermediği, asıl önceliğinin çiftler arasındaki anlaşma olduğuna yönelik kodlandığı görülmüştür. %85,7'sinin ise kök ailelerin önemli olduğuna ve evliliklerin başlamasında ve sürdürülmesinde etkili olduğuna yönelik kodlandığı anlaşılmaktadır. Bu anlamda yaşam tarzlarının, düşünce yapılarının, çocukları ile bağılılık/bağımlılık durumlarının kriter olabileceği ifade edilmiştir. Kök aile faktörünün önemli olmadığına ilişkin katılımcı görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Çok da önemli değil. Önemli olan kişinin kendi olgunluğunu yakalaması. Böyle olduğunda ailesi zaten ikinci planda kalıyor. Önemli olan evleneceğin kişinin seninle aynı kafada olması lazım.” (E5)

“(…) kızları onlardan farklıysa ılımlı yaklaşabilirim. Yani bir problem etmem.” (E4)

Kök aile faktörünün önemli olduğuna ilişkin katkıda bulunan bazı katılımcı aktarımları ise şu şekildedir:

“Önemli tabii ki çünkü günün sonunda hepimiz anne babamıza benziyoruz. Hatta sadece annesi babası değil büyük anne babasına varana kadar özellikleri taşıyor insan. O yüzden yetiştiği ortam önemli. İlişkileri iyi olsun ve iyi bir aileden gelsin isterim yani. Olumlu özellikleri olan, kendini yetiştirmiş insanlarla bir arada olsun isterim.” (K3)

“Çok önemli. Arkadaşlarım birisini tavsiye ettiği zaman ailesinde kefil oldukları ve düzgün insanlar dedikleri kişilerle görüşmeyi tercih ediyorum. Ailem de buna değer veriyor. Benim için de öyle çünkü aile her şeydir.” (K5)

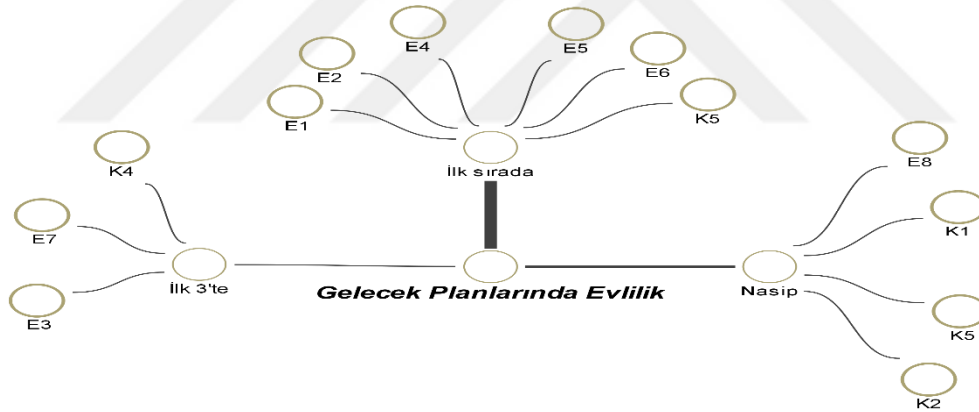
“Yani aile yapıları uyuşmalı. Nasıl bir ailede yetiştiği, aileden neler aldığı önemli. Eğer karşı tarafla anlaşırsam ama ailesinde bir problem varsa ona soru işareti ile yaklaşırım. Çünkü illa ki ailesinden bir şeyler almıştır.” (E7)

4.3. Evlilik Yoluna Döşenmiş Engel Taşları

Kişilerin evlilikten beklentileri, evlenecekleri kişilerde aradıkları kriterler gibi unsurlar esasen ne için evlen-e-mediklerini de ifade etmektedir. O sebeple bu bölümde aradıkları kriterleri bulamadığı için evlen-e-meyen kişilerin evlen-e-meme gerekçelerine yer verilecektir.

4.3.1. Gelecek Planlarında Evlilik

Katılımcıların evliliğe karşı önyargı besleyip beslemediklerini anlamak, evlen-e-meme gerekçelerini daha doğru bir pencereden değerlendirmeyi sağlayacaktır. Bunu anlayabilmek için çalışmaya katkıda bulunan katılımcılara “Evlenip aile kurma gelecek planlarınızın neresinde?” sorusu yöneltilmiştir. Bu başlık altında, alınan cevaplara ilişkin istatistiklere yer verilmiştir.

Şekil 4.12. Gelecek Planlarında Evliliğin Yerine İlişkin Kod-Alt kod-Bölümler Modeli

Şekil incelendiğinde; 6 katılımcının sağlıklı bir evlilik gerçekleştirmenin gelecek planlarına dair ilk sırada olduğunu ifade ettiği görülmektedir. 4 katılımcının, evliliğin hayatlarının merkezinde olmadığı fakat aradıkları kriterde bir kişiyle karşılaşmaları halinde evlenmeyi düşündüğü; 3 katılımcının ise evliliği ana plan olarak görmese de 2 veya 3. sıraya koyduğu anlaşılmaktadır. Katılımcılar evliliğe yönelik gelecek planlarını farklı şekillerde dile getirirler de ortak olarak; evliliğe karşı önyargılı olmadıklarını, bazı gerekçelerden dolayı evlenemediklerini, kriterlerine uygun birisi olması halinde evlenmeyi düşündüklerini fakat kendileri bir şekilde hedef koysalar da evliliğin de bekarlığın da nasip/kader/kısmet olduğunu

ifade etmişlerdir. Evliliğin hayata dair ilk hayalleri olduğunu ifade eden bazı katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Tam ortasında. Benim şu anda hayatımda yapamadığım, geri kaldığımı hissettiğim ama yapacak mıyım bilmediğim en önemli başlığım evlilik ya da aile olabilmek. Benim için çok önemli bir şey. Çok noktada kendimi gerçekleştirdiğimi düşünüyorum ama bununla beraber tam olabilmek, bütünleşebilmek için de hayatımın o eksik kalan parçasını yani birine güvenmek ve biri tarafından güvenilir olmak, hayatımdaki bazı zorlukları ve güzellikleri paylaşabileceğim, ailemin yanında bana aile olabilecek bir kişiyi tabii ki hayatımın öncelikleri arasına alıyorum.” (K5)

“İlk sırada. Evlenmek isterim tabii ki. Evliliğe karşı bir ön yargım ya da bir antipatim yok. Ama nasip işi dediğim gibi.” (E5)

Evliliği ilk sıraya almayan ama ilk 3’e alarak önceliklerinin içinde olduğunu ifade eden bir katılımcının görüşü ise şu şekildedir:

“Bunu iki sene önce sorsaydınız en önemli nokta derdim. Tamamen oraya odaklanmıştım çünkü. Ama şu anda olursa da olur olmasa da olur havasındayım. Şu anda bir sıralama yapacak olsam evlilik 2. ya da 3. sırada olur herhalde. Bir yılgınlık ya da boş vermişlik oldu herhalde o yüzden önceliklerim değişti hayatta.” (E7)

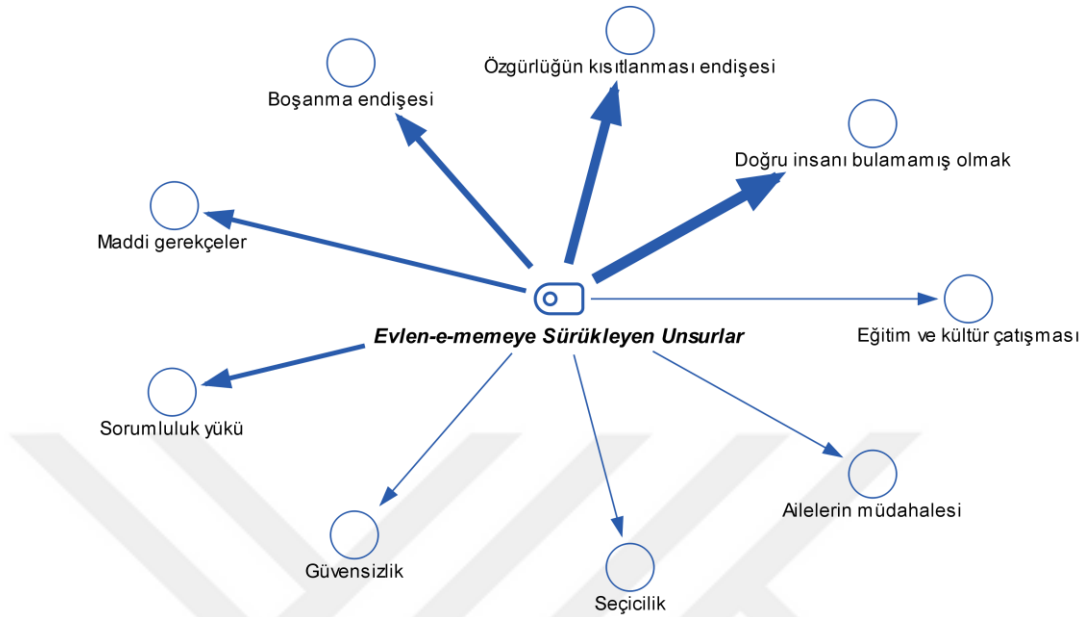
Evliliği doğrudan gelecek planlarında bir yere koymadığını fakat kriterlerine uygun birisi ile karşılaşmaları halinde evlenebileceklerini söyleyerek nasip yönüne dikkat çeken bazı katılımcı aktarımları ise şu şekildedir:

“Evlilikle alakalı herhangi bir plan yapmıyorum. Karşıma öyle birisi çıkarsa değerlendirebilirim ama çıkmazsa da arayışta değilim.” (K2)

“Öncelik olarak değil benim hayatımda. Olursa çok güzel olur ama eğer bir evlilik yapacaksam şu anki hayatımdan çok daha iyi bir yerde olmayı isterim. (...) Yani gelecek planlarımda var ama öncelik verdiğim bir konu değil. Daha doğrusu evlenmeyi çocuk sahibi olmak için isterim, anne olmak için isterim. Ama evlenip çocuğum olmaya da bilir o yüzden hiç acelem yok.” (K3)

4.3.2. Evlen-e-meme Gerekçeleri

Katılımcılara, neden evlen-e-mediklerine ilişkin soru yöneltilmiş ve verilen yanıtlara ilişkin istatistiklere bu başlık altında yer verilmiştir.

Şekil 4.13. Evlen-e-meme Gerekçelerine İlişkin Kod-Alt kod-Bölümler Modeli

Modelde kullanılan okların kalınlık derecesi kodların kullanım sıklığını göstermektedir. Buna istinaden model değerlendirildiğinde katılımcıların evlen-e-meme gerekçeleri arasında öne çıkan temel kodlar şunlardır: “doğru kişiyi bulamamış olmak, özgürlüğün kısıtlanması endişesi, boşanma endişesi, maddi gerekçeler, sorumluluk yükü”. Katılımcılar genel olarak, bekarlıklarında yaşadıkları standardın değişmeyeceği ve hatta hayat standartlarının daha iyi olacağı evlilikler yapmak istediklerini ifade etmişlerdir. En yoğun kodlanan ilk 5 alt koda ilişkin verilere bu başlık altında değinilecektir.

4.3.2.1. Doğru insanı bulamamış olmak

Katılımcılar, evliliğe mesafeli olmadıklarını fakat doğru insanı bulamadıkları için evlenemediklerini yoğun olarak ifade etmişlerdir. “Doğru insanı” bulmaları halinde evlenebileceklerini dile getiren katılımcıların görüşleri aşağıdaki gibidir:

“Evlenmeyi istiyorum fakat bana sunulan seçeneklerle evlenemiyorum. Sorunum evlenememek de değil bugün istesem bugün evlenirim ama var olanlarla evlenmiyorum. Bu doğru kişiyi bulamamaktan kaynaklanıyor sanırım.” (K5)

“Doğru insanlarla bir araya gelememek olabilir. Çünkü biriyle arkadaş olacağımız zaman bile bakarız uyuyor mu hayata bakış açımız aynı mı diye. Bu durum ilişkide daha da önemli oluyor, özel bir konu olduğu için.” (E3)

4.3.2.2. Özgürlüğün kısıtlanması endişesi

Şekil 4.14. incelendiğinde özgürlüğün kısıtlanması endişesi en yoğun 2. kod olarak karşımıza çıkmaktadır. Çalışmaya başlamadan önce de öngörülen bu unsur hakkında kişilerin katkıları şu şekilde olmuştur:

“Benim için en büyük etkenlerden birisi. Evlilik bile benim için özgürlük demek. Ben şu an evliliğin getireceği sorumluluklardan korkuyorum evet. Evlilikte özellikle kadına yüklenmiş bazı sorumluluklar var. Ben bunların kesinlikle kadının tek başına sahip olması gereken sorumluluklar olmadığını düşünüyorum. O yüzden belki de en fazla sorun özgürlüğümün kısıtlanacağı, istediğim an istediğimi yapabilme arzusunun bir noktada azalabilme korkusu. Bu korku beni sarıyor.” (K5)

“Mesela ben şu anda çok rahat yaşayan birisiyim. İstediğim saatte evden çıkıp eve gelmem, arkadaş ortamım, sosyal çevrem... Ama aile olduğun zaman bunları kısıtlamak zorundasın. O yüzden bana biraz zor geliyor. Özgürlüğümün kısıtlanacağı konusu beni tedirgin ediyor.” (E7)

4.3.2.3. Boşanma endişesi

Katılımcıların evlenememe gerekçelerinde en yoğun oluşturulan 3. Kod boşanma endişesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu noktada katılımcılar çevrelerinde gördükleri problemlili evliliklerden etkilendiklerini ve boşanma endişesi yaşadıklarını, evlenmek istediklerini fakat bu düşüncenin hayatlarında etkili olduğunu dile getirmektedirler.

“(...) Az önce de bahsettiğim gibi çok yakınımıdaki insanlar boşandılar. Çok severek evlenmişlerdi, aileleri de onlar için maddi manevi her türlü fedakarlıkları yaptılar. Ama sonra çok basit, incir çekirdeğini doldurmayacak bir sebepten dolayı ayrıldılar. Bu beni sevmenin de pek bir şey ifade etmediği sonucuna ulaştırdı. O yüzden bu durum beni de diğer insanlar gibi tedirgin ediyor. Boşanmanın sebepleri de ayrı korkutuyor yani hangi sebeple boşanacağınız, o da önemli çünkü. Onlardan birine maruz kalacak mıyım? Bunlar da ayrıyeten düşündürüyor.” (K5)

“Bir insanın çevresinde sürekli boşanmalar olunca onun da aklına ister istemez soru işaretleri takılır. (...) Ama başka bir konu da var. Boşandıktan sonra erkekler maddi açıdan daha mağdur konumda olabiliyorlar. O yüzden eğer bir gün boşanırsam sonrasında maddi olarak da daha kötü durumda olabilirim diye evlenmeyen erkekler de var. O yüzden boşanmaktan kadınlar korkmuyor erkekler korkuyor bence daha çok. Akılda şu soru oluyor: ‘ya şimdi ben bu ilişkiyi götüremezsem bunun bana zararı ne olur.’” (E5)

4.3.2.4. Maddi gerekçeler

Katılımcılar evlenememe sebeplerinde gerek bireysel olarak gerekse ülke bazında ekonomik koşulların etkili olduğunu ifade etmişlerdir.

“Tamamen ekonomik sebeplerden dolayı insanların evliliğe karşı önyargılı olduklarını ve hatta evlenmediklerini düşünüyorum ki benim için de öyle. Benim de kız arkadaşım var mesela. Onun bir evi var. Bu durumu evlenmek için bir artı olarak görüyorum. Çünkü evlenirsek kira olmayacak, ev al derdi olmayacak. Bunlar önemli konular.” (E6)

“(...) Bu durumda ülke koşulları da önemli tabii ki. Refah seviyesi, ekonomik durumu vesaire bunlar da evlilikleri etkiliyor.” (E3)

“(...) Sonrasında belli bir yaşa gelince de olmadı. Denedik yani ama olmadı. Karşı tarafla ya da benimle alakalı, ailelerle alakalı veya maddiyat mesela sıkıntı oldu yani. Mesafeler, eğitim ve kültür seviyesi gibi uyumsuzluklar falan işte. Belli sebeplerden dolayı olmadı.” (E7)

4.3.2.5. Sorumluluk yükü

En yoğun kodlama yapılan 5. konu olarak karşımıza çıkan sorumluluk yükü hakkında katılımcı görüşlerine bu başlıkta yer verilmiştir. Bazı katılımcılar evliliğin getirdiği sorumlulukların evliliğe karşı mesafeli olmaya yol açabildiğini beyan etmişlerdir.

“Taraflar aile olmanın getirdiği sorumluluklardan korkuyorlar. Bu yüzden evlenmekten de kaçınıyorlar. Bu benim hayatımda da etkili aslında. Evlilik sorumluluk da demek yani, hele de bir kadın için. (...) Sorumluluklar beni tedirgin ediyor.” (K1)

“Benim için en büyük etkenlerden birisi. Evlilik bile benim için özgürlük demek. Ben şu an evliliğin getireceği sorumluluklardan korkuyorum evet. Evlilikte özellikle kadına yüklenmiş bazı sorumluluklar var. Ben bunların kesinlikle kadının tek başına sahip olması gereken sorumluluklar olmadığını düşünüyorum. (...)” (K5)

Sorumluluk yükü sadece kadın katılımcılardan alınan cevaplardan dolayı kodlanmıştır. Fakat 1 erkek katılımcı kendisi sorumluluk yükünden tedirginlik duyup evliliğe mesafeli olduğunu düşünmese de kadınlara yönelik gözlemini şu şekilde aktarmıştır:

“Bunu kadınlarda daha çok görüyorum özellikle. Çünkü evliliğin kadına yük getirdiğini düşünüyorlar. O yüzden şimdiki hayatları ile kıyasladıklarında evliyken daha çok sorumluluk alacaklarını ve kısıtlanacaklarını düşünüyorlar. Kendim de dahil olmak üzere erkeklerde bunu çok görmüyorum açıkçası.” (E4)

4.3.3. Algılardaki Evlenme Yaş Haddi

Katılımcılarla gerçekleşen mülakatlarda “belli bir yaştan sonra evlenmenin zorlaştığı” üzerinde çokça durulduğu dikkat çekmiştir. Bu durum “Evlilik için bir yaş haddi mi var?” sorusunu akla getirmiştir. Bu soruya yönelik kodlanan cevaplara Şekil 4.15.’te yer verilmiştir.

Şekil 4.14. Algılardaki Evlenme Yaş Haddine İlişkin Kod-Alt kod-Bölümler Modeli

Modelde kullanılan okların kalınlığı alt kodların ne yoğunlukta tercih edildiğini göstermektedir. Katılımcılar sırayla; belli bir yaşa kadar kendilerini bir ölçüde tamamlamaya başladıkları ve birçok şeyi tecrübe ettikleri için daha seçici hale geldiklerini, ileri yaşlarda ebeveynlik yapma becerisinin zorlaştığını, biyolojik yaş ile

üreme yaşının ters orantılı ilerlemesinden dolayı çocuk için ihtimalin düştüğünü, ileri yaşlarda rahatça gezilemediğini, ilişkinin muhabbet temasından çıkarak menfaate dönmeye başladığını ve uzun süredir bekar olmalarından kaynaklı olarak yalnızlığa alıştıklarını ifade etmişlerdir. Her koda ilişkin belirtilen görüşler sırayla şu şekildedir:

“(…) bir de insanların yaşları ilerledikçe kriterleri daha da arttığı için evlenmenin daha da zorlaştığını düşünüyorum.” (K3)

“(…) 32'den sonra şartlar biraz daha değişiyor ve zorlaşıyor. Ebeveynlik yapma becerisi dahi zor oluyor.” (E2)

“(…) İlerleyen yaşta çocuk sahibi olduğunda ona bakmak büyütme yetiştirmek daha zor olacak, yaş ilerliyor yani ikinci çocuğu yapamazsın, kız arkadaşının yani evlendiğin insanın da yaşı ilerlemiş olacak senin gibi, kadınlarda doğurganlık yaşı var malum (…)” (E2)

“Mesela ben evlenirsem önce hanımım ile gezip tozmak isterim. Ama yaş ilerleyince bunlar daha da zorlaşıyor.” (E6)

“(…) Çünkü 30 yaşından sonra insan artık belli şeyleri yaşamış bitirmiş oluyor ve ben ne kadar beraber yaşanırsa evliliğin ömrünün de o kadar uzun olacağını düşünüyorum. Bence bağlılığı artırır uzun birliktelikler. 35 yaşından sonra olursa da mantığa dönüyor iş. İki tarafın da menfaatleri doğrultusunda oluyor.” (E7)

“İlerleyen yaşlarda yalnızlığa alışacağın için de biraz daha zorlaşır evlenmek.” (K3)

4.3.4. Evlilikten Beklentiler

Bu bölümde kişilere evlilikten ne beklediklerine ilişkin yöneltilen soru karşısında edinilen kodların istatistiğine yer verilmiştir.

Kod bulutunda harflerin boyutu, o kodun ne yoğunlukta tercih edildiğine göre doğru orantılı büyük veya küçük gösterilmiştir. Katılımcılar sırayla; hayatın iyi-kötü her yönüyle paylaşılacağı, muhabbet ve sevginin olduğu, güven duygusunun hissedildiği, saygı temelinde, arkadaş olabilme becerisinin de kazanıldığı, sadakat ve bağlılığın olduğu bir evlilik tahayyül ettiklerine ilişkin görüş belirtmişlerdir. Katılımcıların kendi yaşam deneyimleri ve değerlerine göre evlilikten beklentileri şekilde de görüldüğü üzere çeşitlilik göstermektedir. Evlilikten beklentiler konusunda katılımcıların bazı temennileri şu şekildedir:

“Öncelikle kader ve nasip, buna çok inanan bir insanım. Onun dışında o kişi benim hem ailem olur hem yuvam olur hem yurdum olur, ben bununla hem gezerim, hem otururum sıkılana kadar ders çalışırım, konferansa gittiğim zaman bu adam benim çocuğuma bakabilir, benim yokluğumu hissettirmez ya da hasta olduğumda bu kişi benim başımda sabaha kadar durur diyebilmeliyim. Başımıza bir şey geldiğinde tek vücut olma bilincinde olmalıyız. Benimle çıkar için değil, güzellik için değil, varlık için değil de sadece ben olduğum için beraber olmak isteyen biriyle olmalı. Her halükarda "bu kişi benden emin diyebileceğim" biriyle olmalı. Uygun ve yanımda olduğunu hissettirebilecek birisiyle olmalı.” (K5)

“Ben hayat doluyumdur. Espriyi şamatayı severim. Evlilikte de bunu ararım. Espri olsun, eğlence olsun. Bunlar olursa evlilikte bir şekilde yürür gibi geliyor bana. Taraflarda yaşama sevgisi olmalı. Bu huzuru da beraberinde getiriyor.” (K1)

“Vallahi benim evlilikten hiçbir beklentim yok. Sadece iyi bir arkadaşlık olabilir. Hayatımın bu anından sonrasını geçirebileceğim iyi bir arkadaşlık.” (K4)

“En önemlisi tabii ki sadakat. Bu sadece bedenen sadakat değil fikri sadakati de kapsıyor. Yani zihin olarak da çiftler birbirine bağlı olmalı. Çiftler arasında dürüstlük olmalı, arada sır olmamalı. Anlayış olmalı, iki taraf da birbirini dinleyebilmeli.” (E3)

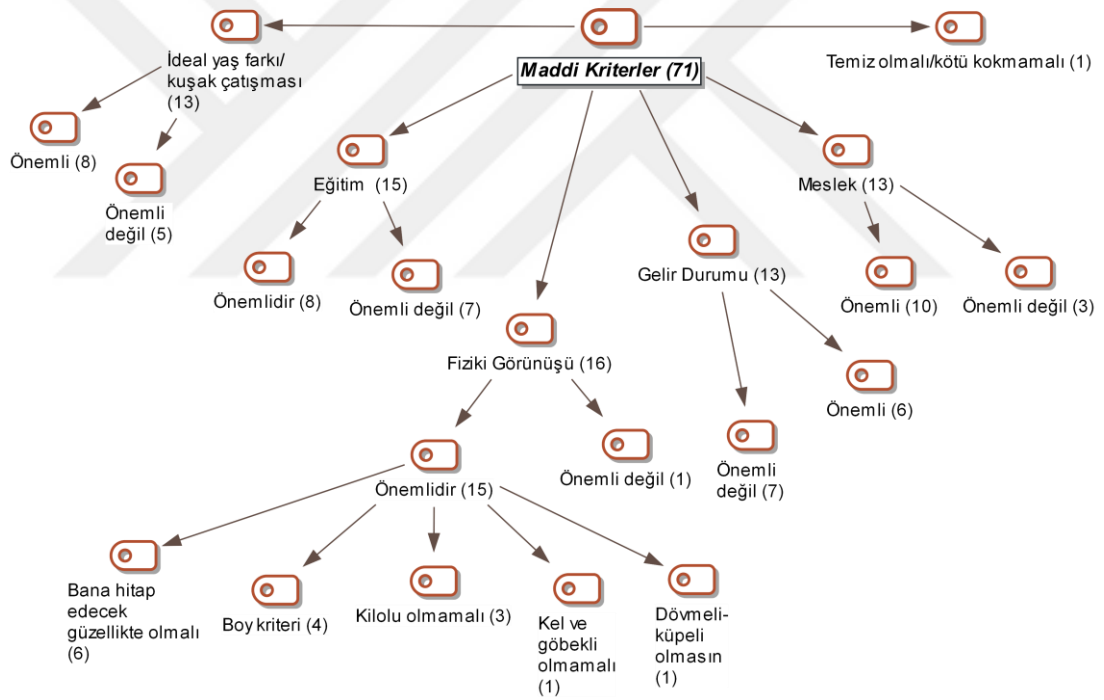
“Aslında sabit yaşantılı insanlar olduğumuz için öyle büyük beklentilerim yok. Çocuğumuz olsun mesela, saygılı-sevgili-huzurlu bir ortam, inanışından dolayı dini ve hatta kültürel olarak belirli çizgisi olan bir yuva.” (E7)

4.3.5. Kişiyeye Yönelik Kriterler

Katılımcılara evlenecekleri kişilerde aradıkları hususi kriterler sorulmuş ve alınan cevaplar maddi kriterler ve manevi kriterler olarak kodlanmış olup edinilen bulgulara alt kodlarıyla birlikte aşağıda yer verilmiştir.

4.3.5.1. Maddi kriterler

Maddi kriterler, genel olarak gözlemlenebilen ve somut etmenlerdir. Bu etmenler; eğitim seviyesi, yaş farkı, gelir düzeyi ve meslek gibi özelliklerdir. Bu ve bunlar gibi faktörler kişilerin yaşam şartlarından, hayat tarzları, düşünce yapıları ve sosyal çevrelerine varana kadar birçok noktada hayatın içinde duruşlarını belirleyen etmenlerdir. Buradan hareketle katılımcıların evlenecekleri kişilere yönelik aradıkları maddi kriterler kodlanarak Şekil 4.16'da gösterilmiştir.

Şekil 4.16. Evlenilecek Kişide Aranan Maddi Kriterlere İlişkin Hiyerarşik Kod-Alt kod Modeli

Modelde, maddi kriterlerin 71 kere kodlandığı görülmektedir. Verilen istatistiğe göre ideal farkı 13, eğitim durumu 15, fiziki görünüşü 16, gelir durumu 13, meslek kriteri 13 ve temizlik kriteri 1 kez kodlanmıştır. Burada fazlaca üzerinde durularak alt kodlar oluşturulan konu fiziksel özelliklerle ilgilidir. Katılımcılar, fiziki görünüşe önem verdiklerini belirtmiş, yoğun olarak “hitap edecek bir güzellik” aradıklarını ifade etmiştir. 1 kadın katılımcı evleneceği kişinin temiz kokmasına özen

gösterdiğini ifade etmiştir. Diğer alt kodlara ayrı başlıklar halinde aşağıda değinilmiştir.

4.3.5.1.1. İdeal yaş farkı

İdeal yaş farkı hakkında katılımcı görüşleri 8 kez önemli olarak kodlanmışken, 5 kez önemli değil olarak kodlanmıştır. Yaş farkının önemli olmadığını, önemli olanın kişilerin anlaşabilmesi olduğunu beyan eden bazı katılımcıların aktarımları şu şekildedir:

“Bence yaş farkının bir önemi yok. tarafların sempatik olmalarına, sevimli olmalarına, uyumlu olmalarına bağlı.” (K1)

“Bence herhangi bir yaş sınırının önemi yok. Olgunluğunu tamamladıysa iki taraf da yaş farkının bir önemi olacağını düşünmüyorum.” (E5)

“Ruh eşini bulmuşsan bence yaş farkı ile ilgili bir problem kalmıyor. Mesela benim kız arkadaşım benden 10 yaş büyük ve ben ruh eşimi bulduğumu düşünüyorum. Önemli olan tamamen anlaşabilmek.” (E6)

Yaş farkının önemli olduğunu beyan eden katılımcılar ise fark açıldıkça jenerasyon farkının ortaya çıktığını bunun da kuşak çatışmasına yol açtığı için sağlıklı olmayacağını, kadının erkekten küçük olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Yaş farkına dair görüşler asgari 2, azami 15 yaş olarak belirtilmiştir. Bazı katılımcıların aktarımları şu şekildedir:

“Bence en fazla 10 yaş olmalı. Çünkü 10 yaştan fazlası jenerasyon farkına giriyor ve mutsuzluk yaratabilecek bir konu bence bu.” (K4)

“En fazla 10 olmalı. Daha fazlası, kuşak çatışmasından dolayı daha fazla fikir ayrılığına sebep olabilir.” (E1)

“Bence çok absürt bir rakam olmaması gerekiyor. Mesela 20 yaşında birisiyle 45-50 yaşında birisinin evlenmesi absürt bence yani anlaşabilirler mi muallak. Birbirlerinin ihtiyaçlarına ne bileyim hobilerine bile cevap veremeyebilirler. 5-15 yaş bence ideal ve biyolojik yaşının da etkisiyle kadının erkekten küçük olması gerektiğini düşünüyorum.” (E2)

“Bence maksimum 10 yaş olmalı. Biyolojik durum ve olgunluk faktörlerini de düşünürsek erkek daha büyük olmalı.” (E7)

4.3.5.1.2. Eğitim

Eğitim durumu kriteri katılımcı görüşleri 7 kez önemli değil olarak kodlanmışken 8 kez önemli olarak kodlanmıştır. Önemli değil olarak görüş bildiren katılımcılar eğitim durumu ile ilgili herhangi bir kriter koymamıştır. Eğitim seviyesinin önemli olduğunu beyan katılımcılar ise; amacıyla en az kendilerine denk veya kendi eğitimlerinin üstünde eğitim almış birisiyle evlenmek istediklerini, bunun yanında kültür seviyesinin de önemli olduğunu ifade etmişlerdir.

4.3.5.1.3. Fiziki görünüşü

Fiziki görünüş kriterine ilişkin toplam 16 kodlama yapılmıştır. Bu anlamda herhangi bir beklenti içinde olmadığını belirten katılımcı görüşü 1 kez kodlanmışken, fiziki görünüşün önemli olduğuna yönelik 15 kodlama yapılmıştır. Görüşler genel itibariyle dış görünüşün ilişkiye başlama konusunda ilk adım olduğuna yöneliktir. Bu sebeple katılımcılar kendi değerlerine, yaşam deneyimlerine ve “göz zevklerine” göre dış görünüme dair kriterlerinin ne olduğunu paylaşmıştır. Katılımcıların cevapları frekans sıklığına göre sırasıyla;

- Kendilerine hitap edebilecek bir güzellik aradıkları,
- Boylarının uyumlu olmasını istedikleri,
- Kilolu olmamasına dikkat ettikleri,
- Kel ve göbekli olmamasının önemli olduğu,
- Dövme ve küpeli birisiyle evlenmek istemediklerine ilişkin olarak 5 alt koda ayrılmıştır.

4.3.5.1.4. Gelir durumu

Şekil 4.16. incelendiğinde gelir durumu kriterine ilişkin toplam 13 kodlama yapıldığı görülmektedir. Gelir durumunun önemli olmadığına dair 6 kodlama yapılırken, önemli olduğuna dair 7 kodlama yapılmıştır. Gelir kriterinin önemli olmadığını ifade eden katılımcıların 1’i dışında hepsi erkek katılımcılardır. Kadın katılımcı, bir gelirin olmasını fakat kendisinden altında veya üstünde kazanmasının bir önemi olmadığını belirtirken; erkek katılımcılar gelirin olup olmaması veya ne kadar kazandığı konusunda herhangi bir kriterlerinin olmadığını belirtmişlerdir. Önemli olduğunu ifade eden bazı kadın katılımcıların aktarımları şu şekildedir:

“Benden bir tık üstte olsun isterim. Bunu benim problem edeceğimden değil onun tarafından problem olabileceğinden dolayı isterim.” (K3)

“Gelir durumunun bana eş olmasını isterim. Bunun da karşımdaki kişinin kendisini daha rahat hissetmesi için gerekli olduğunu düşünüyorum. Karşımdaki kişi problem etmezse gelir olarak açıkçası öyle bir yükseklik düşüklük gibi bir kriterim yok.” (K4)

“Kendisini ezik hissetmemesi açısından benden çok alırsa sevinirim.” (K5)

Kadın katılımcıların esasen gelir durumunu problem etmediği fakat eşlerinin kadının fazla kazanmasını problem haline getirebileceğini düşündükleri için gelir kriteri koydukları anlaşılmaktadır. Önemli olduğunu ifade eden 1 erkek katılımcı bulunmaktadır. Katılımcı *“Gelir durumu ile ilgili bir şey diyemiyorum. Sadece çalışırsa iyi olur.” (E3)* şeklinde kriterini bildirmiştir.

4.3.5.1.5. Meslek

Şekil 4.16. incelendiğinde meslek kriterine ilişkin toplam 13 kodlama yapıldığı görülmektedir. Mesleğin önemli olduğuna dair 10 kodlama yapılırken önemli olmadığına dair 3 kodlama yapılmıştır. Mesleğinin ne olduğunun önemli olmadığını ifade eden bazı katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“Hayır, hiç değil. Özellikle bu işi yapan birisi olarak farklı farklı mesleklerden insanlar tanıma şansım oldu. O yüzden mesleğin net bir kriter olmayacağını düşünüyorum.” (K4)

“Hayır değil. Ben şahsen çalışmasını istemem. Çünkü çocuk benim için önemli ve anne bunun için çok kutsal bir konumda. Ben istemem çalışmasını ama okumuş, emek vermiş ve bir yerlere gelmişse, çalışmak istiyorsa tabii ki buna karşı çıkmam. Burada da mesleği önemli değil benim için. Tamamen kendi kararı ve kendi kariyeri.” (E7)

Mesleğin önemli olduğuna yönelik düşüncelerini ifade eden bazı kadın katılımcıların aktarımları ise şöyledir:

“Önemli olur. Ben her işi yaparım deyip de işsiz birisi olursa olmaz. Düzenli bir iş olmalı. Çalışmayı sevmeli.” (K1)

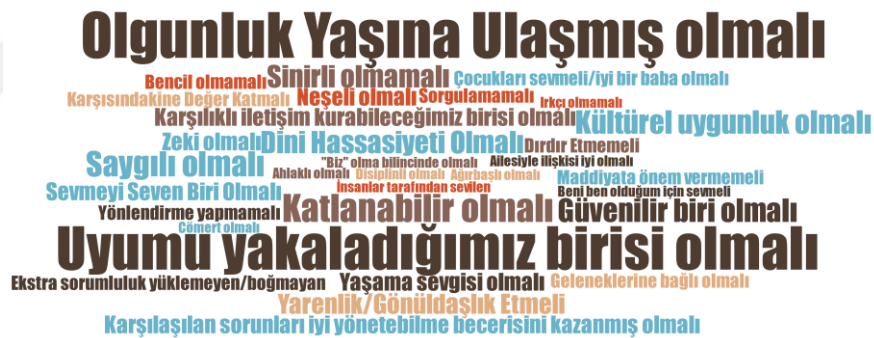
“Evet önemli. Mesela bir askerle çok disiplinli olabileceği için evlenemem, bir imamla evlenemem. Kazançtan ziyade ruhuma uyan bir işi olmalı.” (K2)

“(…) benden bir tık üst bir konumda olsun isterim.” (K3)

Önemli olduğunu ifade eden erkek katılımcılardan 1'i eşinin işçi olmasını istemediğini, eğitilmiş bir mesleği olmasının önceliği olduğunu ifade etmiştir. Diğer erkek katılımcıların ortak cevabı ise eşlerinin alkollü mekanlarda çalışmamlarını, akşam evde olabilecekleri ve kadınların çalışabileceği işlerle meşgul olmalarını tercih ettikleri yönünde olmuştur.

4.3.5.2. Manevi kriterler

Manevi kriterler, maddi kriterlerin tam aksine gözlemlenemeyen ve ölçülemeyen duygusal ve ahlaki faktörlerdir: güvenilir olmak, cömertlik, ağırbaşlılık gibi. Katılımcıların evlenecekleri kişiden beklediği ve bir nevi aradığı kriterde birisiyle buluşmadığı için evlen-e-meme sebebi olan manevi kriterlere ilişkin kod bulutuna aşağıda yer verilmiştir.

Şekil 4.17. Evlenilecek Kişide Aranılan Manevi Kriterlere İlişkin Kod Bulutu

Kod bulutunda yer alan harflerin boyutu, o kodun ne yoğunlukta tercih edildiğine göre doğru orantılı olarak büyük veya küçük gösterilmiştir. Maddi kriterlere kıyasla manevi kriterler için oluşturulan kodlar sayıca epey fazladır ve kendi yaşam deneyimleri ile sahip oldukları değerlere göre beklentileri çeşitlilik göstermektedir.

Katılımcılar maddi kriterlerdense kalıcı uyumu sağlayabilecek manevi kriterleri önemsemektedir. En yoğun kodlamanın ise sırayla evlilik için olgunluk yaşına ulaşmış olma, uyumlu olma, birbirine katlanabilir olma, güvenilir olma, sıvırlı olmama gibi kriterler üzerine yapıldığı görülmektedir. Kod bulutunda da yer alan

konularda katılımcıların evlilikten manevi beklentileri konusundaki temennileri şu şekildedir:

“Belli bir olgunluğa erişmiş, en azından karşılıklı konuşabildiğimiz birisi olmalı. Önemli olan aynı diyalogda, aynı beklenti de olabileceğim birisiyle olmak.” (E5)

“İrkçi biriyle görüşmem mesela. Saygısız ve uyumsuz bir insansa, dikbaşlıysa yani orta yolu bulma konusunda adım atmıyorsa ve bencil bir insansa uzak duruyorum. O yüzden bu maddelerin tam tersi özellikle olan birisi olsun isterim.” (E4)

“Öncelikle yaşantı olarak benimle aynı fikirlerde olması lazım. Özellikle aileye kutsal bir makam olarak bakması lazım. Ben bireysel olarak yaşantıma devam ederim mantığında olmamalı. Ben değil de biz mantığıyla hareket etmeli. Günümüzün en büyük problemlerinden birisi olan maddi konulara çok takılmaması lazım.” (E7)

“(…) bağırp çağırmamalı. Bir de taraflarda Allah korkusu olmalı. Bu olunca geriye kalan bütün beklentiler beraberinde geliyor zaten. Böyle biri evine bağlı da olur, iyi huylu da olur.” (K1)

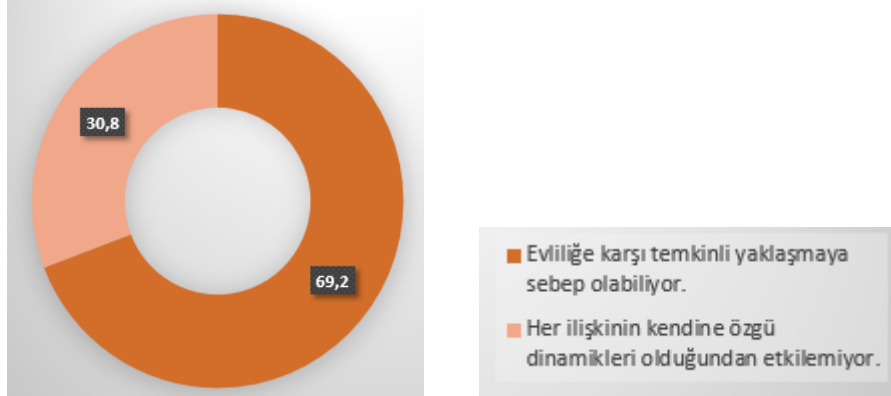
“Karakter olarak da arkadaş canlısı bir insan olsun isterim. Girdiği ortamlarda sevilen bir insan olsun isterim. Arkadaş çevresi iyi olsun isterim. Ailesi ile ilişkisi iyi olsun ama onlara bağımlı olmasın isterim. Bu bence çok önemli bir şey. Çocukları sevsin, onlarla iyi geçinsin isterim. Yani eğer baba olacaksa ilgili bir baba olsun isterim. Hoş sohbet, komik bir insan olsun isterim.” (K3)

“Önce sadakat, saygı ve birbirine katlanabilirlik. Çünkü bence evlilik birbirine katlanma sanatıdır.” (E1)

4.3.6. Yakın Çevreden Etkilenme Durumu

Yakın çevremiz başta olmak üzere bizim dışında toplum içerisinde gerçekleşmiş/gerçekleşen olaylardan etkileniriz. Bu etkilenme hayata dair alabileceğimiz kararların neden ve sonuçlarını, şeklini değiştirebilir. Bu savdan

hareketle bu bölümde katılımcıların çevrelerinde gördükleri/duyguları, dolayısıyla bir şekilde evliliğe dair şahit oldukları yaşam deneyimlerinin evlilik kararlarına etki edip etmediğine dair bulgulara verilecektir.

Şekil 4.18. Katılımcıların Çevrelerindeki Yaşam Olaylarından Etkilenme Durumuna İlişkin Frekans Dağılımı

Yaşam olaylarından etkilenme hususunun kodlanma frekansı %69,2 iken etkilenmeme hususunun kodlanma frekansı %30,8'dir. Şekilden anlaşıldığı üzere verilen cevaplardaki yoğunluk katılımcıların çevrelerindeki yaşam olaylarından etkilenerek evliliğe endişeyle yaklaşabildiklerini göstermektedir. Etkilenmediğini ifade eden katılımcılar gördükleri veya duydukları yaşam deneyimlerinden iyi veya kötü anlamda etkilenmediklerini, herkesin yaşamının farklı olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Kadın katılımcıların hepsi bir şekilde görüp duydukları yaşam olaylarından etkilendiğini ifade ederken erkek katılımcılarda ise bu durum değişkenlik göstermektedir. Etkilenildiğine yönelik düşüncesini belirten bazı katılımcı aktarımları aşağıda yer verilmiştir:

“Ben mesela babam gibi biriyle evlenmekten çok korkmuşumdur. Evleneceğim kişi bağırıp çağırmayacak derken bunu düşünüyordum aslında.”
(K1)

“Evet kesinlikle oluşturuyor. Bende de oluşturuyor, çevremdeki insanlarda da oluşturduğunu görüyorum. İnsan dışarıda duyduklarından çok çevresinde gördüklerinden daha çok etkileniyor. Bu da insanı evliliğe karşı biraz daha mesafeli kılıyor.” (K3)

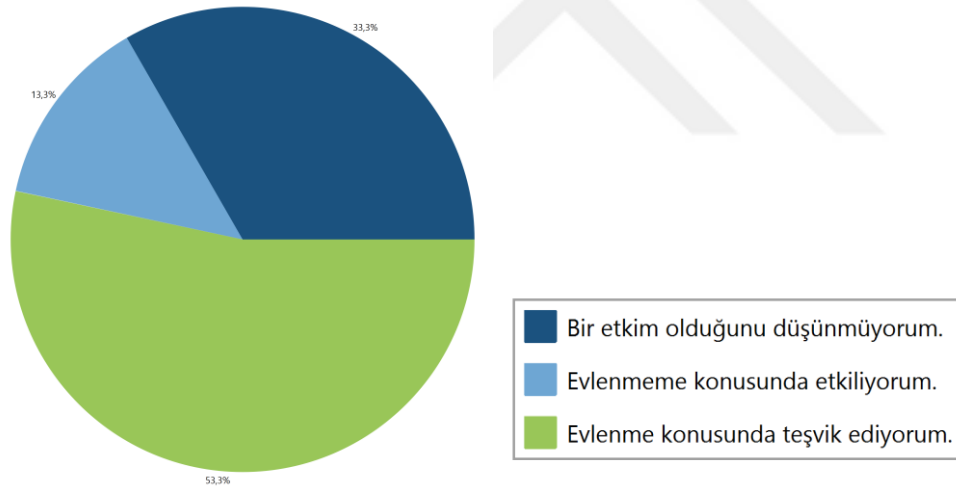
“Çevremde de 6 ay içinde boşanan arkadaşlarım var hani. Onların evliliklerini falan gördüğümde, aynı çatı altına girdikten sonra bunları yaşıyor olmaları insanı biraz daha korkutuyor.” (E2)

Çevresindeki yaşam olaylarının evliliğe pozitif bakmasına vesile olabildiğini ifade eden 1 katılımcı bulunmaktadır.

“Bahsettiğiniz kötü yaşam deneyimlerinin kişilerde korku yarattığı, travmalar yarattığını çevremde gözlemliyorum. Ben istisna olabilirim ama etkili değil demek bence biraz boş bir laf olur. Hatta pozitif yönde de etkili olabilir bir taraftan. Kendi özelimde söyleyeyim arkadaşlarımdan gördüğüm şeyi ‘o tarz birisi karşıma çıkınca aynı şeyi ben de yaşayacağım uzak durmalıyım’ diye kendimi telkin ediyorum.” (K4)

4.3.7. Kişisel Düşüncelerin Çevreyi Etkileme Durumu

Sosyal bir varlık olan insanın düşünceleri ve yaşam şekliyle, olumlu ya da olumsuz olarak, ilk aşamada yakın çevresini etkileyebileceği durumu kaçınılmazdır. O sebeple henüz evlenmemiş bireylerin, evliliğe karşı duruşlarının çevrelerini etkileyip etkilememe durumu ile bu etkinin diğer insanlar üzerinde nasıl tesir oluşturabileceğini anlamak amacıyla edinilen bulgulara bu başlıkta yer verilecektir.

Şekil 4.19. Evliliğe Dair Görüş/Yaşantıların Çevreyi Etkileme Durumuna İlişkin Alt Kodların Frekans Dağılımı

Bekar bireylerin evlilik konusunda çevrelerini etkileme durumu frekans dağılımına göre; evlenme konusunda teşvik ettiklerini ifade edenlerin frekansı %53,3, etkilemiyorum kodunun frekansı %33,3 iken evlenmeme konusunda etkiliyorum kodunun frekansı %13,3’tür. Bu konuda katılımcılar çevrelerindeki diğer bekar kişilere çoğunlukla; yaşlarının geçmemesi için uyarıda bulunarak evlenmelerini teşvik ettiklerini beyan etmişlerdir. Bazı katılımcılar konu hakkında sorumluluk almak istemeyerek yorum yapmadıklarını, bu sebeple hiçbir şekilde

etkilediklerini düşünmediklerini belirtmişlerdir. Evlenmeme konusunda etkiliyorum görüşü bildiren 2 katılımcı ise, bu konuda doğrudan değil meslekleri gereği rol model oldukları konumları itibariyle dolaylı bir etkilerinin olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konudaki katılımcı görüşleri şu şekildedir:

“(...) Öğrencilerim mesela ‘idolümsünüz ben sizin gibi olacağım, evlenmeyi hiç düşünmüyorum, hayatımı yaşayacağım’ diye söylüyorlar. O anlamda bir etkim oluyor. Sanırım evlenmeme konusunda etkiliyorum.” (K3)

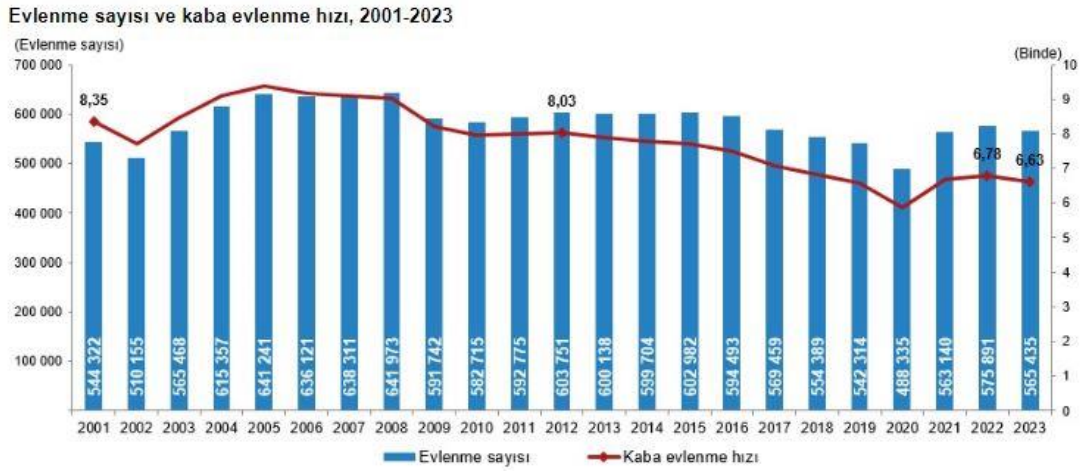
“Beni örnek alan öğrencilerim ve kuzenlerim var: ‘O evlenmediyse biz de evlenmeyelim, evlilik çok da gerekli değilmiş, hocam ben de senin gibi idealist bir akademisyen olmak istiyorum, evlilik çok da önemli değil’ dedikleri anda ‘bak beni örnek almayın, ben kesinlikle yanlış bir modelim, hem evlenip hem de bu işleri yürüten çok fazla insan var, ben size bu açıdan kesinlikle örnek olmak istemiyorum’ diyorum. O yüzden sizi rol model alan bazı kişiler olumsuz anlamda etkilenebiliyor. Ama ben bunu kesinlikle doğru bulmuyorum. Çünkü her insanın kendi hikayesi kendisine. Dediğim gibi aile olmayı önemsiyorum. Yapabilen insanlara şapka çıkarıyorum. O yüzden bu konular geçtiğinde evliliği, aile olmayı öneriyorum.” (K5)

Katılımcı görüşlerinden de anlaşılacağı üzere bireyler her ne kadar farklı düşüncelere sahip olsa da yaşam şekli, sahip olunan imkanlar vb. sebeplerle çevresine aksi şekilde rol model olabilmektedirler. Esasen evlenmeme konusunda doğrudan telkinde bulunmadıkları –özellikle (K5) rumuzlu katılımcı evliliği çok önemseydiğini, gelecek planlarında ilk sıraya koyduğunu ve çevresine de bunu telkin etmeye çalıştığını belirtmiştir- fakat bekarken edindikleri imkanların özellikle evlenmeme konusunda rol model olmalarına sebep olduğu görülmektedir.

5. TARTIŞMA

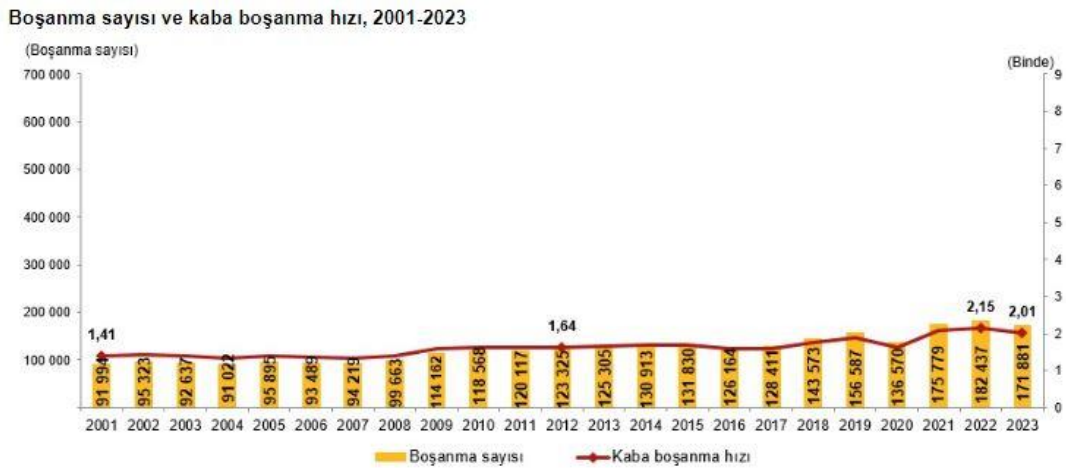
Evlilik ve aile sosyal hizmet bilim ve mesleğinin ana çalışma alanlarından birisidir. Fakat ailelerin çözülme süreçleri ve bu sebeple boşanmaların artıyor oluşu zaten on yıllardır gündemdeyken ve önlemek için çözüm yolları aranmaktayken yeni bir toplumsal sorun alanı doğmaya başlamıştır. Bu sonucu TÜİK'in 2001-2023 yıllarını kapsayan, evlenme ve boşanma sayısı ile kaba evlenme ve kaba boşanma hızlarına ilişkin verilerin yer aldığı tablodan görebilmek mümkündür.

Tablo: 5.1. Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızına İlişkin İstatistik (2001-2023)

Kaynak: Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023 (TÜİK, 2024)

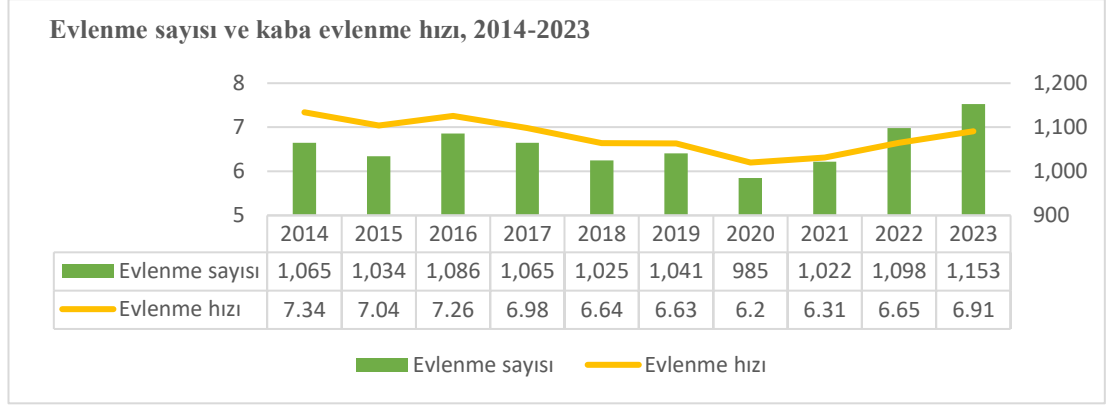
Tablo: 5.2. Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızına İlişkin İstatistik (2001-2023)

Kaynak: Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023 (TÜİK, 2024)

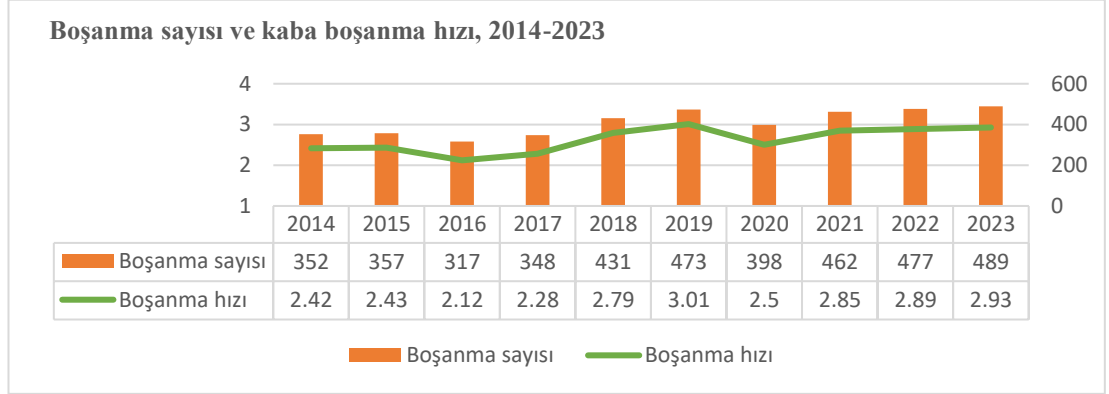
Çalışmanın yürütüldüğü Bandırma ilçesinde son 10 yılda gerçekleşen evlilik sayıları ve kaba evlenme hızları ile boşanma sayıları ve kaba boşanma hızlarına ilişkin veriler ise şu şekildedir:

Tablo: 5.3. Bandırma İlçesi Özelinde Evlenme Sayısı ve Kaba Evlenme Hızına İlişkin İstatistik (2014-2023)

Kaynak: İlçemiz Evlenme-Boşanma Sayıları (Bandırma İlçe Nüfus Müdürlüğü, 2024).

Tablo: 5.4. Bandırma İlçesi Özelinde Boşanma Sayısı ve Kaba Boşanma Hızına İlişkin İstatistik (2014-2023)

Kaynak: İlçemiz Evlenme-Boşanma Sayıları (Bandırma İlçe Nüfus Müdürlüğü, 2024).

Evlenme sayılarındaki düşüş yalnızca Türkiye ile ilgili de değildir. Ekonomi İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından hazırlanan raporda OECD ülkelerinde kaba evlenme oranının; 1970 yılında binde 7-9 iken 2014 yılında binde 4,6'ya, Avrupa Birliği ülkelerinde ise 1965 yılında binde 7,8 iken 2013 yılında binde 4,1'e gerilediği belirtilmiştir (Çelik, 2018).

On yıllardır boşanmaların arttığı, evliliklerin zedelendiği her alanda gündeme gelmekte ve bu durum çoğu araştırmalara konu olmaktadır. Elbette bu yanlış değildir. Nitekim çalışmaya katkıda bulunan katılımcılar da bu anlamda görüş beyan etmişler ve günümüzde evliliğe yüklenen anlamın değiştiğini ifade etmişlerdir (bkz. sayfa 41). Fakat tabloda boşanma sayıları ve kaba boşanma hızına bakıldığında gözle görünür bir fark oluşmadığı da anlaşılmaktadır. Evlenme sayıları ise toplam nüfus artış göstermesine rağmen neredeyse düzenli bir düşüşe geçmiştir. Son 2-3 yılda

sayısal anlamda artış görülse dahi kaba evlenme hızının önceki 10 yıla kıyasla düşüyor olduğu görülmektedir. Bu sonuç, boşanmaların önüne geçen yeni bir sosyal sorunun doğuyor olduğu gerçeği ile yüzleşmeyi beraberinde getirmektedir: Evlen-e-meme.

Kavramdan da anlaşılacağı üzere bireyler çeşitli sebeplerden dolayı aile olmak için adım atmamakta ya da atamamaktadır. Bu noktada akla gelen soru, ailenin gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda yadsınamaz kıymete sahip olduğu, öyle ki yüzyıllardır kurulmasından korunmasına kadar her konuda topluluklar ve devletler tarafından önlemler alınmaya çalışıldığı bilinmekteyken (bkz. sayfa 3 ile 19) son yıllarda insanlar neden evlen-e-memektedir? Bu sorudan hareketle araştırma ile öncelikle hedeflenen; yeni bir sosyal sorun haline gelmekte olan evlen-e-memenin sebeplerini inceleyerek elde edilen sonuçların çeşitli kurum, kuruluş veya kişiler tarafından dikkate alınmasını sağlamak ve sosyal hizmet disiplini içerisinde oldukça yer kaplayan aile kurumuna yönelik tehdit oluşturan unsurların sosyal hizmet perspektifiyle analizini yapmaktır.

5.1. Tematik Tartışma

Çalışmada bireylerin evlen-e-meme gerekçelerinden önce evlilik ve aileye yönelik algıları ile gelecek planlarında evliliğe yer verip vermedikleri anlaşılmaya çalışılmıştır. Şekil 4.1 incelendiğinde katılımcıların çoğunlukla evliliğe karşı pozitif duygular beslediği görülmüştür. Tekin ve İpek tarafından yapılan çalışmada da evlenmemiş kişilerin evliliğe pozitif anlam yüklediği ve toplum açısından bakıldığında evliliğe ilişkinin algının olumlu olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Tekin ve İpek, 2020: 113). Bu durum çalışmadan elde edilen bulguyu destekler niteliktedir.

Evliliğin “fıtrat/yaradılış” olarak tanımlanması ve herkesin bir noktadan sonra aile olma ihtiyacı hissetmesine vurgu yapılması ise dikkat çekicidir. Evliliğin fıtratın gereği olduğunu destekleyen bir başka sonuç, yalnızlık duygusunun evliliği teşvik edici bir unsur olup olmadığı konusunda verilen cevaplardır. Bulgular incelendiğinde katılımcıların çoğunlukla yalnızlık duygusunun evliliğe karşı itici bir güç olduğu konusunda hem fikir olduğu görülmektedir. Bu noktada kişilerin değerleri ve yaşam deneyimlerine göre evliliğe ilişkin görüşleri değişim gösterse de genel itibarıyla yalnızlığın fıtrata uygun bir yaşam şekli olmadığı, bireylerin farklı koşullar sebebiyle bir şekilde yalnız kalmayı tercih etseler dahi günün sonunda birçoğunun hayatlarını

birlikte paylaşacakları bir eş/hayat arkadaşı arayışına girdikleri sonucuna ulaşılmaktadır. Çalışmanın giriş bölümünün ikinci paragrafında bu duruma vurgu yapılmış ve insanın sosyal bir varlık olduğu, yalnızlığın fitrata uygun bir kavram olmadığından söz edilmiştir (bkz. sayfa 1). Benzer şekilde evliliğe ilişkin sevgi, saygı, güven, çocuk yetiştirme, “eş”ini bulma, değerlerin aktarıldığı bir araç, hayatı paylaşma olarak yapılan kodlamalara ise yine çalışmanın 2. sayfasında ailenin işlevleri özelinde değinildiği görülmektedir. Çalışmanın çıkış noktası dikkate alındığında doğrudan evliliğe dair elde edilen çıktıların esasen öngörülen sonuçlar olduğu anlaşılmaktadır.

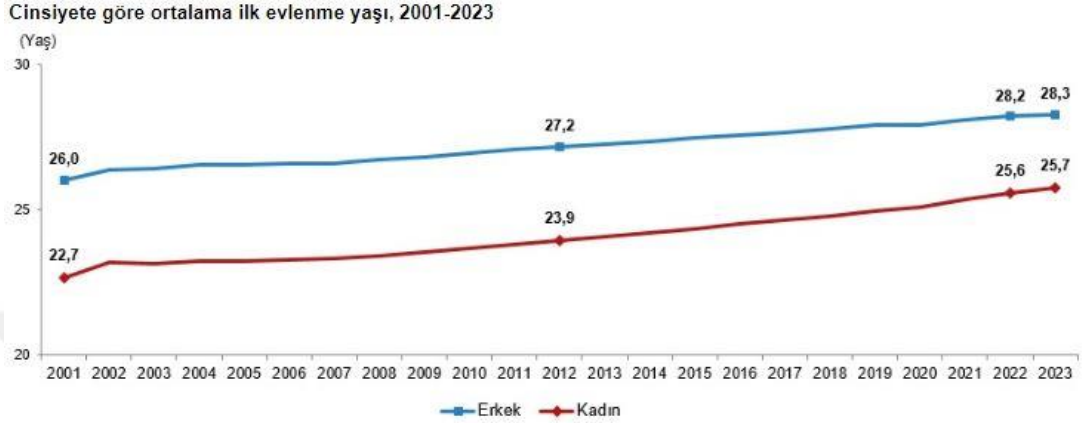
Şekil 4.19’a bakıldığında katılımcıların çoğunlukla, çevrelerindeki bekar bireyleri evlenme konusunda teşvik ettiği görülmektedir. Evlenmeme konusunda etkilediklerini düşünen katılımcılar için ise bu etki, kasti olmamakla birlikte bekar hayatlarının gençlere rol model olmasından kaynaklı olarak dolaylı bir etkidir. Benzer biçimde Şekil 4.12 incelendiğinde katılımcıların –öncelik sırası değişse de- evliliği bir şekilde geleceğe dair planlarına dahil ettiği görülmektedir. Evliliğin “gerekli olmadığını” fakat bekarlığı “yalnızlık” olarak ifade eden bir katılımcı dahi beklentilerini karşılayabilecek birisi olduğunda evlenmek istediğini ifade etmiştir. Edinilen sonuçlar kişilerin evlilik ve aile olma üzerine pozitif bir algıya sahip olduklarını, temel olarak evliliğe yönelik beklentilerini karşılayabilecek birisi olduğunda evliliği istediklerini göstermektedir.

Sağlıklı ve ömürlük birliktelikler için en ideal evlenme yaş aralığı, her iki cinsiyet için de en yoğun 25 ile 30 yaş olarak kodlanmıştır. Tüm cevaplar değerlendirildiğinde çoğunlukla 20-30 yaş arasında yoğunluk olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Nitekim üniversite öğrencilerinin evlilik tutumları üzerine yapılan bir araştırmada ideal evlilik yaşı kadınlar için en az 24, erkekler için ise 25-29 yaş aralığı olarak raporlanmıştır (Akbaş, Sürücü, Köroğlu ve Öztürk, 2019: 98). Bir diğer çalışmada ise ideal evlenme yaşının kadınlar için 22-29 yaş, erkekler için ise 25-29 yaş aralığında olması gerektiği sonucu ortaya çıkmıştır (Köroğlu, 2013: 73). Karşılaşılan sonuçlar çalışmamızda elde edilen bulguları destekler şekildedir.

Çalışmaya dahil olan katılımcıların 30 yaş ve üzerinde olduğu göz önüne alındığında çıkan sonuç dikkate değerdir. Bu durumun -katılımcıların sosyodemografik özellikleri ile mülakatlarda sundukları görüşleri göz önüne

alındığında- eğitim seviyesinin yükselmesi, bu sebeple askere gitme ve meslek edinme sürecinin aksaması, dolayısıyla evlenme yaşının yükselmesinden dolayı olabileceği düşünülmektedir. Nitekim TÜİK'in 2024 yılında yayınladığı raporda da evlenme yaşının zamanla yükseldiği görülmektedir.

Tablo 5.5. Yıllara Göre Ortalama İlk Evlenme Yaşı

Kaynak: Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023 (TÜİK, 2024)

Katılımcılar, yaşı ilerlemesiyle birlikte ise seçiciliğin arttığını ve evlenmenin genç yaşlara göre daha da zorlaştığını (şekil 4.14) beyan etmişlerdir. Benzer şekilde kadınların biyolojik yaşlarının ilerlemesinden dolayı doğurganlıklarının azaldığı, ileri yaşlarda yapılan evliliklerde ebeveynlik becerisi ile hayatı eğlencesiyle birlikte yaşamanın zorlaştığı ifade edilerek “evliliğin gençlik işi” olduğuna vurgu yapılmıştır. “Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar” başlığı ile yapılan başka çalışmada kişilerin eğitim süreci bittikten sonra, biyolojik ve ruhsal olarak geliştikleri ve iş sahibi oldukları dönemde yaptıkları evliliklerin sağlıklı olabileceği sonucuna ulaşılmıştır (Özarslan, 2020: 258). Bu da lisans eğitimini tamamlamış bir kişiye ortalama 25-30 yaş arasına tekabül etmektedir. Anlaşılmaktadır ki kişilerin akademik başarılarının öncelik olarak görülmesi esasen kişilerin hayata atılmalarını da zorlaştırmış, duygusal ihtiyaçların ikinci plana atılmasına sebep olmuştur. Böyle bir sürecin içerisinde evlilik belki de en son hedef olarak görülmüş fakat o sürece kadar kişilerin kriterleri değişmiş ve yaşlarının getirisi olarak ilişkileri mantığa dönüşmeye başlamıştır. Duyguların daha yoğun yaşandığı, kişiler arası ilişkilerin menfaatlere ve kriterlere dayanmadan daha kolay kurulabildiği 20-30 yaş arası dönemde evlenmek amacıyla duygusal bağ kuramamış insan; 30’lu yaşlardan sonra mantıkla hareket etmeye başlamış, hayata dair çıkarları gün yüzüne çıkmış ve kriterlerini aşamamıştır (bkz. şekil 4.14). Fakat “yaşlandığımda bana bakar, maddi güçlerimizi birleştiririz,

“çocuk yaparız” gibi çıkara dayalı kriterlerin evlenme konusunda motive edici şekilde kullanılması evliliği değersizleştirmektedir. Çünkü evlilik esasında bir ömrü birlikte paylaşmak, aile olabilmektir. Yuva kurmak, birbirinin yurdu olabilmek, güvenli limanını bulmak, yarenlik etmek, iki ayrı bedende bir ruh, bir bedende iki ruh taşımaktır. Bu da kişisel menfaatlerin olduğu yerde mümkün olabilen bir şey değildir. 20-30 yaş aralığı ise çıkara dayalı ilişkilerin görece daha az olduğu, samimi duyguların daha yoğun yaşanabildiği bir dönemdir. Bu da katılımcıların neden bu yaş aralığını belirttiklerini açıklamaktadır. Hal böyle olunca “evlilik için bir yaş haddi mi var?” sorusunu akla getirmektedir. Nitekim çalışmadan alınan sonuçlar değerlendirildiğinde soruya evlilikte yaş haddi olduğu yönünde cevap verilmesinin yanlış olmayacağı görülmektedir. Tek başına “ideal yaş” için verilen cevapların incelenmesi bile esasen bireylerin neden evlen-e-mediklerine ilişkin tatmin edici bir veri oluşturmaktadır.

Anlaşıldığı üzere kişilerin yaş haddini aşmaya başlamasıyla seçiciliğin arttığı görüşü yaygın bir görüştür. Bu elbette doğru olabilir çünkü insan her yaş aldığında kendisini geliştirmeye ve kişiliğini oturtmaya devam etmektedir. “Ağaç yaş iken eğilir.” atasözü evlilik için de geçerli olabilir. Nitekim genç yaşlarda hayatı öğrenme aşamasında olan bir insan hayat yolunu birlikte yürüyeceği kişiyi kolay seçebilir ve henüz karakterleri müstakil şekilde oturmadığı için birlikte şekil alabilirler. Fakat hayatı öğrenmiş, kişiliği oturmuş, duruşu netleşmiş birisini, yani olgunlaşmış ağacı, eğip bükemezsiniz, bambaşka birisiyle yeni şekil almasını bekleyemezsiniz. Bu durumda yaşları ilerledikçe kişiler, tabii olarak beklentilerini arttırarak kendi yaşamlarına büyük oranda uyum sağlayacak birisini arayabileceklerdir. Genç yaşlarda “bir kuru ekmek bir soğan da olsa birlikte olalım yeter ki” diyebilecek olan bir kişi, ileri yaşlarda belli bir düzene getirmiş olduğu hayat standartlarını değiştirmek istemeyerek mesleğini, gelirini, yaşadığı şehri vs. kriter olarak koyabilecektir. Esasen bunda yadsınacak bir durum yoktur ancak önemli bir nokta bulunmaktadır. O da şudur ki: Çalışmaya dahil olan katılımcıların tümü 30 yaşının üzerindeyken büyük çoğunluğunun ideal olan evlenme yaşı olarak 20-30 yaş arasını beyan etmiş olması hususudur. 7 yıllık mesleki tecrübe ile mülakatlarda yapılan gözlemler sonucunda çoğu katılımcının geç kalmışlık konusunda hayıflandığı izlenimi oluşmuştur. Kişileri ileri yaşlara kadar beklemeye iten ve bu yaşlardan sonra beklentilerinin artarak seçiciliğin ön plana gelmesine vesile olan birçok etmen

olabilir. Bunlardan bazıısı ise kuşkusuz içinde bulunulan toplumun bireylerden beklentileri, toplumun baskısı, gelenek ve göreneklerdir. Tüm bu etmenler, toplum baskısı şemsiye kavramı altında birleştirilerek bir sonraki bölümde irdelenecektir.

5.2. Araştırma Soruları Kapsamında Tartışma

5.2.1. Kişilerin Evlen-e-memelerindeki Sebepler/Evlen-e-meme Olgusu ve Algısına Yön Veren Faktörler Nelerdir?

Çalışmanın sonucunda katılımcıların kısa veya uzun vadede evliliği düşünüyor olmaları evlen-e-memelerini göstermektedir. Araştırma sorularından ilki ise kişilerin evlen-e-meme gerekçelerinin ne olduğu sorusudur. Yapılan görüşmelerden elde edilen bulgulara şekil 4.13'te yer verilmiştir. Şekilde görüldüğü üzere en yoğun cevap doğru insanı bulamamak olmuştur. Elbette ki her insan biriciktir ve biricikliğine özgü bir *doğru insan* kıstası bulunmaktadır. Bu anlamda adı geçen kriterin her birey için çeşitlilik gösterebilen bir durum olduğu gözden kaçmamalıdır. Bu konu “Kişilerin Evlilikten Beklentileri Nelerdir?” başlığı altında ayrıntılı olarak incelenecektir.

Evliliğin kişilere yüklediği sorumluluklar tabii olarak bulunmaktadır. Öyle ki çift kişilik hatta çocukların olmasıyla çok kişilik düşünülmesi gereken bir hayata adım atılması, şahsi kararların dahi müstakil bir iradeyle alınamaması, hür bir yaşam yerine düzenli bir yaşama geçilmesi, dolayısıyla özgürlüğün kısıtlanabileceği endişesi kişilerin evliliğe “acaba?” sorusuyla yaklaşmasına sebep olabilmektedir. Nitekim çalışmadan elde edilen sonuçlar da bunu göstermektedir. Özellikle yalnızca *kadın* katılımcıların sorumluluk yükünden endişe duyduklarını ifade etmesi ve bazı erkek katılımcıların da bu düşünceyi destekler şekilde kadınların sorumluluktan kaçındıkları için evliliğe mesafeli olduklarına ilişkin gözlemlerini iletmesi manidardır. Neticede diğer tüm ataerkil toplumlarda olduğu gibi Türk toplumunda da kadına yüklenen sorumluluklar oldukça fazladır. Her ne kadar son yıllarda bu hakim görüş kırılmaya başlasa da kadının hem iş hayatı hem ev içi sorumlulukları omuzlarında yük olmaktadır. Bu durum sorumluluk yükünün neden kadın katılımcılar tarafından belirtildiğini açıklamaktadır. Benzer şekilde maddi gerekçelerle evlenemediğini ifade eden katılımcıların tümü de erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Evlilik süreci ve sonrasında erkeğe yüklenen ekonomik misyon bu anlamda erkekleri bir yük altına sokmakta ve ekonomik anlamda yetebilirliğine kani

olmayan erkeğin evlilik niyetine giremediği anlaşılmaktadır. Gelineen noktada evliliğe dair toplumsal beklentilerin kişilerin evlenme kararlarında aktif rol oynadığını görmek mümkün hale gelmektedir.

Katılımcıların boşanma korkusu yaşamaları da evliliğe endişeyle yaklaşımlarına sebep olabilmektedir. Nitekim dış dünyadaki yaşam olaylarından etkilene frekansı %69,2 olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın katılımcıların tümünün çevrelerindeki yaşam olaylarından etkilendiğini ifade etmesi ilişkilere daha duygusal yaklaşıklarını ve dışarıda yaşanan olayları dahi içselleştirebildiklerini göstermektedir. Bu durum kişilerin evliliğe daha tedirgin bir bakış açısı geliştirmesine sebep olabilecektir. Kaldı ki evlilik öncesinde dış etkenlere duyarlı olunması, yalnızca evliliğe adım atma konusunda değil evlendikten sonraki ilişkinin de dış faktörlere karşı hassas olabileceğinin işareti olabilir. Fakat evlilikteki başarı, bireylerin karşılıklı anlayışı ve bağlılığı ile ilintilidir. Bu noktada kişilerin, dışarıda karşılaştıkları stres ve zorluklara karşı nasıl başa çıkabileceklerini kavramaları ve kendilerini bu anlamda yetiştirmeleri önemlidir. Kişilerin evlenme ve evlenmemeye ilişkin görüşlerine yönelik yapılan benzer bir çalışmada da bu çalışmada elde edilen bulgularla -çoğunlukla- aynı bulgulara ulaşıldığı (sorumluluk alamama, güvensizlik, eğitim, özgürlüğün kısıtlanma endişesi, boşanma korkusu) görülmüştür (Kozan, Baloglu, Kesici ve Kamer, 2019). Bu sonuçlar çalışmadan elde edilen verilerin benzer çalışma sonuçlarıyla uyumlu olduğunu göstermektedir.

5.2.2. Evlen-e-meyen Kişilerde Aile Algısı Nasıldır?

Evlilik ve aile olgularının kavramsal bakış açısıyla değerlendirilmesi istendiğinde katılımcıların büyük çoğunluğu iki kavramın farklı anlamlara karşılık geldiğini ifade etmiştir. Evliliği daha ziyade kişiler arasında yapılan bir kontrat gibi değerlendirirken aileyi daha ziyade duygusal bağlılıkla nitelendirmişlerdir. Aile olmak; iyi bir arkadaşlık bağı ile sevgi-saygı-güven üçlüsünün başrolde olduğu, huzurun ve paylaşımın bulunduğu bir müessese olarak tanımlandığı görülmüştür. Nitekim TÜİK tarafından 2014 yılında yayınlanan İstatistiklerle Aile isimli raporda katılımcıların %73,3'ünün kendilerini en çok ailelerinin mutlu ettiğine yönelik görüş bildirmiş olması manidardır. Bu sonuç, çalışmadan elde edilen bulguları destekler nitelikte olmanın yanı sıra ailenin toplum nezdinde de ayrı ve özel bir konuma yerleştirilmiş olduğunun göstergesidir.

Katılımcılar arasında her evliliğin sonucunda aile oluşamayacağı görüşü hakimdir. Öyleyse aile olmayı becerebilmiş çiftlerin, ilişkilerinde daha derin bir bağ kurabilecekleri ve karşılıklı duygusal destek sağlama kapasitelerini arttırabilecekleri düşünülebilir.

Evlilik yalnızca hukuki bir birliktelik olmaktan ziyade, duygusal paylaşımı da beraberinde getirdiğinde aile olmayı da içine alan bir olgudur. Evlilik her ne kadar aileyi kapsıyor gibi görünse de aile, evlilikten çok daha derin bir anlam ifade etmektedir. Aile olabilmeyi başaran çiftler genellikle karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve iletişimin sağlanmasına önem verirler. Katılımcıların da bu kriterleri evlilikten beklenti olarak izah ettikleri görülmektedir (bkz. sayfa 66). Öyleyse özet olarak evlilik ve ailenin birbirlerinden farklı kavramlar olsa da birbirlerine sıkı sıkıya bağlı olduklarını ve bireylerin evlilikten asıl bekledikleri şeyin *aile olmak* olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Aileye bu perspektifle bakan katılımcıların ailenin önemine ilişkin verdikleri yanıtların frekansı %85'tir. Benzer şekilde üniversite öğrencilerinin evlilik, aile ve boşanma algısına ilişkin yapılan çalışmada katılımcıların %79,3'ü aile kesinlikle önemli cevabını verdiği görülürken %13,9'u evet önemli cevabını vermiştir. Katılımcıların %93,2'sinin ailenin önemine dair olumlu görüş bildirmesi çalışmamızı destekler niteliktedir (Köroğlu, 2013: 95). %15'lik dilimde olup görüş bildiren katılımcılar da kendi hayatları için gerekli görmeseler de toplum için ailelerin olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bulgular, bireysel manada tercih edilmese bile toplumsal olarak ailenin hala bir kale olduğunu göstermektedir. Kaldı ki toplum da aslında bireyleri geç evlenmeleri yönünde teşvik ediyor görünse de evlilikleri istemektedir. Öyle ki problemleri evliliklerin dahi düzelir diyerek devam etmesi istenmekte, çiftler barıştırılıp aile üyelerinin tek çatı altında toplanması için çaba harcanmaktadır. Bu durum aile olunsun ya da olunmasın toplumda evlilik müessesinin varlığına değer verildiğini göstermektedir. Böylesine kıymet gören bir kurumun varlığının tehlikeye girmesi demek toplumsal patlamaların yaşanacağına işaret demektir. Öyleyse sarsılmaya başlayan kalenin varlığını sürdürülebilir kılmak ve kaleyi güçlendirmek kaçınılmazdır.

5.2.3. Kişilerin Evlilikten Beklentileri Nelerdir?

Evlilikten beklentiler, katılımcıların genel olarak sağlıklı ve sürdürülebilir bir evlilik ilişkisine dair temennilerini ifade etmektedir. Diğer bir bakış açısıyla evlilikten beklentiler, bireylerin bu beklentilere ulaşamaması sebebiyle dolaylı olarak

evlenememe gerekçelerini de göstermektedir. Elde edilen bulgulara bakıldığında katılımcıların evliliğin temeli olabilecek sevgi, saygı, sadakat, güven, dürüstlük gibi değerlerin yanında anlamak ve anlaşılmak, hayatı paylaşmak, çocuk yetiştirmek, huzurlu bir yuva kurmak ve iletişim gibi insanların ancak duygusal bağlılıkla edinebileceği değerlerden bahsettikleri görülmektedir. Öyleyse yine “Evlen-e-meyen Kişilerde Aile Algısı Nasıldır?” başlığı altında değinildiği gibi kişilerin evlilikten *aile olmayı beklediklerini* vurgulamak yanlış olmayacaktır. Ek olarak yalnızca kadın katılımcıların verdikleri bazı cevaplar da dikkatleri celbetmektedir. Örneğin; şu anki hayatımdan daha iyi bir yerde olmak, eylemlerde zorunluluk olmaması, yaşam tarzının değişmemesi gibi. Bu durumun, daha önce de bahsi geçtiği üzere, evliliğin kadınlar üzerine ayrıca sorumluluk yüklemesi ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Erkeklerin daha sınırlı sayıda kriterden söz ettiği görülmekteyken kadınların her konu için ayrı değerlendirme yaptığı görülmüştür. Kadınların isteseler dahi her anlamda kendisini mutlu edebileceği şekilde olmadıkça evliliği hemen düşünmedikleri görülmektedir. Gelecek planlarında ilk sıraya evliliği koyan 6 katılımcının 5 tanesinin erkek olmasının sebebi de bu olsa gerektir. Nitekim kadınlar çoğunlukla “kriterlerimi sağlayacak birisi olduğunda isterim” diyerek bu durumu “nasip/kısmet/kader” olarak değerlendirmiş, erkekler ise evliliği doğrudan ilk sırada veya ilk 3’te olarak yanıtlamışlardır. Anlaşılmaktadır ki kadınlar sevgiyi hissedebileceği, ona güven veren ve hayatı her alanda paylaşabilen birisini arzularken erkekler sevmeyi sevmekte ve belki de hayatın yükünü omuzlarından alabilecek birisini beklemektedir. Bu yüzden evlilikler kadınlarda sorumluluk ve özgürlüğün kısıtlanmasıyla erkeklerde düzendir.

Katılımcılar doğrudan evlilikten beklentilerinin yanında evlenecekleri kişilerden bekledikleri üzerine de görüş beyan etmişlerdir. Bu beklentiler; maddi kriterler -gözlemlenebilen ve somut etmenler- ile manevi kriterler -gözlemlenemeyen duygusal ve ahlaki etmenler- olarak 2’ye ayrılmıştır. Katılımcılar, maddi kriter olarak; fiziki görünüme ilişkin aradıkları özellikler ile meslek, gelir, eğitim durumu, kök ailenin özellikleri gibi kıstasları betimlemişlerdir. Evliliğe ilişkin kriterler konusunda üniversite öğrencilerinin evlilik ve aileye bakışının değerlendirildiği benzer bir çalışmada da katılımcıların, fiziki görünüş, meslek, kök ailelerin uyumu gibi birçok noktaya dikkat ettikleri ve evlenmek için bunların birer kriter olarak değerlendirildiği raporlanmıştır (Teke, 2017). Burada dikkat çeken

konu, erkeklerin kadınlarla ilgili çoğu konuda sınırlama koymadıkları fakat kadınların; -belli bir eğitim seviyesi ve ekonomik düzeye eriştikleri ve bu noktada kendilerinden daha aşağı seviyede olan erkeklerin zaman içerisinde bunu problem edeceği öngörüsünden hareketle- eşlerinin özellikle meslek, gelir ve eğitim konusunda en az kendilerine denk olmasını istedikleri görülmektedir. Fakat bu duruma asıl sebebin ataerkil toplumların ortak özelliği olan erkeğin kadından daha üst seviyede olması gerekliliğine ilişkin toplum içinde oluşmuş kanaat olduğu düşünülmektedir. Kadınların bundan dolayı kriterlerine sınır çizdiği düşünülmekte aksi takdirde asıl önemsenen durumun sosyo-kültürel ve entelektüel uyumluluk olduğu anlaşılmaktadır. Manevi kriterler ise genel manada evlilikten beklentilerde olduğu gibi *aile olmanın gerekliliğine* uygun olarak duygusal etmenleri içermektedir. Bakıldığında absürt sayılabilecek ve evlilikle ilgisinin ne olduğu sorgulanabilecek hiçbir cevap gelmemiştir. Öyle ki gelen cevaplar özellikle birlikteliklerde bulunması gereken, aile danışmanlıklarında çiftlerle bu özelliklerin eksik yönlerinin tamamlanması üzerine hususiyetle çalışan asli kriterlerdir. Üstelik herkes birbirinde bu kriterleri aradığını belirtmektedir. Peki cinsiyet fark etmeksizin insanların beklentileri ortakken neden bunları bulamadıkları için evlen-e-nilemediği ifade edilmektedir? Bu soru yine katılımcılardan alınan cevaplarla açıklanabilir. Şöyle ki; bulgular incelendiğinde evliliğin çaba olduğu ve evlenilecek kişinin katlanabilirliğinin yüksek olması gerekliliğine ilişkin kodlamaların kayda değer bir yer doldurduğu görülmektedir. Fakat bunlar karşılıklı emek getiren şeylerdir. Çoğu insan mükemmeli aramakta fakat kendi mükemmelliğini sorgulamamaktadır. Katılımcıların evliliğe dair düşünceleri doğrudur. Evlilik çaba gerektirir ve yeri geldiğinde çiftlerin birbirine tahammül etmelerini de içinde barındırır. (E1) rumuzlu katılımcının bu noktadaki tespiti oldukça değerlidir: “*Evlilik birbirine katlanma sanatıdır.*” Evlilik bir sanattır. Çünkü herhangi bir maddi ve manevi bağlayıcılığı olmazken dahi 2 yakın dost, ev arkadaşı olduğunda anlaşılmazken birbirine derinden sevgi duyarak aynı çatı altında buluşmak için maddi-manevi külfetler ödemek durumunda kalan, bunu da ailelerle ve dünyaya gelecek çocuklarla sağlıklı bir şekilde sürdürmeye çalışan ya da evlilik hayali kuran kişilerin kusursuz ve mükemmel evliliği tahayyül etmesi ütopyadır. Aynı ana babadan iki kardeş bile anlaşılmazken, evlat ile anne-baba küserken iki farklı kültürde farklı değerlerle yetişen, farklı eğitimlerden geçen 2 insan nasıl olur da dört dörtlük bir evlilik düşünerek kusursuzu bulmaya çalışır? Burada kişilerin de kendi içinde çelişki

yaşadığı anlaşılmaktadır. Evlilik çabadır; aşkı, sevgi ve muhabbete dönüştürerek sürdürme çabasıdır, samimi sevgidir, menfaat gözetmeden değer vermektedir. Naz çekme ve naz yapma makamıdır. Fakat elbette ki bunlar karşılıklı olduğunda “bir olma/biz olma” bilinci doğar özetle daha önce söz edildiği gibi eşler iki bedende bir ruh, bir ruhta iki beden taşımaya başlamış olurlar. Kişilerin evlilikten beklentileri hususunda üniversite öğrencilerinin evlilik ve eş seçimiyle ilgili görüşlerinin incelendiği benzer bir çalışmada, bu çalışmada elde edilen bulguları destekler sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir (Ondaş, 2007).

Kişilerin, evlilikten ve evlenecekleri kişilerden beklentilerine yönelik verdiği geri bildirimler çalışma için değerli veriler elde etmeyi sağlamış olup bu alanda farkındalık artırıcı çalışmaların yapılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Neler yapılabileceği hususuna Sonuç ve Öneriler bölümünde değinilecektir.

5.2.4. Toplum Baskısı Kişilerin Evlilik Planlarını ve Evlilik Algılarını Hangi Yönde Etkiliyor?

Katılımcılar yoğun olarak evlenme üzerine bir toplumsal baskının olduğunu, öyle ki bu baskının somut olarak gözlemlenmediği durumlarda bile toplumun beklentisinin bekar bireyler üzerinde sessiz bir baskı hissettirdiğini ifade etmişlerdir. Aynı zamanda Şekil 4.6.’da görüldüğü üzere toplum içinde evliliklerin -sağlıklı olup olmadığına bakılmaksızın- bir statü olarak değerlendirilmesi bile kişilerde baskı unsuru olabilmektedir. Katılımcılar tarafından toplumsal baskıdan etkilenme durumlarına verilen cevaplar ise çeşitlilik gösterse çoğu bir şekilde toplumsal baskının muhatabı olduğunu belirtmiştir.

Toplum baskıyı *kültürel unsurlar* şemsiye kavramı içinde gelenekler ve kök aile faktörü ile değerlendirmek daha doğru olacaktır. Bu anlamda Tablo 4.4. incelendiğinde katılımcıların yoğun olarak kültürel unsurlardan etkilendikleri anlaşılmaktadır. Özellikle evlilik sürecinde kök ailelerin etkisiyle ilgili tüm geri bildirimlerin olumsuz yönde olduğu görülmektedir. Burada ise yeni bir soru ortaya çıkmaktadır: Sadece eşimizle mi evleniyoruz? Katılımcıların bu konuda evlenme daha gerçekleşmeden ilişkiye dahil olan ve hayat yolunu eşiyle yürümeye çalışırken de ilişkiye müdahil olan kök ailelerin etkisinin olumsuz olduğu yönünde ortak görüşe sahip oldukları anlaşılmaktadır. Yine benzer şekilde evlenecek kişide aranan maddi kriterlerin içinde kök ailenin özelliklerine de ayrıca önem verdiğini ifade eden

aktarımların frekansı %86'dır. Dışarıdan bu denli müdahale olması, kişilerin müstakil iradesiyle aksiyon almasını gerektiren konularda dahi kısıtlanmasını hissettirebilecek ve sadece bu süreçlerin yorucu olmasından dolayı bile evliliğe mesafe koyulmasına sebep olabilecektir.

Aile elbette toplumun temelidir. Türkiye toplumunda da oldukça kıymet verilen bir kurumdur. Öyle ki sadece evlilik ve aile üzerine bile onlarca atasözü bulunmaktadır. Yaşamlar, aile değerlerine göre dizayn edilmektedir. Fakat baskı ve çeşitli zorluklarla kurulan evliliklerin ne derece sağlıklı olabileceği tartışma konusudur. (E4) rumuzlu katılımcının ifade ettiği gibi evliliğin daha bağlayıcı ve maddi-manevi emek verilerek yapılmasını sağlamak amacıyla gelenekler iyi bir yoldur. Fakat bu durumu baskıdan ayırmak gerekir.

Toplumun bireyleri; eğitim, iş, birikim yapma, hayatını bir süre yalnız yaşama gibi aşamaları geçtikten sonra evliliği düşünmeye zorlaması bir süreye kadar evliliği erteletmektedir. Fakat sıra evliliğe geldiğinde bu evlenemeyen kişileri, yeni baskılarla evlilik yapmaya zorlamaktadır. Evliliği ve aile olmayı önemseyen toplumun, kişilerden beklediği ile fiiliyata geçirdiği eylemlerinin çelişki içerisinde olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda gömleğin belki de daha ilk düğmesinin yanlış iliklendiğini, bunun ceremesinin ise kısa vadede toplumun beklentilerine gönüllü veya gönülsüz cevap vermek zorunda kalan kişilerin, uzun vadede ise doğrudan toplumun kendisinin çektiğini ifade etmek doğru olacaktır. Her ne koşulda olursa olsun sağlıklı yuvalar kurulamadıktan sonra bir aile kurmanın ne bireye ne de topluma faydası olacaktır. Burada amaç, evliliklerin aile olabilme amacıyla yapılması ve sağlıklı yuvalar kurularak hem bireysel hem de toplumsal iyiliği sağlamak olmalıdır.

5.2.5. Eğitim Seviyesinin Kişilerin Evlen-e-memeleri Üzerinde Etkisi Var mıdır?

Çalışmaya dahil olan katılımcıların eğitim düzeyleri ön lisans ve doktora aralığındadır. Nitekim gerek bulgulardan gerekse katılımcıların evlilik oranları hakkındaki kişisel gözlemlerinden hareketle evlen-e-meme üzerinde eğitim seviyesinin dolaylı olarak etkisinin olduğunu söylemek mümkündür. Çünkü burada asıl konu eğitim seviyesinin yükselmesi değildir. Esasen eğitim sürecini tamamlama zincirdeki ilk halkadır. Akabinde iş bulma, erkekler için askere gitme, belli bir yaşam kalitesine sahip olabilmek için birikim yapma, bir süre bekar hayatı yaşama gibi

aşamalardan sonra sıra evliliğe gelmekte fakat bu aşamaya kadar sayfa 81’de de bahsi geçtiği üzere seçicilik artmakta, biyolojik yaşın etkisiyle evliliğe karşı bazı beklentileri sağlama becerisi azalabilmektedir. Özetle eğitim seviyesinin yükselmesi evlen-e-memeye bir gerekçedir fakat çalışmadan elde edilen sonuçlar bunun doğrudan değil dolaylı bir etken olduğunu göstermiştir.

Eğitim durumu ile ilgili diğer bir husus ise; eğitim seviyesi çalışmaya dahil olan katılımcılardan nispeten daha düşük olan bireylerin –özellikle kadınların- evlilik üzerine yapılan bir çalışmaya dahil olmak istememeleridir. Böylelikle 30 yaşın üzerindeki bekar kadınların evlilikle ilgili konularda konuşmaktan çekindiği, bu durumun eğitim düzeyi düştükçe kendisini daha yoğun gösterebildiği izlenimi oluşturmıştır. Toplumun belli yaşa kadar evlenmemiş kişileri “evde kalmış” diyerek etiketlediği malumdur. Bu baskının kadınlar üzerinde –özellikle de eğitim seviyesi düşük kadınlar üzerinde- daha yoğun görülebildiği kanaati oluşmuştur. Bu kanaatin oluşmasında tüm kadın katılımcıların çevrelerindeki yaşam olaylarından etkilendiğini belirtmesi de etkilidir. Bu bağlamda eğitim durumu ile ilgili gerekli veriye ulaşamadığı düşünülmektedir.

5.2.6. Evlen-e-meyen Kişilerin, Evlilik Algılarının Temelinde Aşk ve Mantığın Yeri Nedir?

Katılımcılara evliliğin dayanağının aşk mı yoksa mantık mı olduğu, kendilerinin hangisini tercih ettikleri sorulmuştur. Tablo 4.3.’te görüldüğü üzere kadınlar çoğunlukla aşk ve mantık olarak ikisi de cevabını vermişken erkekler çoğunlukla aşk olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Kadınların evlenirken daha seçici olduğu ve daha fazla kriter belirtmesi de bu sonucu destekler niteliktedir. Bu durumun çalışmaya dahil olan katılımcıların eğitim seviyelerinin yüksek olması ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Nitekim duygusal yönü ağır basan kadın aşka yönelirken sosyal, ekonomik ve kültürel uyuma da dikkat etmektedir, bu da mantığa değer verildiğini göstermektedir. Bu düşüncenin ise ideal görüş olduğu düşünülmektedir. Çünkü evlilik için yalnızca aşkın ya da yalnızca mantığın yeterli olmayacağı, çiftlerin duygusal bağlılık hissetmelerinin yanında yaşama dair uyumu yakalayabilecekleri ve ortak paylaşımlarda bulunabilecekleri bir evlilik yapmaları halinde evlilik doyumuna varacakları düşünülmektedir. Bu durumda evliliğin çaba gerektiren bir yaşam deneyimi olduğu gözden kaçmamalıdır. Nitekim bu noktada

katılımcılar aşka zarar veren şeyin evlilik olmadığını aksine bireyler olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum daha önce de bahse konu olduğu gibi çabanın gerekliliğini ortaya koymaktadır. Çaba, zorunlu ve yorucu bir eylem gibi görünse de sevgi ve muhabbet temelinde kurulan evliliklerde zaruriyetten çıkarak gönüllü yapılan bir eylem haline gelmektedir. Ancak muhabbetin olmadığı evliliklerde çabalamak zulme dönüşebilir. Bu da sağlıklı evlilikler için kapı aralayacaktır veyahut bundan endişe duyan kişilerin evlenmeye mesafeli olmalarına sebep olabilecektir. O sebeple evli-bekar herkesin evliliğin baskıdan uzak, sevgi ve uyum temelli kurulması gerektiği yönünde bilinç kazanması sağlıklı birey-sağlıklı toplum olma yolunda değerli bir husustur.

Bulgular, eğitim alanında elde edilen kısıtlı verilerin dışında araştırma sorularının hepsine cevap niteliğindedir. Gelineen noktada; çalışmanın çıkış noktası dikkate alındığında elde edilen verilerin çoğunlukla öngörülen sonuçlar olduğu anlaşılmaktadır.

Evlenmeye karşı asıl engelin yine kişilerin ve toplumun kendi içinde yaşadığı çelişkiler sebebiyle olduğu gerçeğiyle yüzleşmek “Bu çıkmazdan nasıl kurtulunabilir?” sorusunu akla getirmiştir. Nitekim bulgulardan anlaşıldığı üzere insanlar hem aile olmayı önemsemekte hem de aile olma yolundaki engel taşlarını da yine kendisi o yola döşemektedir. Fakat uzun vadede bu durumun toplumsal yaralar açılmasına sebep olacağı düşünülmektedir. Yalnızlık fitraten insana uygun bir yaşam şekli değildir. İnsan sevmek, sevilme, güvenmek, güvenilir olmak, ebeveynlik duygusunu yaşamak, çocuk yetiştirmek ister. Bu ihtiyaçların ise en sağlıklı karşılanabildiği yer ailedir. Kaldı ki toplumlar için ailenin konumu ve değeri de malumdur. Sağlıklı aileler, hem kişiler hem de toplum için umudu ifade emektedir. Hal böyleyken aile kurma yoluna döşenen bazı engel taşlarının kaldırılması ya da taşların kenara çekilerek yolun açılmasının sağlanması kaçınılmaz olmaktadır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Türklerde aileye yönelik birçok kavram bulunmaktadır. Amca, dayı, hala, teyze, yenge, enişte, kayınpeder, görümce, elti... Dünya üzerinde hiçbir toplumda aileyle ilgili bu kadar kavram yoktur. Esasen bakıldığında bu durum toplumumuzun aileye ne kadar değer verdiğini ve hatta toplumun aile üzerine kurulduğunu göstermektedir. Öyle ki kullandığımız metaforlar bile aile üzerindendir: devlet ana, toprak ana, ana vatan gibi. Ailenin önemi ve işlevlerine yönelik onlarca atasözü de bulunmaktadır. Sadece bu örneklerle odaklanmak bile ailenin değerini gözler önüne sermektedir:

- Yavru kuş, yuvada gördüğünü yapar.
- Et ile tırnak arasına girilmez.
- Yuva yıkanın yuvası olmaz.
- Her kuş kendi yuvasına sığır.
- Ulu ağacın gürültüsü dal ile, mutlu evin yakışığı döl ile.
- Evlenenle ev alana Allah yardım eder.
- Dağ, dağ üstüne olur; ev, ev üstüne olmaz.

Bir hayvan sahipleniriz önce adını koyarız, oynadığımız olur ona isim veririz, eşyalara dahi isim verebiliriz. Bu durum onlara bir değer atfettiğimizi göstermektedir, aramızda duygusal bir bağlılığın oluştuğunu ve en nihayetinde onun bize ait olduğunu ifade etmektedir. Bizlerin de aileye bu denli değerli anlamlar yükleyişimiz toplum olarak onu sahiplendiğimizin göstergesidir. Fakat süreç içerisinde aile çeşitli kırılma noktalarından geçerek çözümlere başlamıştır. Geniş aileler yerini çekirdek aileye bırakarak ilk çözülme yaşanmış sonrasında ise anne, baba ve çocuklar olan çekirdek aile günümüzde anne, baba ve çocuk olarak şekil değiştirmeye başlamıştır. Üstelik günümüzde çocuk ya ebeveynlerinin efendisi ya da belanın ta kendisi olarak görülmeye başlamıştır. Üstelik iki uç kutup arasındaki fark günden güne artmaya devam etmektedir. Halbuki değerlerimize göre aile, çocukların değerleri, sosyal becerileri ve normları öğrendiği bir eğitim yuvasıydı; bireylere sıcaklık, sevgi ve anlayış sunan sıcak bir yuvaydı; bireylerin destek ve güveni buldukları güvenli bir limandı; başarılarını birlikte elde etmeye çalışan bir takımdı; çocukların pişip yetiştikleri bir ocaktı. Ancak bunların olabilmesi için ailenin çiçek ya da bir bahçe gibi toprağının kalitesi, çapası, güneşi, suyu, gübresi, ilgisi eksik

edilmemeliydi. Fakat çalışma sonucundan da anlaşıldığı üzere zaman içerisinde belli kırılma noktalarından geçerek ilgiden mahrum bırakılmış ve günümüzdeki formuna kavuşmuştur. Ancak günden güne çözülme devam ederken halihazırda farklı bir kırılma daha gerçekleşmektedir: Evlen-e-meme. TÜİK tarafından yayınlanan raporlarda bu durum açıkça görünmektedir. Kaba evlenme hızının yıldan yıla düşüyor olması ile ailede yaşanan çözümlerin sürekliliği ileriki yıllarda toplumsal patlamalara sebep olabileceğini düşündürmektedir. Nitekim yalnız olmanın imkanı yoktur. Neticede insanı tanımlarken ilk kurulan cümlelerden biridir: “İnsan sosyal bir varlıktır.”. Bu sebeple yalnızlık tahayyülden öte bir şey değildir. Ancak çalışmadan elde edilen ve her birinin ayrı ayrı değerlendirilmesi gerektiği düşünülen bulguların ortaklaşa ulaştığı tek bir ortak sonuç vardır: Evlenmemiş bireylerin evliliğe yönelik önyargı beslemiyor oluşları. Elde edilen sonuçlar; yukarıda bahsedildiği gibi gerek bireylerin gerekse toplumun aileyi liman olarak gördüklerini, yalnızlığın insana uygun bir kavram olmadığını, evlilikten beklentinin “aile olmak, yuva kurmak” olduğunu göstermektedir. Evliliğe dair kriterler, yaşam deneyimlerine göre farklılık gösterse de bireyler temelde hayatı paylaşacak, sevginin kalıcı olduğu evlilikler yapmayı temenni etmektedirler. Geline noktada elde edilen bulgular evlenememe durumunun, genellikle bireylerin kişisel tercihleri, toplumsal beklentiler, kültürün etkisi, eğitim seviyesinin etkisiyle evlilik yaşının ilerlemesi ve kök aile faktöründen etkilendiğini göstermektedir. Fakat gerek bireyler gerekse toplum, aileye bu denli önem verirken aile olma yolunda en büyük engelleri de yine kendilerinin oluşturduğu anlaşılmaktadır. Evlilik yaşının ilerlemesi yönünde yapılan toplumsal baskının ardından baskı şekil değiştirerek “yaşın geçti, evlen” formuna dönüşmektedir. Bu etkide kalarak evliliği geciktiren kişiler özellikle 30 yaşından sonra evlenmenin daha zor olduğuna vurgu yapmaktadırlar. Kendilerinin de 20-30 yaşları arasında evlenmeyi düşünmezken geldikleri noktada en ideal yaşın bu yaşlar olduğunu ifade etmeleri manidardır. Öyleyse elde edilen tüm verilerden hareketle evliliklerin; duyguların taze ve yoğun yaşandığı 20-30 yaş arasında daha kolay gerçekleşebildiği, aksi halde evlenme ihtimalinin düşmeye başladığı, evliliklerin duygusal temelde mantığı da içine alan bir temel üzerine inşa edilmesi gerektiği, jenerasyon farkından dolayı çatışmaları önlemek amacıyla aradaki yaş farkının erkek büyük olacak şekilde en fazla 10 yaş olmasının yararlı olabileceği, bu şekilde kurulan birlikteliklerin daha sağlıklı ve uzun ömürlü olabileceği anlaşılmaktadır.

Çalışma neticesinde, sosyal hizmet profesyonellerine, bu alanda çalışma yürüten/yürütecek araştırmacılara ve ilgili diğer kuruluşlara rehberlik etmesi amacıyla bazı önerilere aşağıda yer verilmiştir:

- Sosyal hizmet alanındaki politika yapıcılar ile sahada aktif rol alan sosyal hizmet profesyonelleri, bekar bireylere yönelik destekleyici ve rehberlik edici programlar geliştirebilirler. Aynı zamanda, toplumsal bilinçlendirme kampanyaları aracılığıyla evlilik ve aile kurumunun önemini vurgulayarak evlilik isteğini destekleyici bir atmosfer oluşturabilir, halihazırda var olan program içerikleri bu ve benzer çalışmaların çıktılarına yönelik revize edilebilir.
- Ekosistem yaklaşımını temel alan sosyal hizmet, temelde sağlıklı birey sağlık toplum anlayışını kendisine misyon edinmiştir. Bu bağlamda sosyal hizmet profesyonellerinin, özelde bireylerin konuyla ilgili farkındalıklarının artırılması, toplumsal baskılara karşı direncin geliştirilmesine katkıda bulunması ve genelde toplum farkındalığının arttırılmasına katkıda bulunması gerekmektedir.
- Evlilik kararı almak isteyen bireylerin, toplumsal normlar ve beklentilerle olan çatışmalarını yönetmeleri, kendi değerlerini ve beklentilerini belirlemeleri için desteklenmesi gerekmektedir.
- Sosyal çalışmacılar ile ilgili diğer meslek grupları tarafından, evlilikte sorumluluk paylaşımı ve çocuk yetiştirmeyi içine alan eğitim programları düzenlenerek, çiftlere rehberlik edilebilir. Böylelikle sağlıklı bir evlilik için gerekli olan becerileri geliştirmelerine yardımcı olunabilir.
- Çalışmada dış dünyada yaşanan olumsuz deneyimlerin bireyleri etkilediği ve bu durumun evliliğe karşı endişe duymalarına sebep olabildiği anlaşılmıştır. Bu noktada sosyal hizmet profesyonelleri ile ilgili diğer meslek grupları, bireylere stresle baş etme ve ilişkilerini güçlendirmeye yönelik beceriler kazandırma amacıyla farkındalık çalışmaları düzenleyebilirler. Ayrıca, toplumda boşanma algısını düzeltmeye, her bireyin her ilişkinin biricik olduğuna ve kendi iç dinamikleriyle değerlendirilmesi gerektiği konusunda farkındalık kazandırabilecek eğitim ve farkındalık programlarına destek sağlamak da önemli bir rol oynayabilir.

- Sosyal hizmet profesyonelleri, bireylere evlilik kararını çoğunlukla kendi içsel süreçlerine dayandırarak, güvendiği aile büyüğü ya da çevresinin görüşlerini önemseyerek alabilmeleri ile bu süreçte toplumsal beklentilere karşı duyarlılık geliştirmelerini sağlama konusunda destek olabilirler.
- Sosyal hizmet profesyonelleri, bireylere evlilik kararını kendi içsel süreçlerine dayandırmaları ve toplumsal beklentilere karşı duyarlılık geliştirmeleri konusunda destek sağlayabilirler.
- Eğitim kurumları ve sivil toplum kuruluşları, gençler arasında evlilik konusundaki bilinci artırmaya yönelik programlar düzenleyebilirler. Erken yaşlarda sağlıklı ilişki becerileri, iletişim ve problem çözme yetenekleri üzerine eğitimler, bireyleri evliliğe hazır hale getirebilir. Bu anlamda çalışmada da bahsi geçen ve katılımların yoğun olarak ihtiyaç olduğunu beyan ettiği “Evlilik Ehliyeti” uygulaması üzerine çalışmalar gerçekleştirilebilir. Böyle bir çalışmada, Belediyelerle iş birliği kurulabilir. Evlilik için başvuruya gelen vatandaşlar kaçınıcı kez evlendiklerine bakılmaksızın eğitime dahil edilebilir. Vatandaşın zorunlu tutulmasının etik olmayacağı düşünüldüğünden teşvik edici uygulamalarla sürece dahil edilmelerinin desteklenmesi sağlanabilir.
- Sosyal hizmet profesyonelleri, evlilik öncesi danışmanlık hizmetlerini güçlendirebilirler. Evlilik öncesi danışmanlık; çiftlere sağlıklı iletişim becerileri kazandırabilir, çiftlerin evliliğe ilişkin varsa önyargılarının kırılmasına ve evlendikten sonra ilişkisini daha sürdürülebilir kılabilir.
- Genç ve bekar bireylere sosyal destek programları oluşturulabilir. Bu programlar, bireylerin kendi değerlerini ve hedeflerini belirlemelerine yardımcı olacak şekilde düzenlenebilir.
- Evlilik ve aile üzerine çalışma yürüten tüm araştırmacılar, evlenmeye engel olan faktörleri daha iyi anlamak ve bu konuda kapsamlı çalışmalar yapmak için teşvik edilebilir. Bu, sosyal hizmet uygulamalarının evlen-e-meme ve evlenmeme eğilimi üzerinde daha etkili müdahaleler geliştirmesine olanak tanıyabilir.
- Son olarak; literatür incelemesi yapıldığında, çoğunlukla evlilik algısı ve evlilikten beklentiler üzerine yoğunlaşıldığı ve bu çalışmaların ise yüksek oranla üniversite öğrencileriyle gerçekleştirildiği görülmüştür. Bu alanda

Çalışma yapmak isteyen araştırmacıların orta ve ileri yaşlardaki yetişkinlerle de yapılacak çalışmaları arttırarak konuyu derinleştirebilecekleri dūřınılmaktadır. Böylelikle evlenememenin toplumsal bir sorun olmaktan çıkarılmasına katkı sağlanabileceği dūřınılmaktadır.

Araştırmadan elde edilen bulguların ve sunulan önerilerin, bu alanda çalışarak toplumun kalesi olan aile kurumunu iyileştirmek ve fertleri yalnızlığın içerisinde bırakmak istemeyen herkese rehber olabileceği dūřınılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Akbaşı, M., Sürücü, Ş. G., Köroğlu, C. O., & Öztürk, M. (2019). Üniversite öğrencilerinin evlilik tutumlarını etkileyen faktörler. *Cukurova Medical Journal*, 44(1), 93-100.
- Akıncı, Ş. (2004). Medeni Kanunda Kadın ve Aile. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2). <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48132/608799> adresinden alındı
- Anadolu Üniversitesi. (2016). Aileye Yönelik Sosyal Hizmetler. G. Çamur Duyan içinde, *Aile ve Çocukla Sosyal Hizmet* (s. 74-103). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Anayasa. (1982, 9 Kasım). Resmi Gazete (Sayı: 17863 (Mükerrer)). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.2709.pdf>
- Asena Akdemir, A. K. (2006). Çift Terapisi. *Psychiatry in Türkiye*, 8(2), 122-128.
- Atık, A., & Erdoğan, Ş. B. (2014). Toplumsal Bellek ve Medya. *Atatürk İletişim Dergisi*(6), 1-16.
- Babila, M. H. (2016). Eski Mısır'da Kadın. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 129-143.
- Bandırma İlçe Nüfus Müdürlüğü. (2024). İlçemiz Evlenme-Boşanma Sayıları. 02 2024, 21 tarihinde alındı
- Biçer, B. (2018). Tarih Yaratılışla Başlar. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5(17), 117-134.
- Bozkurt, V. (2007). *Değişen Dünyada Sosyoloji*. Ankara: Baran Matbaacılık.
- Bulut, D. E. (2019). *Antik Yunan Toplumunda Evlilik ve Evlilik Ritüelleri*. Adnan Menderes Üniversitesi , Aydın.
- Çamur Duyan, G. (2018). Aileye Yönelik Sosyal Hizmetler. *Aile ve Çocukla Sosyal Hizmet*. içinde Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Çapcıoğlu, İ. (2018). Sekülerleşen Toplumda Bireyselleşen Aile. *Turkish Studies*, 13(2), 19-34.
- Çelik, E. Ö. (2018, Mayıs 14). OECD ve AB'de evlilikler azalıyor, boşanmalar artıyor. Ankara, Türkiye. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/oecd-ve-abde-evlilikler-azaliyor-bosanmalar-artiyor/1144525> adresinden alındı
- Çığ, M. İ. (2020). *Gilgameş: Tarihte İlk Kral Kahraman*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Doğu, D. (2013, Ekim 23). *Enest*. Ağustos 25, 2023 tarihinde DBE: <https://www.dbe.com.tr/tr/yetiskin-ve-aile/11/enest/> adresinden alındı
- Duyan, V. (2003). Sosyal Hizmetin İşlev ve Roller. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 14(2), 1-22.
- Duyan, V. (2010). *Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları, Müdahale Yöntemleri*. Ankara: Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği.
- Eşmeli, İ. (2017). Semavi Dinlerde Aile. S. Aybey, M. Akın, & T. Ashyrov içinde, *Aile ve Mmodernite* (s. 61-75). Zonguldak: Bülent Ecevit Üniversitesi Yayınları.
- Gökçe, H. (2017). Dünü, Bugünü, Yarını ile Aile. *Sosyoloji Notları*, 1(1), 50-63.
- Gördük, Y. E. (2018). İlk İnsan Nesli Nasıl Devam Etti? Enest İlişki İddiası Üzerine Eleştirel Bir Analiz. *Usul İslam Araştırmaları*(29), 67-96.

- Güngör, E. (1998). *Ahlak Psikolojisi ve Sosyal Ahlak*. İstanbul: Ötüken.
- Güzel, E. (2021). Eski Mısır'da Ensest Evlilikler ve Kraliyet Ensestinin Gelenekselleşmesi. *Asya Studies*, 257-266.
- Karaaslan, D. (2014). Antik Yunan'da Kadın Olmak. *Siirt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(2), 159-174.
- Karasar, N. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Kaya, E. A. (2023). Antik Yunan Edebî Eserlerinde Toplumsal Cinsiyet Roller: Kadınlık Kimliği ve İdeal Kadın İmgesi. *Mediterranean Journal of Humanities*(13), 27-42. doi:DOI: 10.13114/MJH.2023.591
- Kaya, E., & Şafak, G. N. (2020). Gilgamesh Destanı'ndan Hareketle Sümer Kentini Okumak. *Turkish Studies*, 15(2), 1055-1078.
- Kia, R. A. (2015). Atina'daki Demokrasiden Orta Çağ'a Kadının Dünyası ve Kadın Filozoflar. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 73(1), 7-20.
- Kır, İ. (2011). Toplumsal Bir Kurum Olarak Ailenin İşlevleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(36), 381-404.
- Kozan, H. İ., Baloğlu, M., Kesici, Ş., & Kamer, Z. (2019). Genç Kızların Evliliğe İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi: Neden Evlenirim? Neden Evlenmem? *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*(50), 303-323.
- Köroğlu, T. (2013). Üniversite Gençliğinin Evlilik, Aile ve Boşanma Konusundaki Düşünce ve Görüşleri Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma: Karabük Üniversitesi Örneği.
- Kul, H. (2015, 12). *Aile ve Evliliğin Tanımı*. 12 19, 2021 tarihinde tavsiyeediyorum: https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_15942.htm adresinden alındı
- Mandaloğlu, M. (2016). İslamiyetten Önce Türklerde Aile Hukuku. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(33), 133-159.
- Mandaloğlu, M. (2022). Eski Türklerde Aile ve Evlilik Anlayışı. *Genel Türk Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 4(8), 481-498. doi:10.53718/gttad.1067665
- Mark, J. J. (2023, Ağustos 19). Women in Ancient Egypt. *World History Encyclopedia*. https://www.worldhistory.org/article/623/women-in-ancient-egypt/#google_vignette adresinden alındı
- Medeni Kanun. (2001, 8 Aralık). Resmi Gazete (Sayı: 24607). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>
- Ondaş, B. (2007). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Eş Seçimiyle İlgili Görüşlerinin İncelenmesi.
- Ondokuz Mayıs Üniversitesi. (tarih yok). *Antik Yunan Uygarlığı*. Ondokuz Mayıs Üniversitesi: <file:///C:/Users/GOKHAN/Downloads/Eski%C3%A7a%C4%9F%209%20Antik%20Yunan%20Uygarl%C4%B1%C4%9F%C4%B1-1.pdf> adresinden alındı
- Özarslan, S. (2020). Evlilik Yaşı ve İçerdiği Sorunlar. *Bartın Üniversitesi*(14), 249-259.
- Özbakır, Z. N. (2022). Eski Mısır'da Kadın (Yüksek lisans tezi). Erişim adresi: <https://acikerisim.erbakan.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12452/9950/ZEYNEP%20NUR%20%C3%96ZBAKIR.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Palabıyık, M. H., & Dindi, K. (2021). İnsanlık Tarihi Bakımından Atamız Adem ile Hz. Adem (A). *Siyer Araştırmaları Dergisi*(9), 69-104.

- Palancı, R. (2017). Eski Türklerde Evlilik Müessesesi. *Genç Kalemler*, 3(4), 46-51.
- Sarıkavak, K. (2017). Türk-İslam Geleneğinde Yaşlılara Verilen Değer. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 281-287.
- Serozan, R., Başoğlu, B., & KAPANCI, B. (2016). Aile Hukukunun Özellikleri, İlkeleri ve Gelişimi. *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2), 531-560. <http://openaccess.altinbas.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12939/1436/0af78ff1-b4ae-45b1-bb3c-85ff631b1b57.pdf?sequence=1&isAllowed=y> adresinden alındı
- Sezen, L. (2005). Türkiye'de Evlenme Biçimleri. *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Dergisi*(27), 185-195.
- Strateji Düşünce ve Analiz Merkezi (SDAM). (2018). *Sebepler ve Sonuçlarıyla Türkiye'de Boşanma Sorunu*. İstanbul: SDAM.
- Şavran, T. G. (2012). Nicel ve Nitel Araştırmalarda Kullanılan Araştırma Teknikleri. *Sosyolojide Araştırma Yöntem ve Teknikleri*, 64-104.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983, 27 Mayıs). Resmi Gazete (Sayı: 18059). Erişim adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=2828&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>
- Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmetleri Hakkında Yönetmelik. (2015, 3 Mart). Resmi Gazete (Sayı: 29282). Erişim adresi: <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/03/20150303-3.htm>
- Tarhan, N. (2015). *Son Sığınak Aile*. İstanbul: Nesil Yayınları.
- TDK. (tarih yok). *Türk Dil Kurumu Sözlükleri*. 12 04, 2021 tarihinde TDK: <https://sozluk.gov.tr/> adresinden alındı
- Teke, E. (2017). Üniversite Öğrencilerinin Evlilik ve Aileye Bakışı.
- Tekin, S., & İpek, M. (2020). Evlenmemiş ve Evlenip Boşanmış Bireylerin Evliliğe Yükledikleri Anlam. *Aydın Sağlık Dergisi*(2), 91-121.
- Tomanbay, İ. (1999). *Sosyal Çalışma Sözlüğü*. Ankara: Selvi Yayınevi.
- TÜİK. (2024, Şubat 22). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023*. Türkiye İstatistik Kurumu: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2023-53707>. adresinden alındı
- TÜİK. (2014). *İstatistiklerle Aile*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Statistics-on-Family-2014-18624> adresinden alındı
- U.S. Department of Health & Human Services. (tarih yok). 12 18, 2021 tarihinde <https://www.hhs.gov/> adresinden alındı
- United Nations. (tarih yok). *International Day of Families 15 May*. Eylül 12, 2022 tarihinde [un.org: https://www.un.org/en/observances/international-day-of-families](https://www.un.org/en/observances/international-day-of-families) adresinden alındı
- United Nations. (tarih yok). *International Year of the Family (IYF) 1994*. Eylül 12, 2022 tarihinde [un.org: https://www.un.org/development/desa/family/international-year-of-the-family.html](https://www.un.org/development/desa/family/international-year-of-the-family.html) adresinden alındı
- Wells, O. (2021, Mart 25). *Antik Yunanistan'da Aşk, Seks ve Evlilik*. World History Encyclopedia: <https://www.worldhistory.org/trans/tr/2-1713/antik-yunanistanda-ask-seks-ve-evlilik/> adresinden alındı

- Yeni Şafak. (2002, Haziran 21). Evlilik Baskısı Ruhsal Sorunlara Yol Açıyor. Türkiye. Ocak 2, 2024 tarihinde <https://www.yenisafak.com/arsiv/2002/haziran/21/h2.html> adresinden alındı
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2021). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, N., & Yıldırım, K. (2008). *Sosyal Hizmete Giriş*. Sakarya: Sakarya Yayıncılık.
- Yilter, S. (2017). Gılgamış Destanı (Enome Eniş) ve Altay Türklerine Ait "Yaratılış Efsanesi"nde "Tanrı" ve "Yaratılış" Kavramlarının Karşılaştırılması. *Mecmua Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(4), 29-40.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal Hizmete Giriş*. Ankara: Nika Yayınevi.
- Zengin, O., & Çalış, N. (2017). Sosyal Hizmet Uzmanlarının Mesleki Uygulamaları ve Çalışma Koşulları. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 28(1), 47-67.

8. EKLER

EK-1 Etik Kurul Karar

Evrak Tarih ve Sayısı: 04.01.2022-35226

T.C.
BANDIRMA ONYEDİ EYLÜL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sağlık Bilimleri Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu

Sayı :E-25691463-900-35226
Konu : Etik Kurul Kararı

04.01.2022

Sayın Doç. Dr. RECEP YILDIZ

Etik Kurulumuz tarafından 17.12.2021 tarihinde yapılan toplantıda Ayşen GÜNDÜZ ile birlikte yürütmeyi planladığınız 2021-70 numaralı "**Toplumsal Bellek ve Gündelik Hayatta Evlenmeme ile Evlenememenin Sosyal Hizmet Açısından Analizi**" konulu çalışmanız ile ilgili başvurunuz kurulumuz tarafından değerlendirilmiş olup çalışmanızın etik açıdan uygun bulunduğuna dair karar yazısı ekte sunulmuştur.

Prof. Dr. Serap ALTUNTAŞ
Kurul Başkanı

Ek:Etik Kurul Kararı

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :BSE30T8ZUZ Pin Kodu :64603 Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/ebd?eK=5658&eD=BSE30T8ZUZ&eS=35226>
Adres:Yeni Mahalle Şehit Astsubay Mustafa Soner Varlık Caddesi
No:77 Bandırma/BALIKESİR Bilgi için: Neslihan TUTUNCU
Telefon:02667170117 Faks:02667170030 Unvanı: Menur
e-Posta:sagbiletik@bandirma.edu.tr
Kep Adresi:bandirmaonyedieylul@hs01.kep.tr

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.\nEvrak sorgulaması {VALURL} adresinden yapılabilir.

EK-2 Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formu

BİLGİLENDİRİLMİŞ GÖNÜLLÜ OLUR FORMU

..... / /

“Toplumsal Bellek ve Gündelik Hayatta Evlenmeme/Evlenememenin Sosyal Hizmet Açısından Analizi” isimli bu çalışmayla; boşanma gibi bir sosyal sorunun yerini hiç evlenmeme/evlenememe gibi sorun alanının almaya başlıyor oluşunu ve bu durumun sebep ve sonuçlarını bilimsel verilerle açıklayarak sorunun sosyal hizmet bağlamında analiz edilmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu çalışma için 20 gönüllü katılımcıyla ortalama 60’ar dakika görüşme yapılması planlanmaktadır. Görüşme akabinde elde edilen veriler bilimsel olarak değerlendirilecek ve sonuçlar analiz edilecektir.

- Yapılan görüşmeler veri kaybı olmasının önüne geçmek adına sesli olarak kayıt altına alınacaktır.
- Alınan ses kayıtları, Kişisel Verilerin Korunması Kanununa istinaden kimseyle paylaşılmayacak olup kayıtlar, tez savunması ve tez ile ilgili yayım sürecinin tamamlanması sonunda imha edilecektir.
- Gönüllü, araştırmaya katılma ve katılmayı reddetme hakkına sahiptir.
- Gönüllü, çalışmayı yarıda bırakma hakkına sahiptir.
- Gönüllünün rızasına bakılmaksızın araştırmacı, araştırma haricinde çalışmayı bırakabilir.
- Çalışmaya katılmak için karşılıklı olarak herhangi bir ücret talep edilmeyecek ve yine bu amaçla herhangi bir ödeme yapılmayacaktır.

Yukarıda gönüllüye araştırmadan önce verilmesi gereken metni okudum. Bunlar hakkında bana yazılı ve sözlü açıklamalar yapıldı. Bu koşullarla söz konusu araştırmaya kendi rızamla, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün Adı- Soyadı:
İmzası:
Adresi (varsa telefon no, faks no):

Açıklamaları yapan araştırmacının
Adı- Soyadı :
İmzası:

Ek-3 Mülakat Soruları

MÜLAKAT SORULARI

1. **Bölüm: Tanışma**

- 1.1. Rumuz:
- 1.2. Doğum Yeriniz ve Yaşınız:
- 1.3. Yaşamınızı geçirdiğiniz yer:
- 1.4. Eğitim durumunuz:
- 1.5. Mesleğiniz:
- 1.6. Ortalama geliriniz:
- 1.7. Kiminle yaşıyorsunuz:

2. **Bölüm: Giriş/Isınma Soruları**

- 2.1. Şimdiye kadar çoğunlukla boşanmaların arttığı ve bunun önüne geçilmesi adına alınması gereken önlemler üzerine haberler, makaleler okuduk; bu anlamda yapılan/planlanan birçok projeye şahit olduk. Nitekim devlet eliyle uygulanan sosyal politikaların varlığını da biliyoruz. Ancak size bunların aksi yönünde bir soru sormak istiyorum. Boşanmalardaki hızlı artış bilimsel olarak da birçok çalışmaya kanıtlandı ancak bunun yanında/bunun sonucu olarak yapılan evlilikler ne durumda sizce? Boşanmalar gibi evlilik oranlarında da bir değişme olup olmadığıyla ilgili gözlemleriniz nelerdir?
- 2.2. Sizi bu sonuca ulaştıran gözlemleriniz, gerekçeleriniz nelerdir?
- 2.3. Sizce toplumların geleceği hususunda evliliğin yeri nedir?

3. **Bölüm: Kişinin Evlilik Algısını Ölçmeye Yönelik Sorular**

- 3.1. “Bekarlık” tek kelimeyle ifade edilecek olunsaydı, bu kelime sizin için ne olurdu, neden?
- 3.2. “Evlilik” tek kelimeyle ifade edilecek olunsaydı, bu kelime sizin için ne olurdu, neden?
- 3.3. Evlilik ve aile olma sizin için neyi ifade ediyor?, Sizce arasında bir ilişki veya bir farklılık var mı?
- 3.4. Evlilik için olmazsa olmaz dediğiniz şey/şeyler nelerdir?
- 3.5. Sizce “aşk” evliliği mi, “mantık” evliliği mi ömürlük ve mutlu birliktelikler için gerekli?, Neden?
- 3.6. “Evlilik aşkı öldürür” sözü hakkında siz ne düşünüyorsunuz?
 - 3.6.1. *Eğer katlıhyorsa:* Peki bu durumun önüne geçilebilir mi? Bu durumun önüne geçebilmek adına neler yapabilir?
- 3.7. Sizin için ideal evlilik yaşı kaç olmalı?, Neden?
- 3.8. 20’li yaşlarda yapılan evlilikler ve 40’lı yaşlarda yapılan evliliklerle ilgili bir kıyaslama yapabilir misiniz, sizce hangisi daha sağlıklı ve ömürlük?
- 3.9. İnsanların biyolojik yaşlarının yanında ayrıca evlilik yaşı/olgunluk yaşları¹ da olabilir mi? Biyolojik yaşa ve evlilik yaşına göre yapılan evliliklerin, süreci nasıl etkileyebileceği hakkında neler düşünüyorsunuz?

¹ “Olgunluk yaşı” kavramı Doğan Cüceloğlu’na ait olup kavrama yazarın Evlenmeden Önce isimli kitabında yer verilmiştir.

- 3.10. Sizce örf ve adetlerin evliliğe adım atma ve evliliğin sürdürülebilir olmasında bir etkisi var mıdır?
- 3.11. Görücü usulü evlilik mi, severek evlilik mi?
- 3.12. Evlilik insan hayatı için bir başarı veya toplumsal statü olarak görülebilir mi?
- 3.13. Sizce günümüzde evliliklerin gerçekleşip gerçekleşmemesinde toplum baskısının yeri nedir?
- 3.14. Yalnız kalma korkusu evlenme konusunda tetikleyici bir etken midir?
- 3.15. Evliliğin getireceği sorumluluklardan korkma ve özgürlüğün kısıtlanacağı gibi düşünceler evlilikten kaçınmada etkili midir?
- 3.16. Çiftler arasındaki yaş farkının ne kadar olması gerektiği hakkında düşünceleriniz nelerdir?
- 3.17. “Evlilik ehliyeti” (evlenmeden önce çiftlere; evlilik, evlilikte iletişim ve öfke kontrolü gibi konular üzerine eğitim/seminer düzenlenerek kişilerin yeterliliklerini arttırma) hakkında ne düşünüyorsunuz?

4. Bölüm: Kişinin Evlenmeme/Evlenememe Sebeplerini ve Evlilikten Beklentilerini Ölçen Sorular

- 4.1. Sizin hayatınızda “evlenmemek” mi “evlenememek” mi?,
 - 4.1.1. Evlenmek istememe sebepleriniz nelerdir?
 - 4.1.2. Evlenmek isteme ancak evlenememenizde rol oynayan faktörler nelerdir?
- 4.2. Evlilikten beklentileriniz nelerdir?
- 4.3. Evleneceğiniz kişide aradığınız özellikler nelerdir?
- 4.4. Yapacağınız evlilikte evleneceğiniz kişinin;
 - 4.4.1. Mesleği
 - 4.4.2. Gelir durumu
 - 4.4.3. Eğitim durumu
 - 4.4.4. Fiziki görünüşü
 - 4.4.5. Kök ailesi gibi özelliklerinin sizdeki yeri nedir?
 - 4.4.6. Bu özelliklerin hayatınıza nasıl etki edeceğini düşünüyorsunuz?
- 4.5. Çevrenizden evlenmeniz konusunda baskı gördüğünüzü düşünüyor musunuz?, Bu anlamda nasıl tepkilerle karşılaşıyorsunuz?
- 4.6. Boşanma korkusunun evlilikten kaçınma üzerine etkisi var mıdır?, Bu durumun sizin hayatınızdaki yeri nedir?
- 4.7. Karşılaşılan ya da şahit olunan kötü yaşam deneyimlerinin evlilikten kaçınma üzerine etkisi var mıdır?, Bu durumun sizin hayatınızdaki yeri nedir?
- 4.8. Evlilik ile ilgili konularda çevrenizi etkilediğinizi düşünüyor musunuz?
 - 4.8.1. *Etkilediği düşünülüyorsa*: Bu etkinin nasıl ve ne yönde olduğunu açıklayabilir misiniz?
- 4.9. Evlenip aile kurma, gelecek planlarınızın neresinde?

9. ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER	
Adı Soyadı	: Ayşen GÜNDÜZ
Medeni hali	: Evli
Uyruğu	: Türkiye Cumhuriyeti
EĞİTİM	
Lise	: Uşak Necati Özen Anadolu Lisesi
Lisans	: Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Hizmet Lisans Programı
Yüksek lisans	: Bandırma Onyedli Eylül Üniversitesi Sosyal Hizmet Tezli Yüksek Lisans Programı
YABANCI DİL BİLGİSİ	
İngilizce	: Temel Düzey
MESLEKİ DENEYİM	
• Bandırma Atatürk Özel Eğitim İlkokulu - Ücreti Öğretmen (2016 Ekim-2017 Aralık) • Bandırma Sosyal Hizmet Merkezi Müdürlüğü - Sosyal Çalışmacı (2017 Aralık-Halen)	
ÜYE OLUNAN MESLEKİ KURULUŞLAR	
-	
YAYINLARI	
Gündüz, A., & Altun, F. (2021). Sınırlılıkları Açısından Sosyal Girişimcilik ve Sosyal Hizmet. <i>Sağlık Ve Sosyal Refah Araştırmaları Dergisi</i> , 3(1), 46-50.	